

A kutatási beszámolót írta: Domokos Tamás

A kutatásra Szekszárd Megyei Jogú Város Önkormányzatának megbízásából került sor. A program megvalósítója az ECHO Oktatáskutató Műhely volt. Projekt azonosító: ECHO 76/2001

A kutatásban való együttműködésért az alábbiaknak szeretnénk köszönetet mondani:

Szekszárd Megyei Jogú Város Polgármesterei Hivatala

5.sz.Általános Iskola; Babits Mihály Általános Iskola; Bezerédi István Kereskedelmi Szakközépiskola; Bezerédi Pál Általános Iskola; Csapó Dániel Mezőgazdasági Szakképző Iskola; Dienes Valéria Általános Iskola; Dr. Kelemen Endre Szakközépiskola; Esély Szolgáltató Szakképző Iskola; Garay János Ének-Zenei Általános Iskola; Garay János Gimnázium; Hunyadi Mátyás Középiskola; I.Béla Gimnázium és Informatikai Középiskola; Kodolányi János Középiskola; Kolping Katolikus Szakképző Iskola; PTEIGYFK Gyakorló Iskola; Szent József Katolikus Általános Iskola; 2. sz. Általános Iskola és Diákotthon

ECHO Oktatáskutató Műhely
8000 Székesfehérvár, Tóvárosi ln. 67.fsz.3.
(30) 217-0923; Tel/fax: (22) 325-536
dtmonit@elender.hu

Jelen kutatási beszámoló további felhasználásához lépjen kapcsolatba az Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet Közhasznú Társasággal!

A kutatási beszámoló kéziratnak minősül, hivatkozni ennek figyelembevételével a feltüntetett szerzők, annak hiányában a beszámolót jegyző szervezet engedélyével lehet.

A kutatáshoz kapcsolódó adatbázis és módszertani anyagok az Intézetnél történt regisztráció után szintén elérhetők.

Javaslatait, észrevételeit, szakmai megjegyzéseit is szívesen várjuk a következő címen:

Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet
8000 Székesfehérvár, Forgó u. 15.
Tel: +36 (22) 502-276, Fax: +36 (22) 379-622
www.echosurvey.hu info@echosurvey.hu

TARTALOMJEGYZÉK

1. Prológus	3. o.
1.1 Ifjúságkutatás 2001	3. o.
1.2 Kutatási módszer	4. o.
1.3 Adatfeldolgozás	6. o.
2. A vizsgált tanulók demográfiai helyzete	8. o.
3. Családi háttér	16. o.
4. Egészségmegőrzés	25. o.
4.1 Pszichoaktív szerek fogyasztása	25. o.
4.2 Egészségmegőrzés	34. o.
5. Szabadidő	43. o.
6. Médiafogyasztás	53. o.
7. Ifjúsági közélet	60. o.
8. A fiatalok Szekszárdhoz való viszonya	69. o.
9. A diákok pszichés állapota	74. o.
10. Az Y-generáció jövőképe	82. o.

1. PROLÓGUS

Köztudomású, hogy a kilencvenes évek társadalmi-gazdasági és politikai változásai jelentősen átrendezték és egyben szegregálták az emberek értékhierarchiáját. Felmerült a tradicionális családi értékekhez való visszatérés gondolata éppen úgy, mint az ezzel élesen szembenálló piaci alapokon nyugvó, fogyasztáscentrikus attitűd. Ezzel egyidejűleg megindult a generációs korszakváltás folyamata is. Azok a tanulók akik a kilencvenes évek elején kezdték iskolai pályafutásukat már teljes mértékben a megváltozott gazdasági és társadalmi környezetre szocializálódnak, s ennek jellemzői áthatják életük minden területét, így a családi viszonyaikat, az iskolával kapcsolatos elvárásaikat, az identitásukat, a szabadidős preferenciájukat, a mentálhigiénés állapotukat, a közéleti és politikai kultúrájukat, a médiahasználati és fogyasztási szokásaikat illetve a jövőre vonatkozó terveiket egyaránt.

Mivel az értékrendi és szemléletbeli változás az ifjúsági problémák struktúrájában is módosítást okozott, a fiatalok életéért felelősséget érző helyi közösségnek, családoknak, civil szervezeteknek és önkormányzatoknak fontos megismerni az új generáció sajátosságait, jellemzőit, problémáit.

Az önkormányzatok ifjúságpolitikai tevékenységének közvetlen jogforrása az 1990. évi LXV. törvény a helyi önkormányzatokról, melynek 8. §-ában a települési önkormányzat feladatai között a törvény - 1994 óta¹ - felsorolja a gyermek és ifjúsági feladatokról való gondoskodást. Ezen belül a törvény értelmében a települési önkormányzat maga határozza meg - a lakosság igényei alapján, anyagi lehetőségeitől függően -, milyen ifjúsági feladatokat, milyen mértékben és módon lát el. Az ifjúsági feladatterv készítése vagy felülvizsgálata sem nélkülözheti tehát a minél szélesebb körű empirikus adatok számbevételét.

1.1 Ifjúságkutatás 2001

Az ECHO Oktatókutatató Műhely - elsősorban önkormányzati igényekre reagálva - az utóbbi években számos ifjúságkutatási és fejlesztési programot dolgozott ki, melyeket a helyi igényekhez való nagyfokú alkalmazkodás jellemez. Ifjúságkutatási programjainkat megyei jogú városokban és kisebb településeken egyaránt sikerrel bonyolítottuk le. A kutatások között alapozó, általános helyzetkép készítése és célzott, egy-egy problématerületre (pl.

¹ 1994. évi LXIII. törvény 3.§ (1) bekezdése

mentálhigiéné, ifjúsági közéletiség, pályakezdő munkanélküliség, EU attitűd) fókuszáló kutatások egyaránt voltak. A kutatói, fejlesztői munka eredménye, hogy több önkormányzat megalkotta ifjúsági koncepcióját, a feltárt jelenségek, problémák kezelésére különböző programok indultak.

Az önkormányzatok és az ifjúsági szakemberek körében többször felmerült, hogy az adott településen feltárt ifjúsági problémákat, jelenségeket fontos lenne összevetni más települések adataival, jó lenne egyeztetni a vizsgálati kérdéseket, szempontokat. Mindezen igényekhez igazodva hirdette meg kutatóműhelyünk "Ifjúságkutatás 2000/2001 - Nagyvárosi fiatalok az ezredfordulón" című programját, melyhez Szekszárd városa is csatlakozott.

Azzal, hogy a szekszárdi ifjúságkutatás más városokkal is egyeztetett tematika alapján, részben megegyező kérdések alkalmazásával összehangoltan került lebonyolításra, lehetőség teremtődik az összehasonlításra. A programban résztvevő városok adatainak összehasonlító elemzését egy külön beszámoló tartalmazza majd.

Eddigi tapasztalataink alapján az ifjúsági problémák megismerésének egyik leghatékonyabb módja a középiskolások problémáinak, életének figyelemmel kísérése, ennek megfelelően a kutatást is rájuk fókuszáltuk, de az igényeknek megfelelően kiterjesztettük az általános iskola 7-8 évfolyamára is.

1.2 Kutatási módszer

A tanulói vizsgálat empirikus adatgyűjtésére önkitöltős kérdőívek segítségével 2001. tavaszán került sor. A 7-13 évfolyamos diákok a 8 oldalas, 216 kérdést tartalmazó kérdőívet tanórákon töltötték ki. Mivel a tanulóknak minden körülmények között biztosítani kellett a válaszadás önkéntességét és anonimitását, a tanulókkal a kitöltés előtt a pedagógusoknak ismertetni kellett a kutatás célját, el kellett mondani, hogy a kérdőív kitöltése önkéntes és névtelen, valamint fel kellett hívni a tanulók figyelmét arra, hogy az elemzést és az értékelést külső szakemberek, kutatók fogják végezni. A kitöltött kérdőívet a pedagógus az osztály jelenlétében behelyezte egy borítékba, lezárta, és két diák aláírta a lezárt borítékot. A lezárt borítékokat a kutatás helyi koordinátora gyűjtötte össze.

Az általunk megkérdezett diákok az alapsokaság (az összes 7-13 évfolyamos tanuló) 14 százalékát teszik ki, az 4827 tanulóból 694 fő válaszolt kérdéseinkre. A mintába kerülő osztályközösségeket az iskolák által közölt alapadatok alapján határoztuk meg, figyelembe véve az évfolyam és intézménytípus szerinti kvótákat, a specializációt valamint a nemek szerinti összetételt. Mivel több iskolában voltak az adatfelvétel idején hiányzó tanulók, a

hiányzásból és az esetleges válaszmegtagadásból fakadó kismértékű torzulást az évfolyam és az iskolatípus szempontja szerinti matematikai-statisztikai súlyozással korrigáltuk. Súlyozás után a minta évfolyam és iskolatípus szerint pontosan reprezentálja a szekszárdi 7-13 osztályos diákokat. A vizsgálat a város 9 középfokú és 8 alapfokú oktatási intézményére terjedt ki az alábbi megoszlás szerint:

	7-13. osztályos tanulók megoszlása (%)	kérdezett osztályok száma	tervezett minta (fő)
5.sz.Általános Iskola	3,34	1	27
Babits Mihály Általános Iskola	3,09	1	27
Bezerédi István Ker. Szakközépiskola	13,7	4	130
Bezerédi Pál Általános Iskola	1,93	1	15
Csapó Dániel Mezőgazdasági Szakképző Iskola	12,6	5	104
Dienes Valéria Általános Iskola	4,11	1	22
Dr. Kelemen Endre Szakközépiskola	10,4	3	67
Esély Szolgáltató Szakképző Iskola	3,71	1	21
Garay János Ének-Zenei Általános Iskola	1,82	1	22
Garay János Gimnázium	8,71	2	66
Hunyadi Mátyás Középiskola	11,2	3	89
I.Béla Gimnázium és Informatikai Középiskola	8,67	2	66
Kodolányi János Középiskola	1,18	1	16
Kolping Katolikus Szakképző Iskola	10,6	1	37
PTEIGYFK Gyakorló Iskola	1,97	1	23
Szent József Katolikus Általános Iskola	0,79	1	18
2. sz. Általános Iskola és Diákotthon	2,18	0	0
Összesen	100	29	750

A mintavételi hiba nagysága városi szinten +/- 2-4 százalék az adott kérdésre válaszolók számától függően. Ez azt jelenti, hogy az általunk mért eredmények legfeljebb ennyivel térnek el attól az eredménytől, amit akkor kapnánk, ha minden 7-13 évfolyamos diákot megkérdeznénk a városban.

1.3 Adatfeldolgozás

A kérdőívből kinyerhető empirikus adatokat kódolás után számítógépen rögzítettük és ellenőriztük. Az adatelemzést SPSS programmal végeztük.

Egyes kérdéseknél azt kértük a válaszolóktól, hogy értékeljenek állításokat, minősítsenek társadalmi cselekedeteket, problémákat, intézményeket négy illetve ötfokú

skálán. Ezen kérdések esetében a kapott értékeket egy százfokú skálára számoltuk át, ahol a százás értéket az jelentette volna, ha az adott kérdésre minden válaszoló egyöntetűen a maximális, a nullát pedig az, ha a minimális pontszámot adja. A határ az ilyen százfokú skálákon az ötven pont. Az ez alatti érték általában negatív véleményt (bizalmatlanságot, elégedetlenséget, ellenszenvet stb.), míg az e feletti érték pozitív véleményt (elégedettséget, bizalmat, rokonszenvet stb.) jelez.

Más kérdéseknél - ahol pozitív vagy negatív tendenciát lehetett prognosztizálni - a százalékos értékeket egy ún. mérleg-indexre vetítettük. Ez esetben a kapott szám egy -100 és +100 közötti érték, ahol az egyöntetű pozitív tendenciát a pozitív, míg az egyöntetű negatív tendenciát a negatív véglet mutatja. A mérleg-indexen a nulla körüli értékek fejezik ki a változatlan helyzetet.

Az elemzés során a gyakrabban használt egyváltozós elemzési technikák (gyakoriság, átlagok stb.) mellett a rejtett tartalmak, tendenciák vázolására ún. többváltozós matematikai-statisztikai módszereket is használtunk. A leggyakoribb többváltozós elemzési formák a következők:

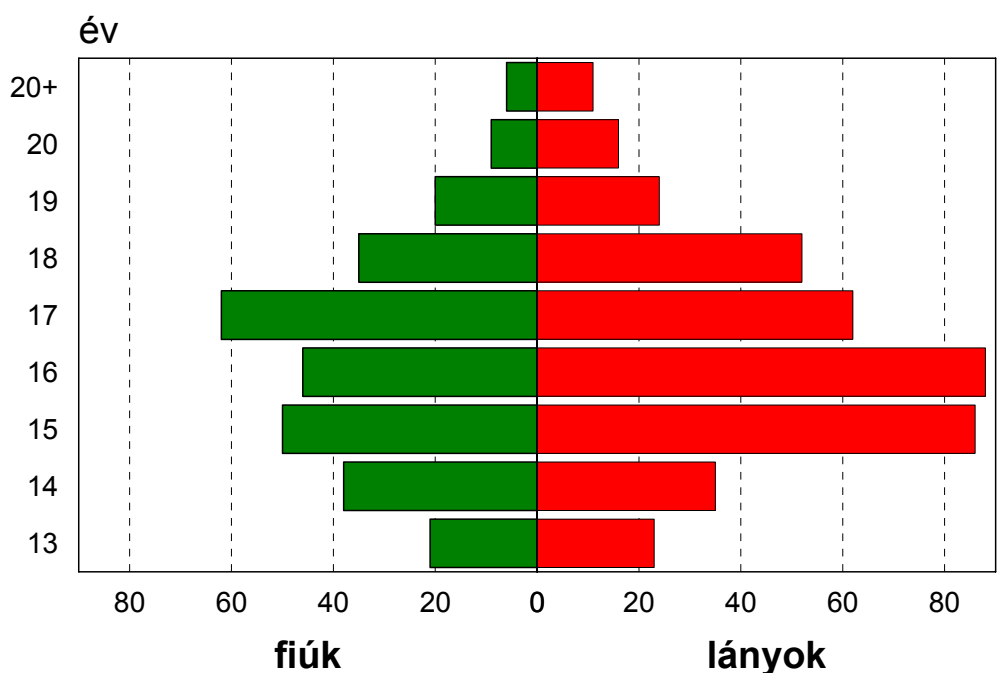
- * A korrelációs elemzés azt mutatja meg, hogy az egyes változók megítélése mennyiben hasonló. Ha van köztük hasonlóság (vagyis pozitív korreláció), akkor ezt egy korrelációs együttható fejezik ki, melynek értéke 0 és 1 között lehet. Minél magasabb ez az érték, annál nagyobb a hasonlóság a megítélésben. A megítélési hasonlóságot korrelációs mátrixon ábrázoljuk.
- * A faktoranalízis arra szolgál, hogy sok változóból (például egy hosszú kérdéssorból) kevesebb, jobban kezelhető egységeket kapjunk. Az eljárás alapja itt is az egyes változók megítélésének hasonlósága, de itt változó-csoportokat, megítélési mintázatokat kapunk végeredményül. Az egyes csoportokba tartozó itemekhez faktorsúlyokat rendel a számítógép (-1 és 1 között), amelyek azt fejezik ki, hogy az adott item, változó vagy állítás mennyire befolyásolja az adott faktor összképét. Minél inkább távol van a nullától ez a szám, annál jelentősebb az adott item befolyása az adott faktorra, (ha negatív ez a szám, akkor az adott item éppen ellenkező előjellel befolyásolja a faktort, mint pozitív faktorsúlyú társai).
- * A klaszteranalízis nem a változókból, hanem a válaszadókból képez csoportokat (klasztereket), aszerint, hogy egyes kérdéseket, kérdéssorokat mennyire hasonlóan ítélték meg. Ezzel lehetővé válik, hogy egy-egy témakör (akár viszonylag sok kérdéssel) megítélése szerint csoportosítsuk a válaszadókat, és a csoportokat utána elemezzük akár társadalmi-demográfiai összetételük, akár más kérdésekre adott válaszaik alapján.

2. A VIZSGÁLT TANULÓK DEMOGRÁFIAI HELYZETE

Mielőtt belekezdenénk a tanulói kérdőíves kutatás részletes tartalmi ismertetésébe, szükséges, hogy a vizsgált népesség demográfiai helyzetét, összetételét ismertessük, mert vannak olyan tendenciák, jelenségek, amelyek csak ennek fényében érthetőek.

A társadalomtudományi vizsgálódások alapvető demográfiai változója közé tartozik az életkor. A vizsgált tanulói korosztályban (7-13 évfolyam) a tanulók 68 százaléka fiatalok (tehát jogi értelemben korlátozottan cselekvőképes), a egynegyedük jogilag felnőtt, betöltötte a 18. életévét, s a maradék 7 százalék még gyermekkorú, nincs 14 éves. A mintában a 15-16 évesek aránya 39 százalék. Az ennél fiatalabbak (12-14 évesek) aránya 18 százalék. A kérdezett tanulók átlagéletkora 16.28 év, mely iskolatípusonként egy kicsit eltérő. A gimnáziumokban az átlagos életkor 16.1 év, a szakiskolákban, szakmunkásképzőkben 16.9, a szakközépiskolákban 17.2, az általános iskola 7-8 osztályában pedig 13.9 év.

A vizsgált tanulók korfája

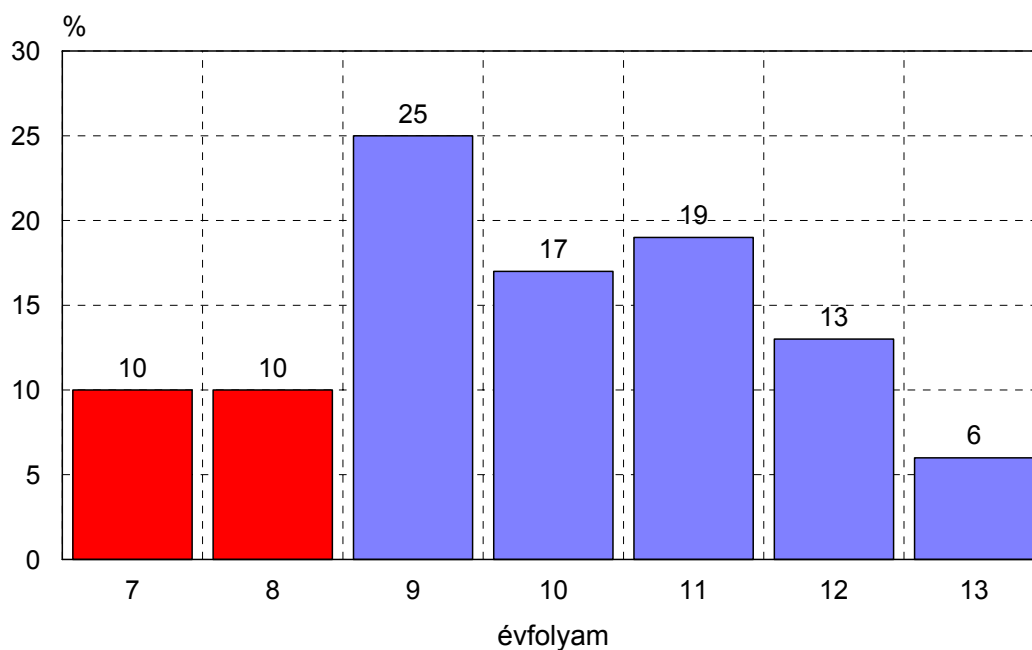

fő

A szekszárdi középiskolákban a hetedik és nyolcadik évfolyamon egyenlő arányban

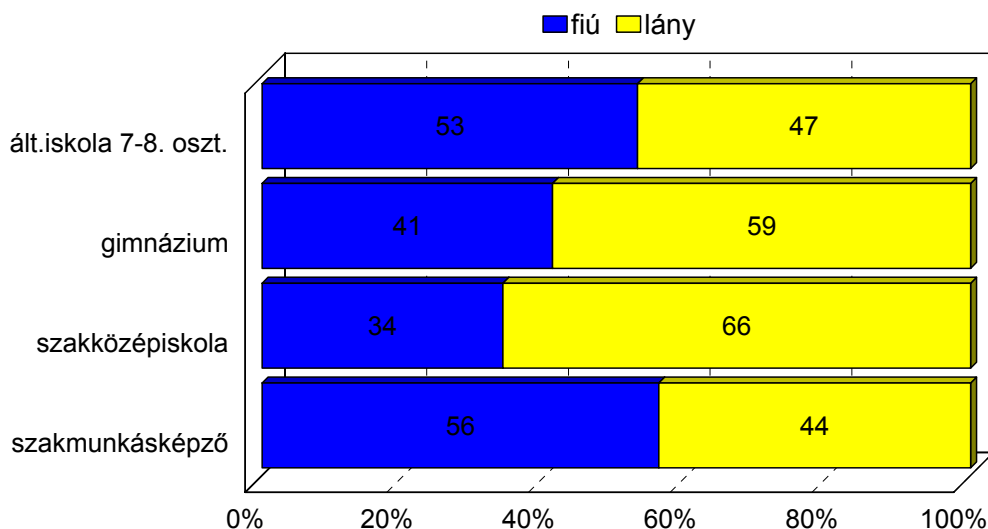
vannak a tanulók (10-10 százalék). A középiskolai osztályok közül a legnépesebb a kilencedik (25 százalék), majd fokozatosan csökken a 10-11 osztályban 17-19, a 12 osztályban pedig 13 százalék a részarány. Érettségi utáni szakképzésben (13-14 évfolyam) is sokan maradnak, ám arányuk érthetően ennél alacsonyabb. Ennek megfelelően az egyes iskolatípusok között eltérő a válaszolók évfolyam szerinti megoszlása is.

A válaszolók évfolyam szerinti megoszlása

A válaszolók nem szerinti összetétele egy kicsit eltér a korcsoportra jellemző általános demográfiai helyzetnek, a városban elérhető középiskola képzés sajátosságainak köszönhetően a lányok dominanciája érvényesül, a középiskolások 58 százaléka lány. Ha azonban a tanulók nemek szerinti összetételét az egyes iskolatípusok dimenziójában vizsgáljuk - ahogy az várható volt - még komolyabb eltérés tapasztalható. Míg az általános iskolában kiegyenlített a nemek aránya, a gimnáziumi képzésben résztvevő középiskolások 59 százaléka, a szakközépiskolások 66 százaléka lány, s a szakiskolákban, szakmunkásképzőkben pedig inkább fiú dominancia érvényesül. Összességében tehát a fiúk alacsonyabb arányban vesznek részt érettségi adó képzésben, míg a középiskolás lányok 68 százaléka jár ilyen iskolába, addig a fiúknak csak 58 százaléka.

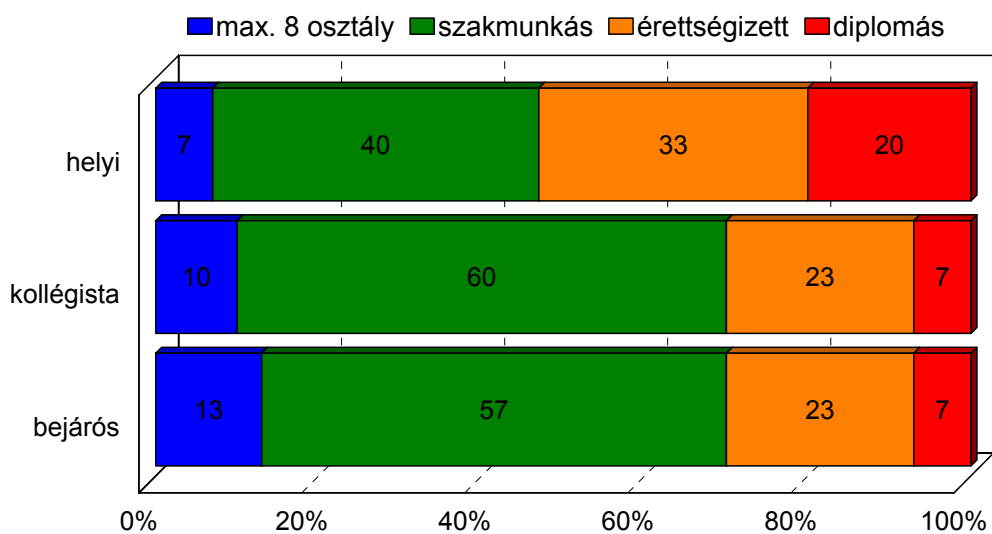
A tanulók nemek szerinti megoszlása

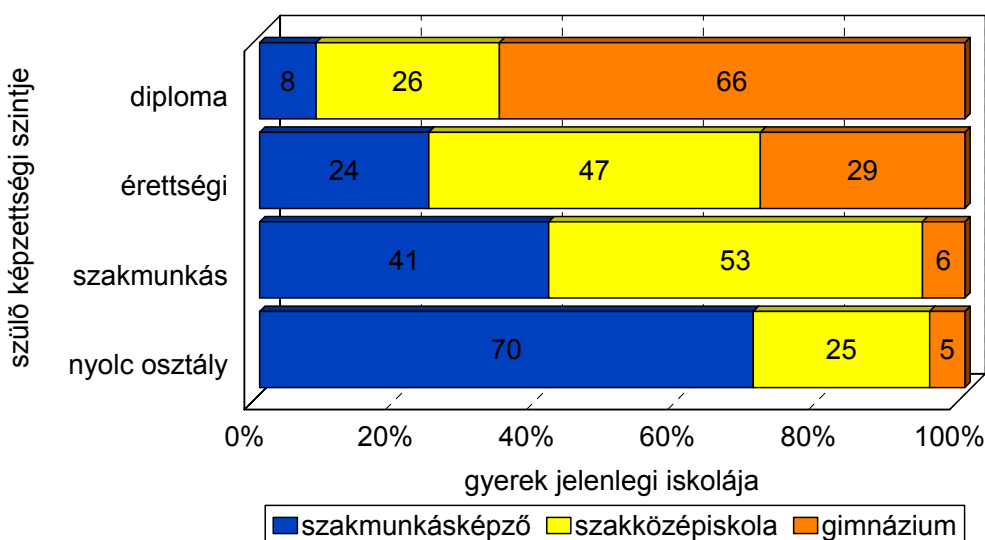
Eddigi tapasztalataink alapján a legfontosabb magyarázó változók egyike a szülők iskolai végzettsége, azon belül is az apa iskolázottsága. A jelenleg Szekszárdon tanuló 7-13 osztályos diákok 11 százalékának édesapja csak általános iskolát végzett (1 százalékuknál azt sem), 50 százalékuk kitanult valamilyen szakmát, további 27 százalék édesapja le is érettségizett. A diplomás szülők aránya 12 százalék. Összevetve a városban helyben lakó illetve a bejárós tanulók szüleinek képzettségi szintjét kiderül, hogy Szekszárd kulturális tőkében gazdagabb, mint a környező kistelepülések, mert míg a Szekszárdon lakó szekszárdi iskolások szüleinek 20 százaléka diplomás, s 33 százalékuk érettségizett, addig az alacsonyabb iskolázottsági szintű, hátrányos helyzetű környező településekről naponta bejáró tanulók szüleinek csak 7 százaléka diplomás.

A szülő iskolai végzettsége - közvetve - jelentősen meghatározza, hogy a nyolcadikos tanuló milyen iskolatípusban tanul tovább. A két változó közötti korrelációs együttható értéke $r=0.30$. Az összefüggés pozitív előjelű, a képzettebb szülők gyerekei a magasabb képzettséget adó iskola felé orientálódnak. A gimnáziumokban tanuló diákok 42 százaléka diplomás, további 39 százaléka érettségizett családból került ki, míg a szakközépiskolások 60, a szakmunkások 59 százalékának szülei szakmunkások. Jellemző, hogy a teljesen képzetlen szülők gyerekei között jóval átlag alatti az érettségit adó iskolába járó fiatalok aránya, s ez a kulturális tőke hátrányának újratermeléséről ad hírt.

A szülők iskolai végzettségének megoszlása

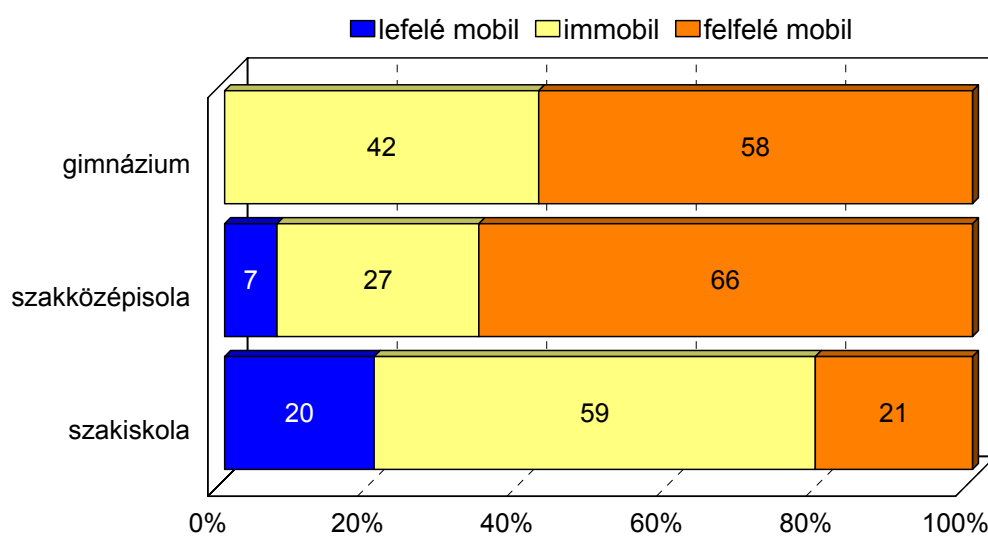
A szülő iskolai végzettségének hatása a gyermek képzettségére

Mindezek alapján kísérletet tehetünk arra, hogy meghatározzuk a generációk közötti mobilitás irányát. A középiskolás tanulók iskolázottsága nyilván még nem teljesen lezárt, de a tudás mobilitás értelmezéséhez felhasználható a hazai iskolarendszernek az a sajátossága, hogy a középiskolai végzettség erősen befolyásolja a későbbi tanulmányokat, illetve ezen keresztül az elért társadalmi státuszt. Immobilnak tekinthetjük azokat, akiknél a gyerek és a

szülői helyzet megegyezik, felfelé mobilnak ha a gyerek helyzete jobb, s lefelé mobilnak, ha a gyerek helyzete várhatóan rosszabb, mint a szülöké². Az ily módon értelmezett mobilitási csoportok megoszlása a következő: a középiskolások 41 százalék immobil, 11 százalék lefelé mobil, 49 százalék felfelé mobil. Ez azt jelenti, hogy a vizsgált fiatalok kétötöde ugyanolyan, egytizede alacsonyabb képzettségi szinten várható, mint a szüleik, s közel minden második diák magasabb kvalifikáltság felé van úton - egyelőre. Nincs tehát lezárva a mobilizációs csatorna, nem determinisztikus a családi háttér, de erős a hatása.

Mobilitási irányok az egyes iskolatípusokban

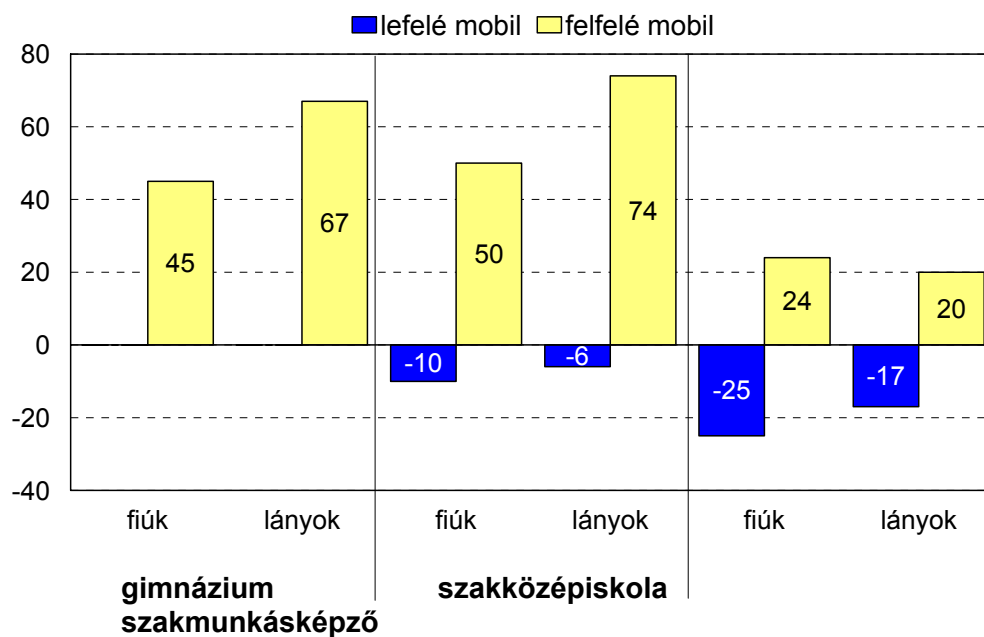

Az egyes iskolatípusokban tanuló diákok körében eltérőek a mobilitási irányok. A szakközépisolások között a legmagasabb a felfelé irányuló intergenerációs mobilitás, 66,7 százalékuk szülei nem diplomások. A gimnáziumokban tanuló diákok 42 százaléka immobil, és nincs lefelé mobil (aki alacsonyabb képzettségi szinten várható, mint a szülők). A legalacsonyabb mobilitási ráta a szakiskolásoknál, szakmunkástanulóknál mérhető, 59 százalékuk immobil, s ugyanannyi a lefelé mobil, mint a felfelé irányuló tanuló.

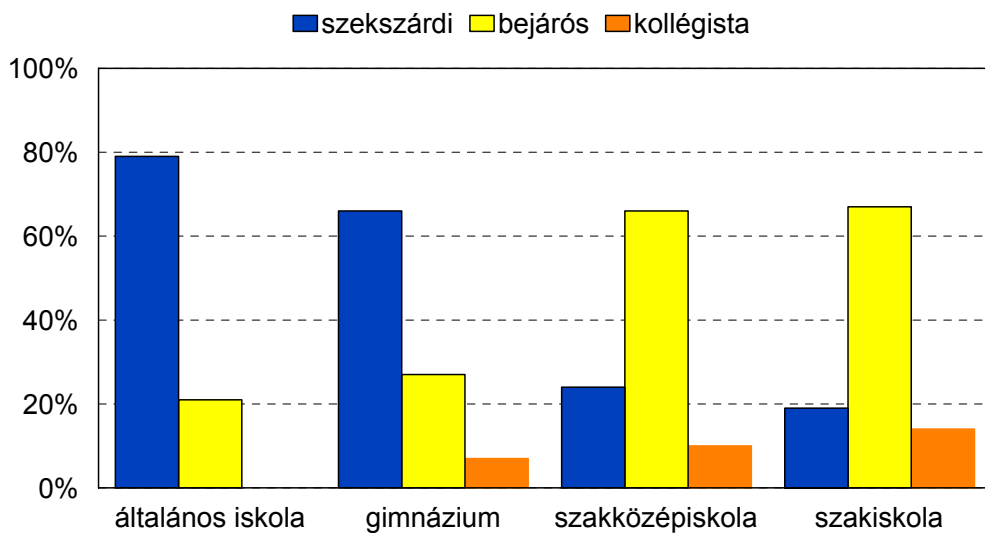
Ha nemek szerint is tovább bontjuk a mobilitási arányokat, akkor kiderül, hogy a szakiskolás illetve szakmunkás fiúknál a legrosszabb a helyzet, egyedük alacsonyabb iskolai végzettség megszerzése felé van úton, mint a szüleik, s mindössze 24 százalékuk tekinthető egyelőre felfelé mobilnak.

² Ennél az eljárásnál csak a középiskolások válaszait vettük figyelembe.

Mobilitási irányok az egyes almintákban nemenként

A lakóhely iskolatípusonkénti megoszlása

százalékos megoszlás

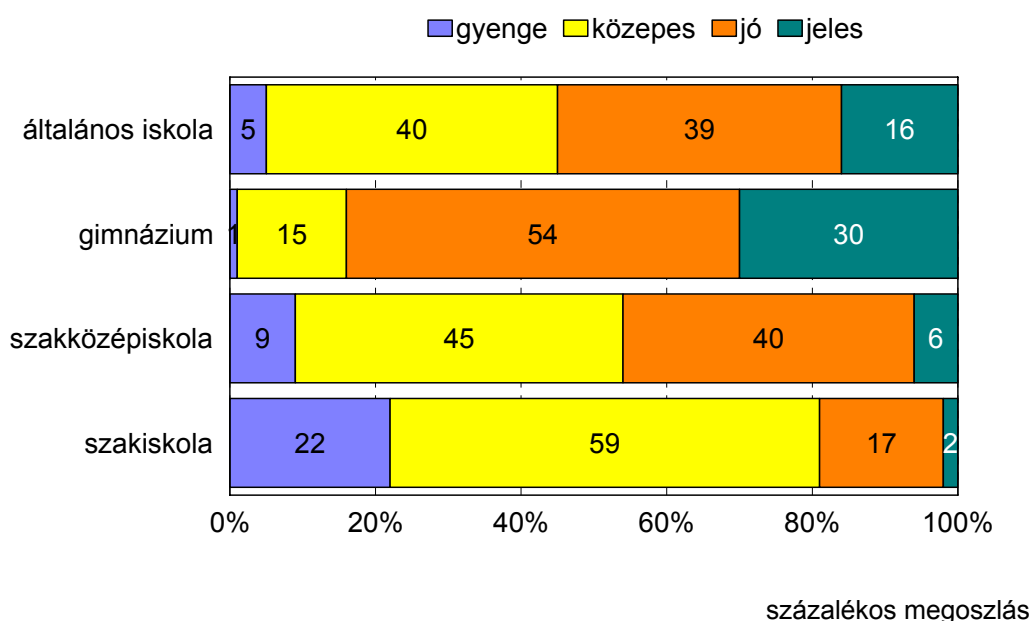
A vizsgált diákok 40 százaléka szekszárdi lakosú, 51 százalékuk naponta jár be a környező kisebb településekről, 9 százalékuk pedig kollégiumban lakik. Iskolatípusonként vizsgálva a kérdést elmondható, hogy - az általános iskolát leszámítva - a legnagyobb

arányban a gimnáziumokban vannak a helyi diákok (66 százalékban). A szakközépiskolákban és a szakmunkás képe­­sítést adó közép­fokú oktatási intézményekben pedig a bejárósok aránya a legmagasabb.

A kérdőívben arra is megkértük a tanulókat, hogy nyilatkozzanak iskolai teljesítményükről, megkérdeztük a legutóbbi félévi tanulmányi átlagukat. A városban tanuló diákok összesített átlaga közepes, számszerűsítve 3,37.

Ha nominálisan kategorizáljuk a tanulmányi átlagokat, a diákok egytizede minősül gyenge tanulónak (1-2.49 közötti átlag), további 43 százalékuk közepes eredményt ért el a legutóbbi félévben (2.5-3.49 közötti átlag). Ennél jobb átlagot produkált a tanulók 46 százaléka. 4.5-ös, tehát jeles átlagot ért el 11 százalékuk. Ha összehasonlítjuk az egyes iskolatípusok adatait - ahogy az várható volt - azt tapasztaljuk, hogy a legmagasabb tanulmányi átlagot a gimnáziumok tanulói produkálták (4.06), az általános iskolások átlaga 3.61, a szakközépiskolásoké pedig 3.33. A szakmunkásképzőkben közepes alatti átlag született (2.88).

Az átlag iskolatípusonkénti megoszlása

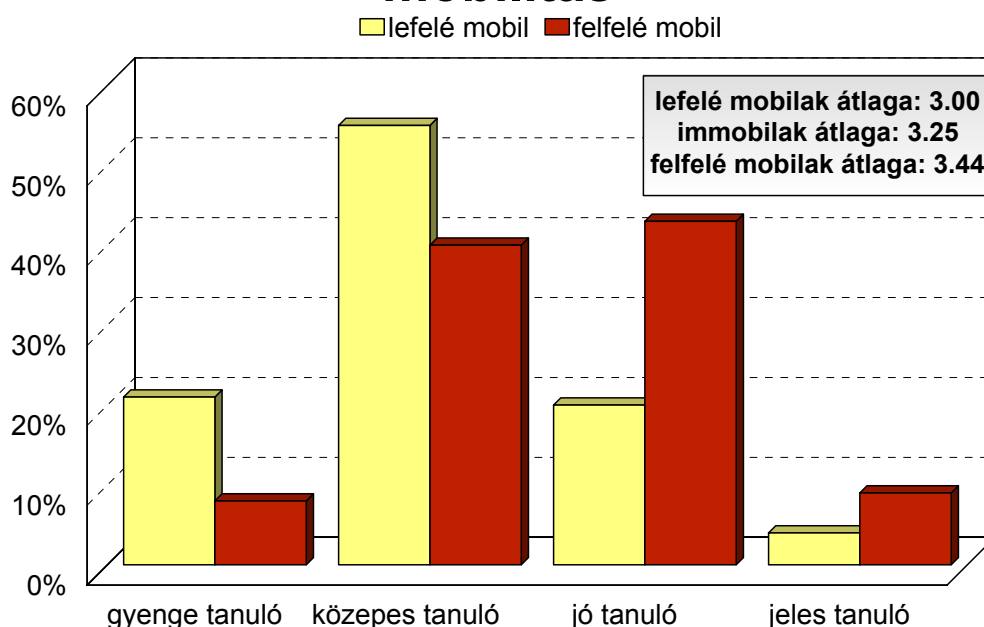

A tanulmányi átlagokat vizsgálva fel kell hívni a figyelmet arra a - pedagógusok által jól ismert - tényre, hogy a magasabb iskolai végzettséggel rendelkező szülő gyermeke, mivel több kulturális tőkével rendelkezik jobban meg tud felelni az iskolai elvárásoknak, s az iskolákat leginkább ők tudják "használni" céljaik elérésére.

Míg a diplomás szülők gyermekeinek 78 százaléka jó vagy jeles tanuló, addig az érettségizetteknél 49, a szakmunkásoknál pedig csak 43 százalék ez az arány. A maximum nyolc osztályt végzett szülők gyermekeinek kétharmada közepes, további 20 százaléka pedig kifejezetten gyenge tanuló.

Intergenerációs mobilitás szerint kiderült, hogy míg a lefelé mobil tanulók többsége közepes tanuló, addig felfelé mobil középiskolások 43 százaléka jó, 9 százaléka pedig jeles tanuló.

A tanulók tanulmányi eredménye és a mobilitás

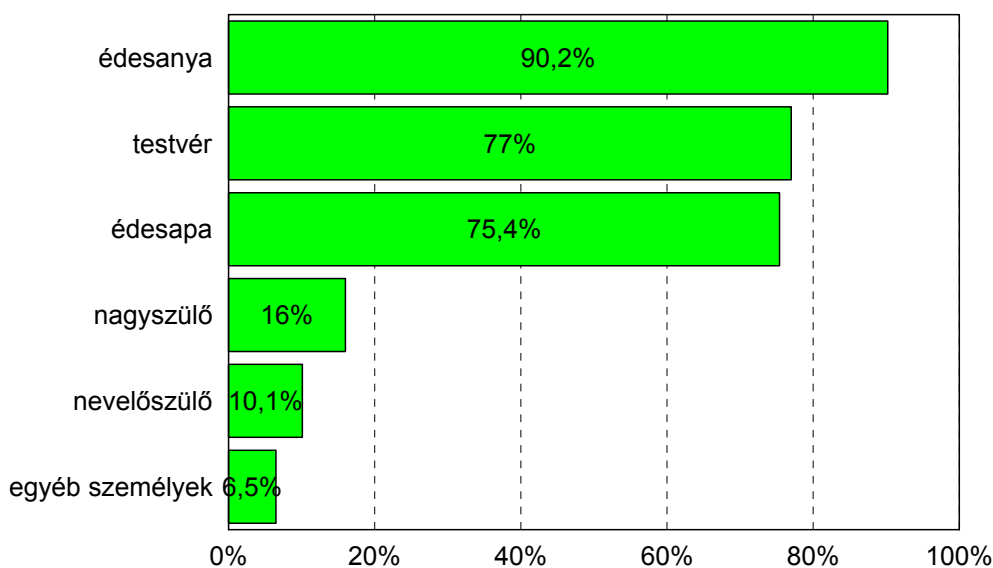
A kulturális tőke hiánya vagy kisebb “mennyisége” most is utolérhető a szekszárdi/bejárós diákok változó mentén. A bejárós diákok - akik többsége a környező kisebb, hátrányosabb helyzetű településről jár be - tanulmányi átlaga néhány tizeddel minden dimenzió mentén rosszabb, csakúgy, mint a kollégiumban lakó diákok átlaga (3.21).

3. CSALÁDI HÁTTÉR

Köztudott, hogy az elsődleges szocializációs közeg, a család meghatározó szerepet tölt be az egyén életében. Kutatásunknak is mindenképpen ki kell térnie rá, már csak azért is, mert számos olyan ifjúsági probléma van, melynek gyökere a családban, a családi mintában van. Nemcsak a neveltség és az erkölcsi szint alakulásának legfontosabb színtere, hanem követendő mintákat, életmódbeli mintázatokat, kulturális tőkét ad át a felnövekvő generációknak, továbbörökíti az adott mikroközösségre jellemző viselkedés íratlan szabályait.

A tanulóval egy háztartásban élő személyek említési arányait vizsgálva kiderült, hogy a legintenzívebb kapcsolata a tanulónak édesanyjukkal van, az összes 7-13 évfolyamos tanuló 90 százaléka él szülőanyjával közös családban. Édesapjukkal már kevesebben vannak napi kapcsolatban, a tanulók 75 százaléka adott ilyen választ. A szekszárdi diákok 77 százalékaival egy háztartásban testvér is van.

A tanulóval egy háztartásban élő személyek említési aránya

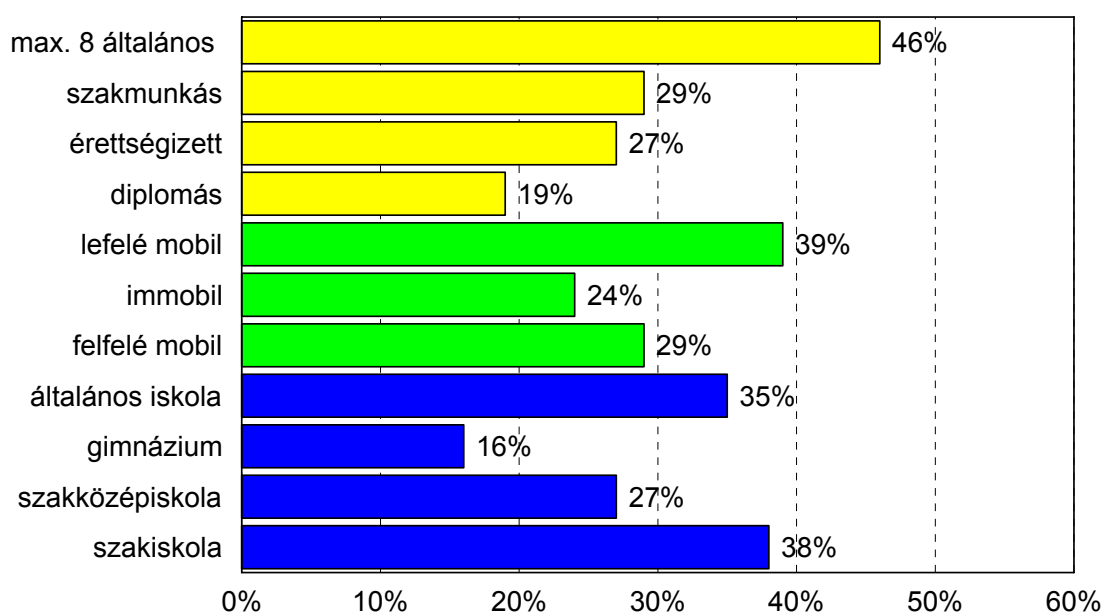
Természetesen a testvéreken és az édes szülőkön kívül más személyek is előfordulhatnak a családokban. Gyakran fordul elő, hogy két generációnál több él közös háztartásban, a tanulók 16 százaléka említette, hogy a nagyszülő is náluk lakik. A válasz után újraraházasodott szülővel mostohaszülő érkezhethet a tanuló családjába, ez történt a tanulók egytizedével.

A családok szerkezetét tekintve a Szekszárdon tanuló diákok közül 48 százalék él

mindkét szülőjével és testvérével, míg 9 százalék mindkét szülővel, de egyedüli gyermekként. Ehhez jön még 8 százalék, ahol a szűk családba a nagyszülők is beletartoznak. Mindent összevetve a vizsgált tanulók közel háromnegyedére (70 százalékára) lehet mondani, hogy nem csonka családban él (szándékosan nem a „rendezett” kifejezést használtuk, mivel rendezett családi életet csonka családban is lehet élni, míg a teljes család nem feltétlenül garancia erre).

A csonka, sérült családban, vagy nem a két édes szülővel együtt lakó tanulók aránya valamivel átlag feletti a kollégisták között, a lefelé mobil tanulóknál, a gyenge tanulmányi eredményt elért diákoknál és szakiskolákban (38 százalék).

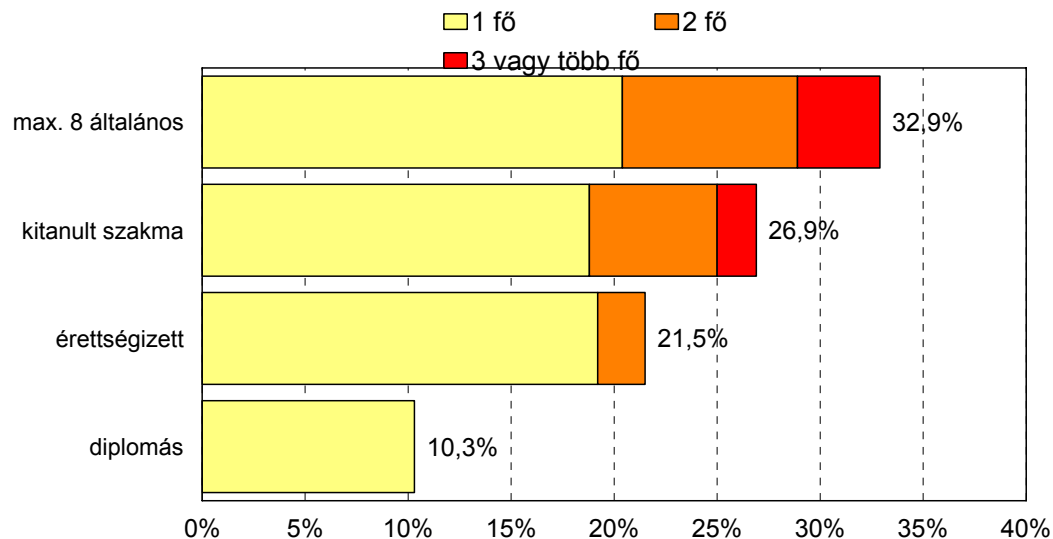
A csonka családban élők aránya az egyes csoportokban

A család összetétele, kulturális tőkéjének szintje mellett a másik fontos tényező, amely járulékos hátrányokat okozhat, a munkanélküliség. A diákok számára a munkanélküliség - igaz egyelőre csak közvetve, de - megélt jelenség. Szomorú tény, hogy a tanulók 18 százalékának családjában egy, míg 6 százalék családjában egynél több munkanélküli van. A munkanélküli családtag számos szempontból érinti hátrányosan a családot, elsősorban természetesen egzisztenciálisan, de az ebből eredő mentálhigiénés, értékrendi problémák

veszélye sem elhanyagolható.

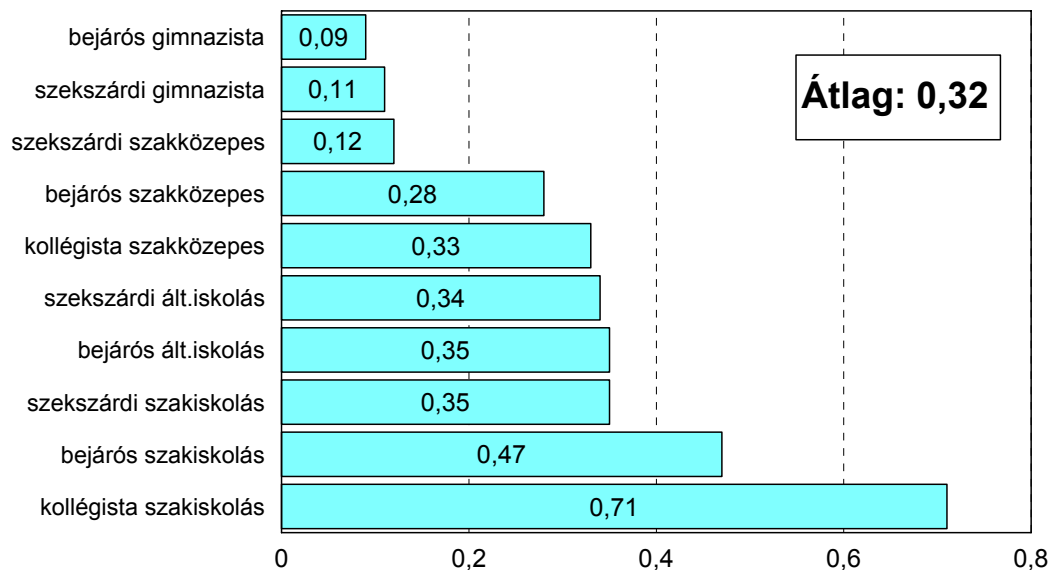
Családon belüli állástalanok száma az apa iskolai végzettségének dimenziójában

A családon belüli munkanélküliség jellemzőit és predesztinálhatóságát jól mutatja a fenti ábra, ahol a munkanélküliséget az apa iskolai végzettségével vetettük össze. Ezen látszik, hogy ennek elsősorban az alacsonyabb végzettségű családfővel rendelkező családok vannak kitéve, a szakképesítéssel nem rendelkező apák családjában 12 százalékos valószínűséggel találunk két munkanélkület is.

A munkanélküliséggel sújtott családok aránya alacsonyabb a gimnazisták körében, s magasabb a szakiskolások családjában. Az iskolatípus és a település dimenzióját együtt szemlélve kirajzolódik, hogy melyek azok a tanulói alcsoportok, ahol a munkanélküliség gyakrabban megélt problémának tekinthető. Ezt az ábrán a magasabb indexpontoszámok jelzik.

A családi munkanélküliség vélelmezett indexe az egyes alcsoportokban

A szülői munkanélküliség vélelmezett indexe az egyes almintákban

	általános iskola	gimnázium	szakközép-iskola	szakiskola
max. nyolc osztály	0,41	-	0,16	0,67
szakmunkás	0,45	0,05	0,30	0,45
érettségi	0,26	0,14	0,18	0,41
diploma	0,16	0,08	0,09	0,16
Átlag	0,35	0,09	0,24	0,48

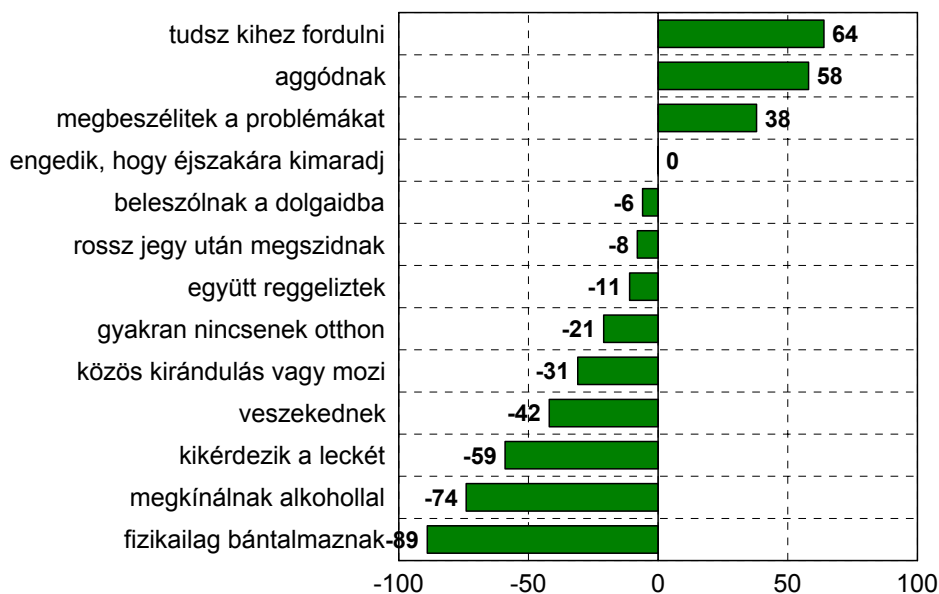
az index 0-3 közötti átlagértékei

A családi élet legfontosabb szinterei a hétköznapinak látszó események, közös programok, amikor a család élete a közösségben zajlik. A családi kapcsolat minőségét az interperszonális interakciók száma alapján próbáltuk meghatározni. Megkérdeztük a diákokat, mennyire jellemző családjukra, hogy különböző alkalmakkor együtt vannak -e egymással, illetve, hogy egyes szülői magatartásformák mennyire jellemzőek náluk otthon.

Összesen 13 item szerepelt a kérdőívben, melyek értékeit mérleg-indexen ábrázolva a következő ábra mutatja. Ebből kiderül, hogy a diákok többsége tud kihez fordulni, bár szüleik elég sokat aggódnak, ha nem kerülnek haza időben. A problémák megbeszélése már csak kevésbé jellemző és bár szerencsére igen ritka az alkohollal kínálás, valamint a fizikai

bántalmazás, azt sem lehet elmondani, hogy a szülők vagy más családtagok gyakran kérdeznék ki a leckét.

Mennyire jellemző a családra, hogy ...

	általános iskola	gimnázium	szakköz. iskola	szakiskola
ha valamilyen kérdésed van, tudsz a családban kihez fordulni	76	71	63	52
aggódnak, ha nem vagy otthon időben	70	59	60	48
megbeszélitek a problémákat	46	42	45	22
ha rossz jegyet viszel haza, megszidnak	21	-11	-20	-14
beleszólnak a dolgaiba	-3	8	-16	-5
együtt reggeliztek	-4	-12	-13	-13
szoktatok együtt kirándulni vagy moziba menni	-22	-32	-30	-37
gyakran nincsenek otthon	-22	-20	-22	-20
kikérdezik tőled a leckét	-30	-72	-65	-64
engedik, hogy éjszakára kimaradj otthonról	-49	2	20	10
veszekednek egymással a szüleid	-49	-35	-43	-39
rendszeresen megkínálnak alkohollal	-87	-74	-71	-69
fizikailag bántalmaznak, megvernek	-88	-92	-89	-87

pontszám mérleg-indexen

Ha a tanuló rossz jegyet visz haza, 11 százaléuk gyakran számíthat fejmosásra, s érdekes, hogy ez középiskolában már független az iskolatípustól. A szülők veszekedésének a

tanulók egyötöde alkalmanként, 5 százaléka kifejezetten gyakran szem- és fültanúja. Ugyanakkor a lecke kikérdezése már az általános iskolásoknál sem divat (csupán egyharmaduk válaszolt igennel), s különösen nem az gimnáziumban. Csak a tanulók 2 százalékát érinti ez rendszeresen, további 8 százalékát alkalmanként, s a számonkérés nem a lecke felmondására koncentrál, hanem arra, hogy foglalkozott-e a tananyaggal a válaszoló diák. Az egyes kérdésekben tapasztalható némi eltérés az iskolatípusok mentén.

A fenti családi magatartásformákból klaszteranalízis segítségével különböző nevelési típusokat határoztunk le. A számítógép az adott válaszok alapján három nevelési típust határozott meg.

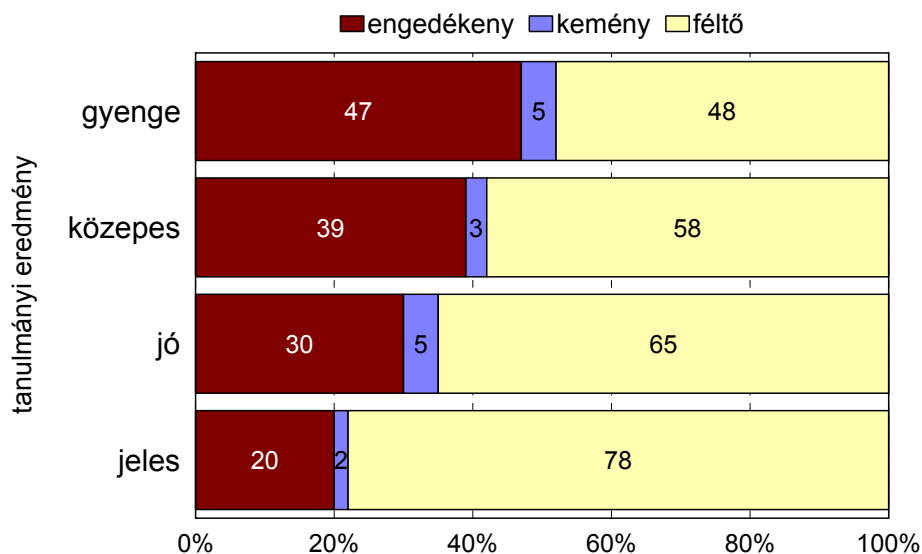
Az első típus az engedékeny szülőké, akik egyfajta nemtörődomséggel viseltetnek a gyermek iránt. Nem kérdezik ki a leckét, de nem is szidják őket meg rossz jegy esetén, nem szólnak bele a dolgaikba, éjszakára az átlagosnál gyakrabban engedik el és nem aggódnak, ha időben nincs otthon. Ezen szülők az átlagnál jellemzőbbek a fiúkra, a szakiskolásokra és a képzetlenekre, továbbá ők teszik ki a minta egyharmadát (34 százalék).

A második típus a kemény szülői stratégia, ahol az átlagosnál gyakrabban szólnak bele a diákok dolgaiba, a leckét ugyan nem kérdezik ki, de a szidás azonnal jön rossz jegy esetén. Az átlagosnál jellemzőbbek a családi viták, veszekedések, amelyek akár fizikai bántalmazásba is torkollhatnak. Emellett itt a családban nem jellemző a közös beszélgetés és a gyerek sem fordulhat a szülőkhöz, ha valami problémája van, már csak azért sem, mert ezek a szülők egyébként gyakran nincsenek otthon, és amikor otthon vannak az átlagnál nagyobb arányban veszekednek. Az ilyen szülők az átlagosnál nagyobb arányban vannak jelen a Szekszárdon helyben lakó diákok családjában és a szakmunkás szülőknél. A mintában került diákok közül minden huszadik családja ilyen.

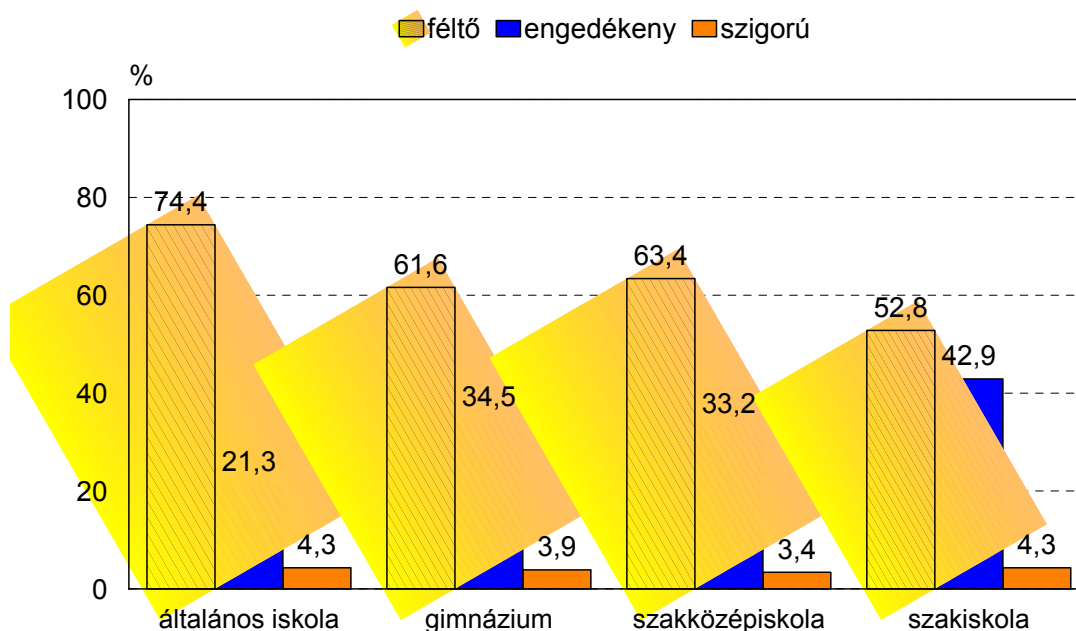
A harmadik a féltő szülői típus, amely a diákok 62 százalékának családjára jellemző. Itt az átlagosnál gyakoribb a problémák megbeszélése, a gyerek is nagyobb bizalommal fordulhat a családhoz. Ők ugyanakkor az átlagosnál kevésbé engedik az éjszakázást, és sokkal jobban aggódnak, ha a gyerek nem ér haza időben. Itt az átlagosnál nagyobb arányban vannak magasabb iskolai végzettségű apák, jó tanulók lányok szülei és (nem meglepő módon) az általános iskolások családjai.

A szülői stratégiát jelentősen befolyásolhatja az elért tanulmányi eredmény is. Mint az alábbi ábra mutatja, ez elsősorban az engedékeny stratégia arányának csökkenésére és a féltő stratégia arányának növekedésére vezethet, és érdekes módon nem befolyásolja a kemény stratégia arányát.

A tanulmányi átlag és a nevelési stratégia összefüggése

Szülői magatartásminták az iskolatípus dimenziójában

A másik érdekesség a két szülői minta és az évfolyam kapcsolatában található. Az iskola elvégzése folyamán a két minta aránya jelentősen megváltozik és éppen ellenkező módon, nő az engedékenyek és csökken a féltők aránya. Ez a változás kicsiben modellezheti a gyermek életkori változásával együtt járó szülői magatartásváltást is.

A válaszadó diákok negyede állította, hogy gond nélkül megélnék, 40 százalék családjának be kell osztani a keresetét, hogy kijöjjön belőle, 27 százalék nyilatkozott kisebb anyagi gondokról és 8 százalék állította, hogy ezek a gondok igen gyakoriak. Az anyagi helyzet megítélését százfokú skálára vetítve 61 pontot kapunk. Azok aránya, akik gond nélkül élnek a gimnáziumban a legnagyobb (35 százalék), míg anyagi gondokról a szakiskolások/szakmunkás tanulók vallottak a legmagasabb arányban.

Milyennek ítéled a családod anyagi helyzetét?

	általános iskola	gimnázium	szakközép-iskola	szakiskola
gond nélkül megélünk	24	35	26	21
általában beosztással, de kijövünk a keresetből	38	43	42	36
néha kisebb anyagi gondjaink vannak	33	18	25	29
gyakran vannak anyagi gondjaink	5	4	7	14

százalékos megoszlás

Jellemző tendencia, hogy a szülő iskolai végzettségének emelkedésével javul a család és benne a tanuló anyagi helyzete, s az is mérhető, hogy a lefelé mobil diákok mindhárom iskolatípusban magasabb arányban nyilatkoztak úgy, vannak anyagi problémáik.

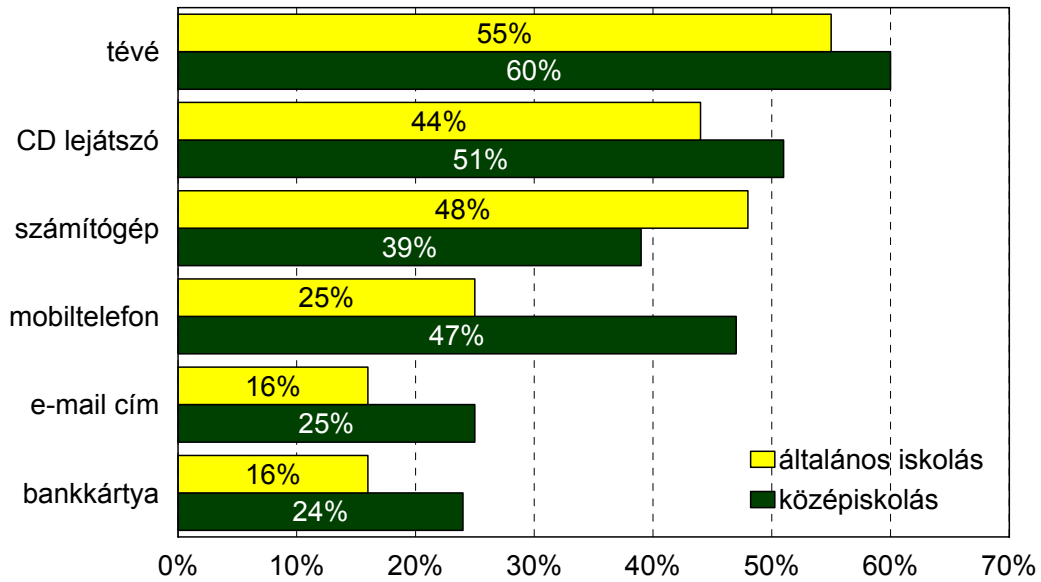
A megkérdezett diákok 79 százaléka külön, saját szobában lakik otthon (további 15 százalékuk a testvérével lakik közös szobában), amelyben sokaknál saját hifi, TV is található. A megkérdezett diákok 46 százalékának van saját tévéje, további 12 százalékuknak csak a testvérével kell osztzkodnia rajta. A hangulat javításához további eszköz a saját CD lejátszó, amely a diákok felének áll rendelkezésére.

Saját vagy testvérével közösen használt számítógéppel a megkérdezett diákok 40 százaléka rendelkezik a városban, míg a nálunk nagyon gyorsan elterjedt mobiltelefont a diákok közel a diákok fele (43 százalék) birtokolja. A leggyorsabb és egyik legmodernebb kommunikációs csatorna az internet, illetve az elektronikus levelezés. A megkérdezett iskolások 23 százalékának van saját e-mail címe. A fogyasztói szokásokhoz, pénzforgalomhoz kapcsolódó jellemző, hogy átlagosan a tanulók egynegyedének önálló bankkártyája is van.

A kérdés pontosabb demográfia elemzése megmutatta, hogy a fiúk és a magasabb kulturális tőkével rendelkező, képzetesebb családok gyermekei körében elterjedtebbek ezek a modern eszközök, ugyanakkor a tanulmányi eredménytől mindez független. Mivel ezek a technikai eszközök jelentősebb anyagi áldozatvállalást is jelentenek, érthető, hogy azoknál,

ahol családjukban gyakran vagy alkalmanként anyagi problémákkal küszködnek kevésbé elterjedtek.

A saját TV, CD, számítógép, mobiltelefon, bankkártya és e-mail cím elterjedtsége

4. EGÉSZSÉGMEGŐRZÉS

Ebben a fejezetben a szekszárdi diákok alapvető egészségmegőrzési és egészségkárosítási tevékenységeinek intenzitásáról számolunk be. Így többek között szó lesz a legális és illegális pszichoaktív szerek fogyasztásáról, a sportolásról, a táplálkozási szokásról és mindezek családi mintázatáról.

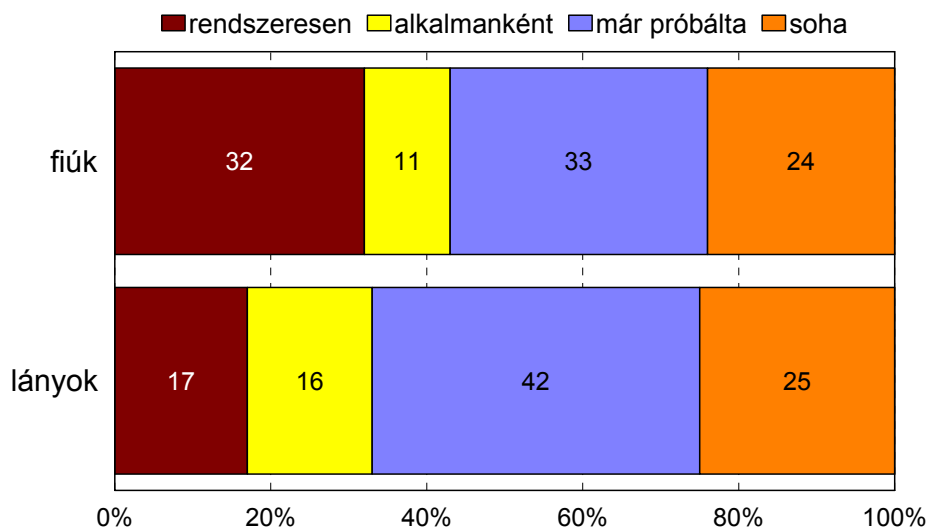
A tudatot és lelkiállapotot egyaránt módosító pszichoaktív szerek egyik része a modern társadalmakban élvezeti cikként szervesült, fogyasztásuk legális, kereskedelmi forgalomban hozzájuk lehet jutni. Hagyományosan ilyen anyagok az alkohol, a dohány, a kávé, a tea, bizonyos növényekből kivont vagy szintetikus úton előállított gyógyszerek illetve ide sorolhatók az utóbbi időben a különböző energia italok is. A pszichoaktív szerek másik része az európai kultúrkörben kevésbé szervesült, számos országban tiltott, illegális anyagok, drogok, kábítószer (depresszánsok, stimulációs anyagok, hallucinogének, szerves oldószer).

4.1 Pszichoaktív szerek fogyasztása

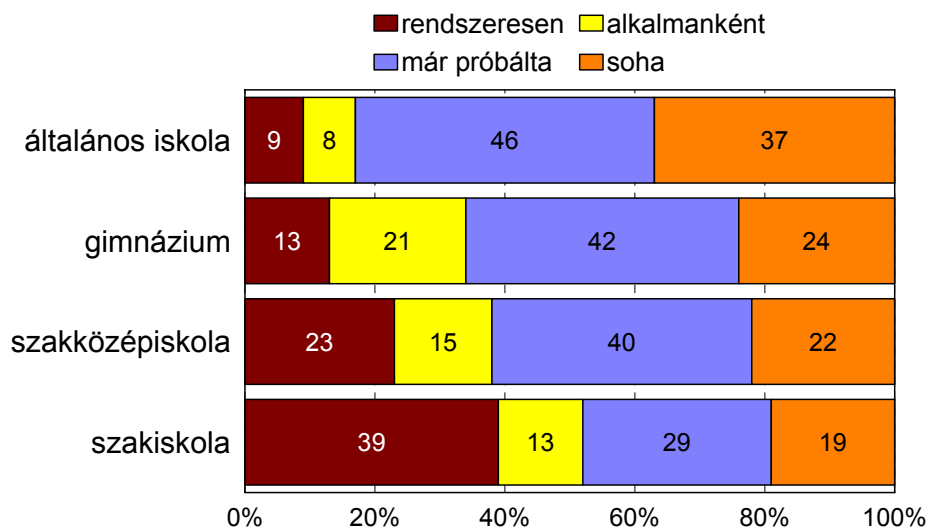
A vizsgált tanulók 23 százaléka rendszeresen dohányzik, további 14 százaléka pedig alkalmanként gyújt rá. A tanulók 39 százaléka válaszolt úgy, hogy nem dohányzik, de már kipróbálta. Azok aránya, akik soha nem is próbálták, 24 százalék.

A fiúk között valamivel magasabb a rendszeres dohányosok aránya, a lányok viszont az alkalmi dohányosok körében vannak hajszállal többen. Iskolatípus mentén tekintve, a kérdezett hetedikes-nyolcadikos általános iskolások körében 9 százaléknál rendszeres, illetve ugyanennyi alkalmankénti dohányos található. Kétszer ennyien dohányoznak a gimnazisták körében, s jóval többen a szakközépiskolában és a szakiskolákban. Míg a gimiseknek 34 százaléka dohányzik alkalmanként vagy rendszeresen, addig a szakközépiskolásoknál ez az arány 38, a szakiskolásoknál pedig 52 (!) százalék.

A dohányzó tanulók aránya nemenként

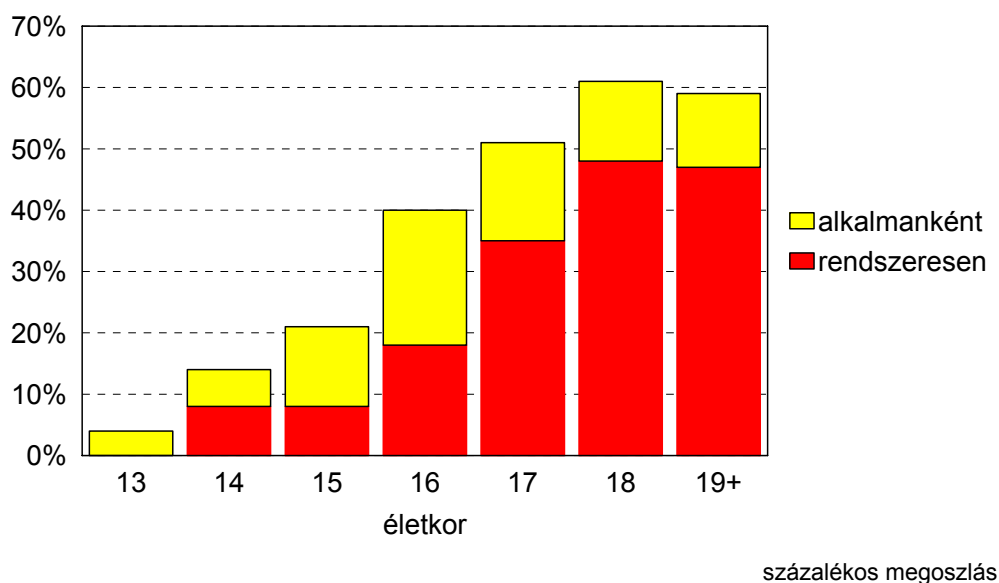

A dohányzó tanulók aránya iskolatípusonként

Jól látható tendencia, hogy az életkor növekedésével hogyan emelkedik a rendszeresen és alkalmanként dohányzók aránya. A 14 évesek között már 8 százaléknyi a rendszeres dohányosok aránya, mire eléri a 16. éves kor ez az arány megduplázódik, a nagykorúság évére pedig 48 százalékra nő. Az is jellemző, hogy a tendencia folyamatos növekedést mutat.

A dohányzó fiatalok aránya az életkor dimenziójában

Az életkor mellett a tanulmányi eredmény alakulásával is szoros összefüggésben van a dohányzás kérdése, sokkal kevésbé jellemző a jó és jeles tanulókra. Míg a gyenge tanulmányi eredményt elért diákok 47 százaléka dohányzik, addig a jó tanulóknak 32 százaléka, a 4.5 fölötti átlagot elért tanulóknak pedig csak 19 százaléka (mindössze 7 százaléku rendszeresen).

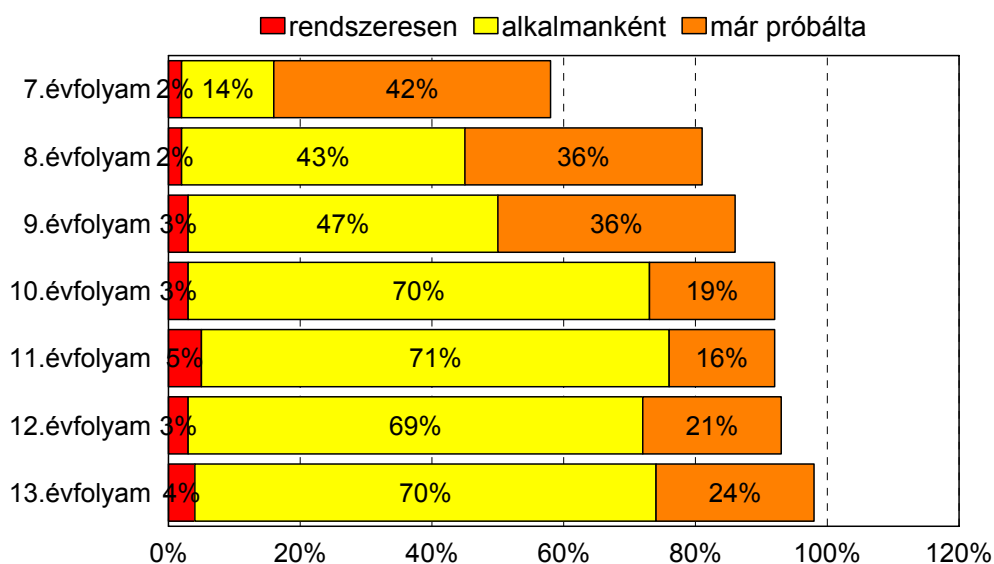
Ha a szülői magatartástípusokat nézzük, akkor az derül ki, hogy az engedékeny szülők gyermekei közt vannak a legnagyobb arányban rendszeres dohányosok (37 százalék), bár a féltő szülői stratégia sem akadályozza ezt meg túlságosan (16 százalék), míg a kemény szülők gyermekeinek mindössze 12 százaléka rendszeres dohányos.

A magyar társadalomban a legelterjedtebb pszichoaktív szer, "drog" az alkohol. Ez érezhető a szekszárdi mintában is, ugyanis a vizsgált tanulók mindössze 14 százaléka nem ivott még soha alkoholt. Az általános iskola végzőseinél a rendszeres alkoholfogyasztók aránya (napi vagy heti rendszeresség) 1, az alkalmankénti ivóké 28, az absztinenseké 32 százalék, a középiskolában a rendszeresen ivók 4, az absztinensek 9 százalékban vannak jelen, s kétharmaduk alkalmanként iszik. Azok aránya, akik sosem ittak még alkoholt 24 százalék.

Ha a nemek dimenziójában vizsgáljuk a kérdést, kiderül, hogy a rendszeresen alkoholt fogyasztó tanulók többsége férfi, míg a lányok körében az alkalmankénti ivók vannak egy kicsit felülreprezentálva. Az átlag azonban elfedi azt a tényt, hogy míg az középiskolák

elsőseinek “csak” 50 százaléka iszik rendszeresen vagy alkalmanként, addig a másodikosainak már 73, a végzősöknek pedig 76 százaléka fogyaszt alkoholt. A legintenzívebb alkoholfogyasztás a kollégiumban lakó tanulókra jellemző.

Alkoholfogyasztás az évfolyam mentén

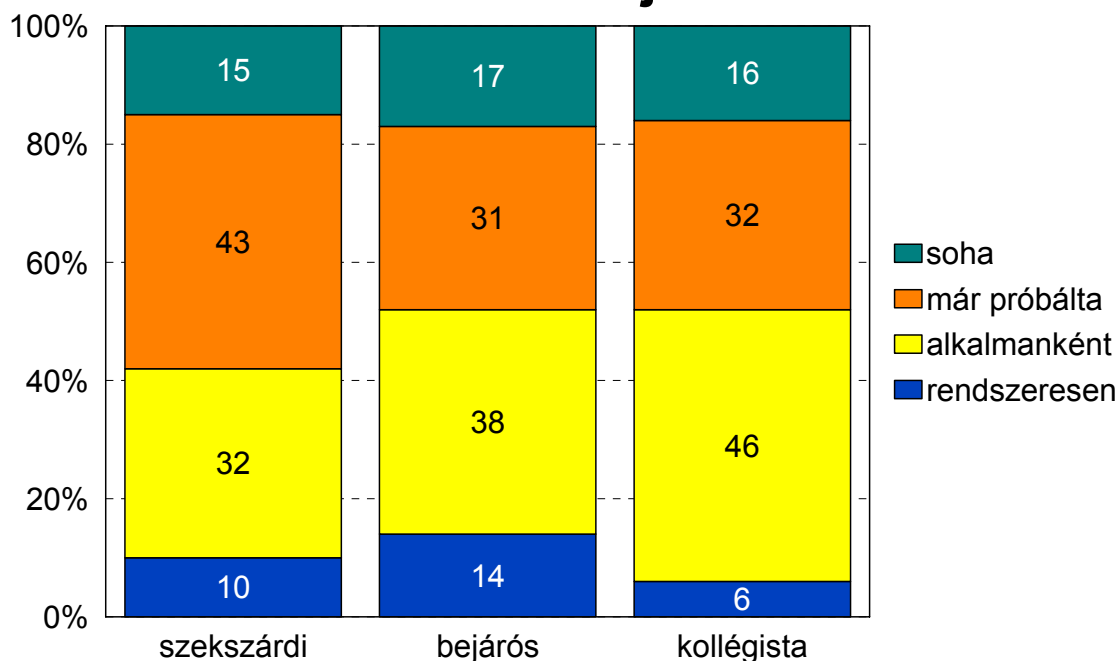
Az alkoholfogyasztás gyenge kapcsolatban van a tanulmányi eredmény alakulásával is. Míg a gyenge tanulók 71 százaléka fogyaszt alkoholt, addig a jó tanulóknak 58, a jeles tanulóknak pedig csak 54 százaléka. Jellemző, hogy az életkor emelkedésével nő az alkoholt fogyasztók aránya, de a szülő iskolai végzettségétől mindez teljesen független.

Bár nem sorolják a klasszikus egészségkárosítási módozatok közé a kávé fogyasztását, ugyanakkor túlzott fogyasztása, életformává válása esetén - különösen hosszabb távon - gyengíti a szervezetet, ugyanúgy megbontja az egészséges rendszert, mint bármely más pótszer, ha szenvedéllyé válik (naponta 6-8 csésze kávé elfogyasztásának már jelentős veszélyei lehetnek). A kérdezett középiskolások 12 százaléka rendszeresen, egyharmada, 36 százaléka alkalmanként szokott kávé inni. Azok aránya, akik kipróbálták ugyan, de nem fogyasztanak szintén 36 százalék. A kávézók aránya - ahogy az feltételezhető - az iskolai évek alatt az életkor emelkedésével nő. Az általános iskola hetedik évfolyamán 4 százaléknál a rendszeres kávéfogyasztó tanulók aránya, s további 22 százalék az alkalmankénti kávézóké. A középiskola elsőseinek 7 illetve 32 százaléka ez az arány, a végzősöknél pedig 26 százaléka a

rendszeresen kávézók aránya, s az alkalmankénti fogyasztók köre is 37 százalékra.

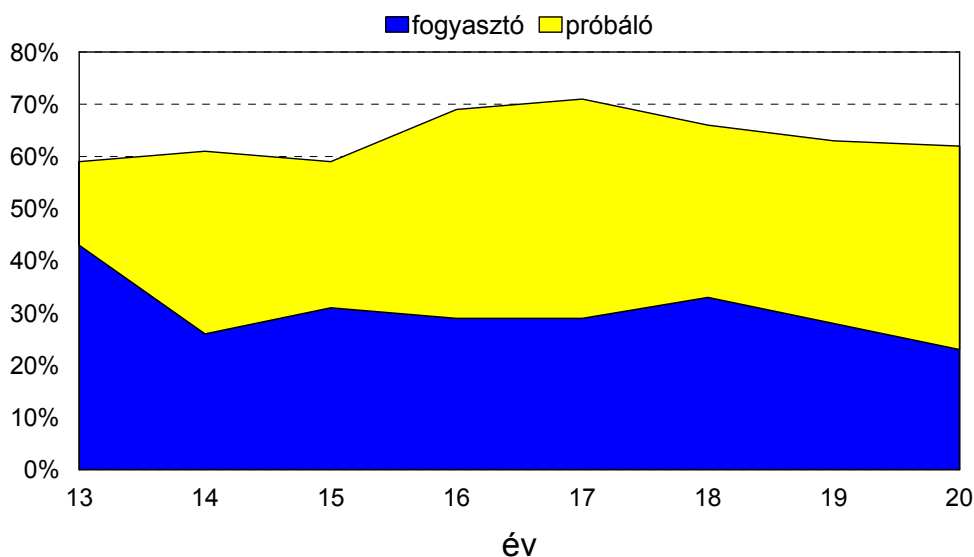
A kávéfogyasztás intenzitása nem független a településtől sem. Érezhető tendencia, hogy a naponta bejárós tanulók körében magasabb a rendszeresen kávézók aránya, míg a kollégisták között az alkalmanként fogyasztók aránya átlag feletti.

A kávé fogyasztása a település dimenziójában

Az utóbbi években a fiatalok körében fokozatosan elterjedt egy másik értágító, serkentő hatású legális doppingszer, az energia ital. Az energia italt (pl. Red Bull, Pop, Izostar) a szekszárdi 7-13 osztályos tanulók 65 százaléká próbálta ki eddig, 2 százalékuk rendszeres, 28 százalékuk alkalmi fogyasztónak vallja magát e tekintetben. Az energia italok fogyasztásában nemek szerint nincs különbség. Az energia ital alkalmankénti fogyasztása az átlagnál magasabb a diplomás szülők gyerekeinél, a lefelé mobil diákoknál, és kiugróan magas a mostani 7. osztályosoknál, míg a rendszeresen fogyasztók a 10. évfolyamban vannak a legmagasabb arányban.

Energia ital fogyasztása az életkor mentén

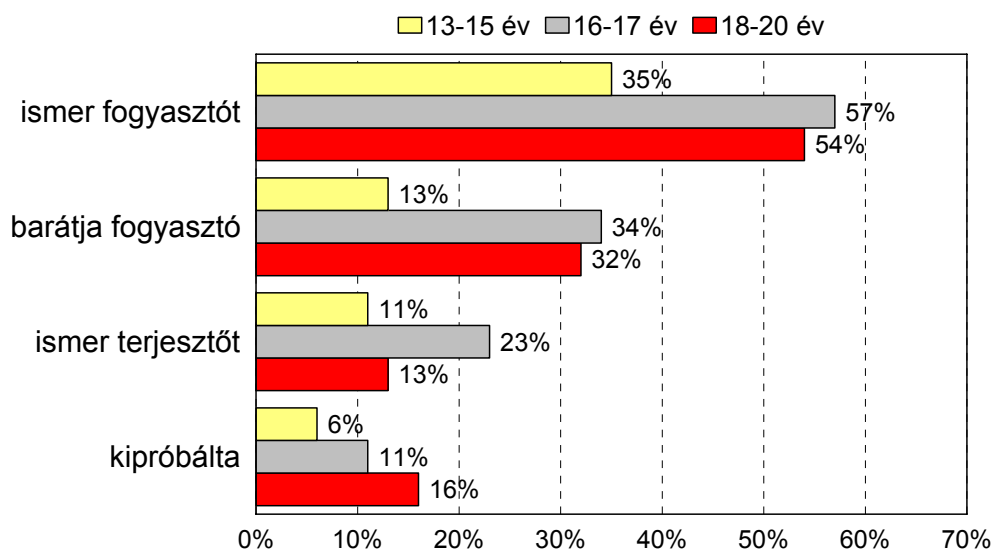
A legális szereknél sokkal kevésbé elterjedt a kábítószer fogyasztása. A kérdezett tanulók 90 százaléka egyelőre nem próbált még ki semmilyen klasszikus értelemben használt kábítószer. Megkérdezett tanulók egytizede már legalább egyszer kipróbálta valamelyik kábítószer, ezen belül 3 százaléka tekintheti magát alkalmi, a 1 százaléka rendszeres drogfogyasztónak - saját bevallása alapján. A valós arány azonban - feltételezhetően - ennél magasabb, ugyanis a megkérdezett tanulók fele (48 százalék) ismer olyan fiataalt, aki kábítószer fogyaszt, 26 százaléknak a barátai körében is van drogos, s 16 százalékuk személyesen ismer olyan fiataalt, aki kábítószer árusít. Tapasztalataink szerint a kábítószer fogyasztó tanulók jelentős része a kormány szigorú büntetőpolitikájából fakadó törvénymódosítás óta (BTK szigorítás) rejtőzködve marad, még az anonim kérdőívekben sem vállalja drogfogyasztását, tudva, hogy jogilag is elítélhető cselekedetről van szó.

Megállapítható, hogy a fiúk között egy kicsit magasabb a kábítószer fogyasztók aránya, mint a lányoknál. A középiskolán belül a háromféle képzési típusban eltérő arányban vannak drogfogyasztók, a gimnáziumokban 10, a szakiskolákban 12, a szakközépiskolákban 14 százalék jutott el a kipróbálásig.

Érdeemes megnézni, hogyan alakul a szekszárdi tanulók kábítószerrel való kapcsolata az életkor dimenziójában. Jól látható, hogy mind a fogyasztás, mind pedig a terjesztés tekintetében aktívabbá válik a kapcsolat az életkor emelkedésével. A kábítószer kipróbálását tekintve az 6 százaléknyi bevallott 13-15 éves fogyasztó a nagykorúság elérésére 16 százalékra nő, azok aránya akik tudnak arról, hogy barátjuk fogyasztó, közel

megháromszorozódik. A leglazább kapcsolat az “ismer fogyasztót” kategória. Azon tanulók aránya, akik ismernek kábítószer fogyasztó fiatalot a 13-15 éveseknél még “csak” 35 százalék, a középiskola végzőseinél már 54 (!) százalék.

A tanulók kábítószerrel való kapcsolata

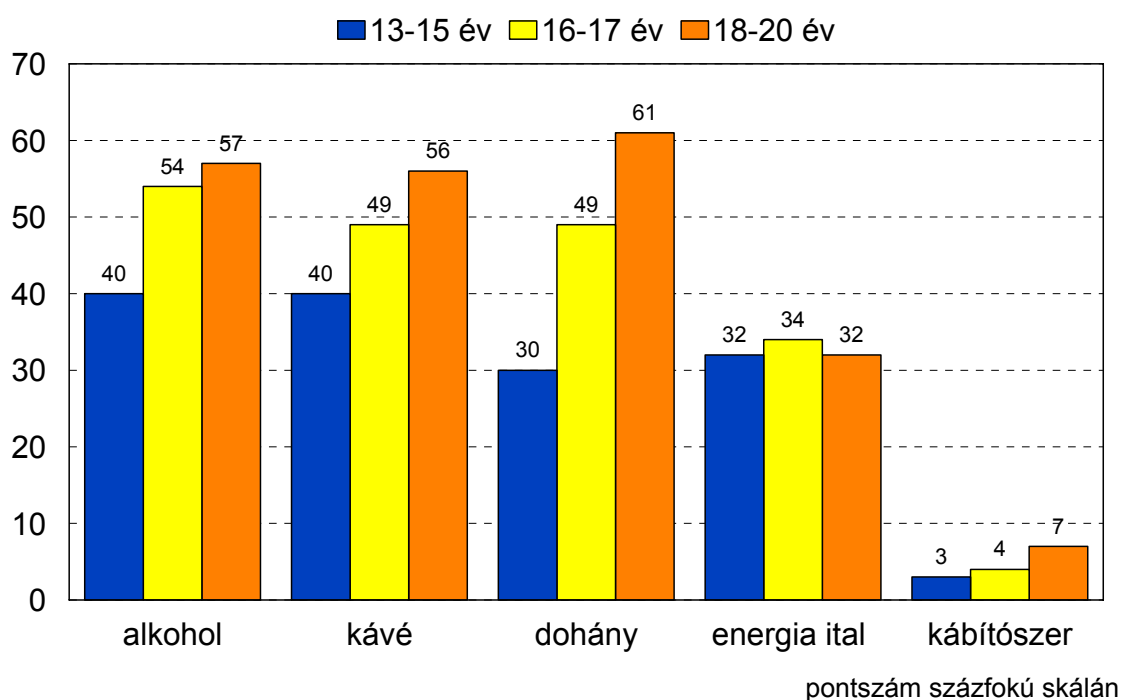
Megállapítható, hogy a drog szempontjából az átlagnál veszélyeztetettebbek a közepesen kvalifikált családi háttérrel rendelkező de gyengébb (közepes vagy gyenge) tanulmányi eredményt elérő tanulók valamint a csonka családban élők és a lefelé mobil diákok.

A drogozó fiatalok 74 százaléka nyilatkozott úgy, hogy van kábítószer fogyasztó barátja. Ezzel szemben, akiknek nincs drogfogyasztó barátja 97 százalékban nem is próbált még ki valamilyen kábítószerrel.

A kábítószerrel és azok hatásai között jelentős különbségek vannak, így nem lehet közömbös számunkra, hogy a kábítószerrel kipróbálók, illetve a kábítószerrel elől el nem zárkózók milyen szerekkel kísérleteznének, milyen szereket próbálnának ki. A legkisebb - szinte elenyésző - arányban a központi idegrendszerre depresszív hatású, kábító-fájdalomcsillapító hatású opiátokat (heroin, metadon) illetve a szorongásoldó gyógyszereket említették. A stimulánsok, mint például a speed a vagy a kokain már népszerűbbek a fiatalok között. Ezek a szerek általában serkentőleg hatnak a központi idegrendszerre, motoros nyugtalanságot, a fizikai és pszichés teljesítőképesség növekedését idézik elő, de a legnépszerűbb kábítószerrel a hallucinogén anyagok (extasy, LSD, marihuána, hasis), ezek közül is kiemelkedik a marihuána, általában (dohánnyal keverve) cigaretta formájában

elszívják. Ezek az anyagok olyan vegyületek, amelyek átmeneti pszichóziót váltanak ki. Népszerűségüket elsősorban annak köszönhetik, hogy nem okoznak testi függőséget (bár ezt egyes szerzők vitatják), s nem járnak elvonási tünetekkel sem. Hatásukat tekintve egyszerre izgatóak és nyugtatóak, a tér- és időérzéklet megszűntetik, gyönyörködtető hallucinációk jellemzik.

A pszichoaktív szerek fogyasztási indexének alakulása

Az ötféle egészségkárosító tevékenység intenzitását százfokú skálára vetítettük. Az adott szer fogyasztási indexe minden esetben 0-100 közötti szám és azt mutatja meg, hogy az adott válaszoló milyen mértékben rombolja saját egészségét. Minél nagyobb az index értéke, annál intenzívebb károsításnak van kitéve a tanuló szervezete. Az index értéke az alkohol fogyasztás esetében a legmagasabb, 49 pont, de a dohánytermékek fogyasztási indexe (45) és a kávéfogyasztás intenzitása is az ötven pontos határ közelében van (48). Az energia italoké 32, a drogoké pedig 4 pont százfokú skálán. A fenti diagram az egyes pszichoaktív szerek fogyasztási indexének alakulását mutatja az életkor dimenziójában. A pszichoaktív szerek fogyasztásának intenzitása az egyes iskolatípusokban is eltérő, a legintenzívebb a szakiskolákban.

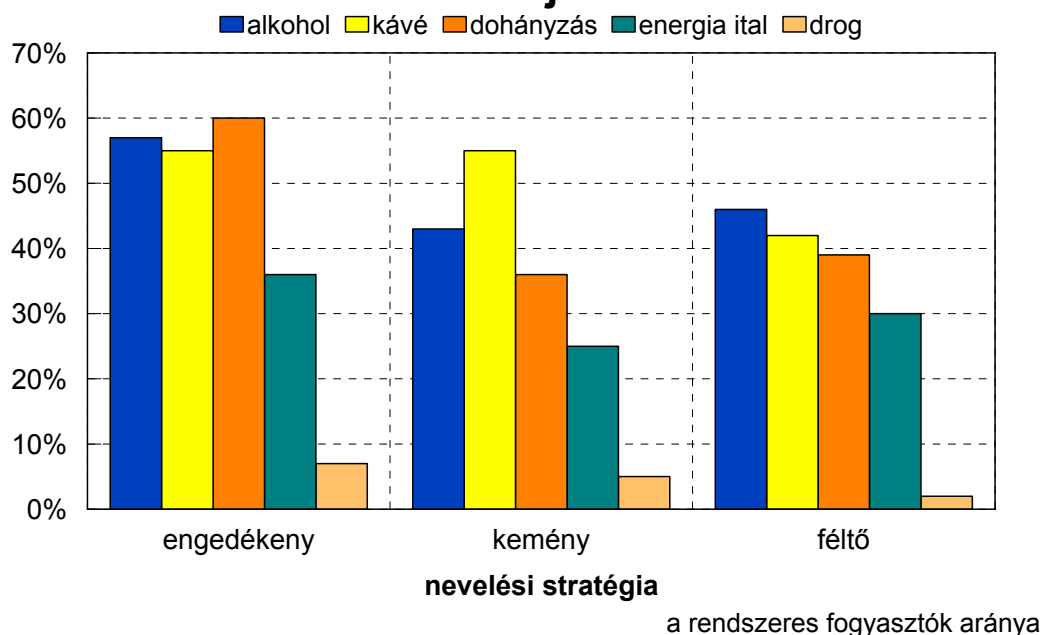
A pszichoaktív szerek fogyasztásának intenzitása az egyes kisvárosokban

	<i>általános iskola</i>	<i>gimnázium</i>	<i>szakközép-iskola</i>	<i>szakiskola</i>
<i>kávé</i>	40	43	53	49
<i>dohány</i>	29	41	46	58
<i>energia ital</i>	31	28	35	32
<i>alkohol</i>	33	54	53	55
<i>kábítószer</i>	2	4	4	7
összesített átlag	27	34	38	40

pontszám százfokú skálán

Végül vizsgáljuk meg, hogy a különféle szülői nevelési stratégiák miként hatnak az egészségkárosító szerek használatára. A következő ábrán jól látható, hogy az engedékeny, valójában nemtörődöm szülők gyermekei körében a legmagasabb az egyes egészségkárosítási szerekkel élők aránya. Emellett az is érdekes, hogy a kemény (bár sokszor igazságtalan) nevelési stratégia e tekintetben sem hozza meg az eredményét, hiszen az egyes szerekkel élők aránya nem vagy csak alig alacsonyabb, mint a féltő szülők gyermekei körében.

Egészségkárosítás a nevelési stratégia dimenziójában

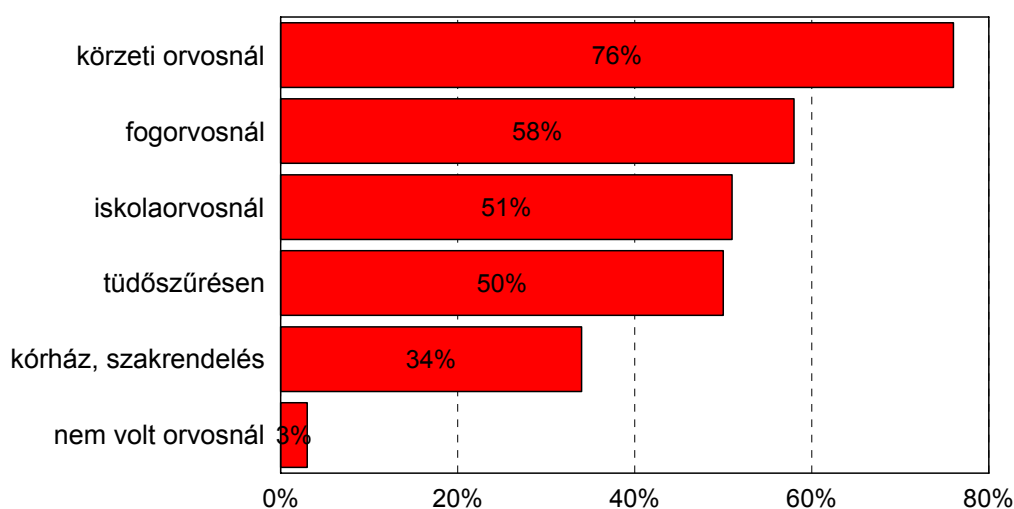
4.2 Egészségmegőrzés

Adatfelvételünk során többféle szempont szerint is közelítettük a fiatalok egészségügyi helyzetét. Elsőként a orvosnál, fogorvosnál, tüdőszűrésen, illetve kórházban, szakrendelésen

való megjelenés gyakorisága alapján vizsgáltuk a kérdéskört.

A legmagasabb arányban- érthetően - a körzeti orvost említették a tanulók, 76 százalékuk megfordult háziorvosa rendelőjében az elmúlt egy évben. Ennél kevesebben keresték fel problémával az iskolaorvost, a tanulók fele adott ilyen választ. A rendszeres fogászati ellenőrzésen (évenként legalább egy alkalom) 50 százalék feletti arányban vettek részt a tanulók, bár a kívánatos itt a 100 százalék lenne.

Az utóbbi egy évben orvosnál voltak aránya

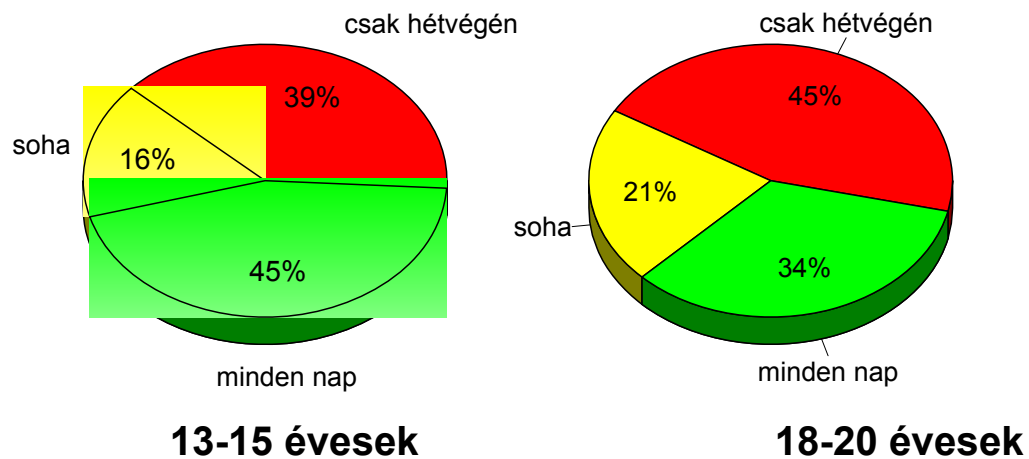
Kórházban és más szakrendelésen a tanulók harmada járt, tüdőszűrésen 50 százalékuk volt. Fontos megjegyezni, hogy az alkalmanként dohányzó fiatalok 54, a rendszeresen dohányzó fiatalok 45 százaléka nem volt tüdőszűrő vizsgálaton ez elmúlt évben, ami fokozza a kóros egészségkárosodás esélyét (bár azt is hozzá kell tenni, hogy a tüdőszűrés az iskolában bizonyos életkorhoz van kötve).

Nemek tekintetében eltérés, hogy míg a fiúk 53 százaléka volt tüdőszűrő vizsgálaton, addig a lányoknak csak 48 százaléka jutott el, ellenben a lányok körében egy kicsit magasabb a kórházban, szakrendelésen illetve a fogorvosnál megjelentek aránya. Iskolatípus szerint a legtöbben a gimnazisták közül kaptak kórházi beutalót, míg tüdőszűrésen a szakközépiskolások jelentek meg átlagon felül (62 százalék).

A fiatalok egészségromlásának fontos okozója a korán kialakított egészségtelen életmód. Ezek között gyakran első helyen szerepel a helytelen, egészségtelen táplálkozás. A

diákok kevesebb mint fele (41 százalék) minden nap, 41 százalékuk csak hétvégente szokott otthon, elindulás előtt reggelizni, közel egyötödük pedig soha sem reggelizik. Az életkor emelkedésével egy kicsit csökken a naponta otthon reggelizők aránya, ellenben a szülő iskolai végzettségnek emelkedése pozitívan befolyásolták a válaszokat. Míg a képzetlen családok gyermekeinek 31 százaléka reggelizik mindennap, addig a diplomás családoknál ez az arány 58 százalék.

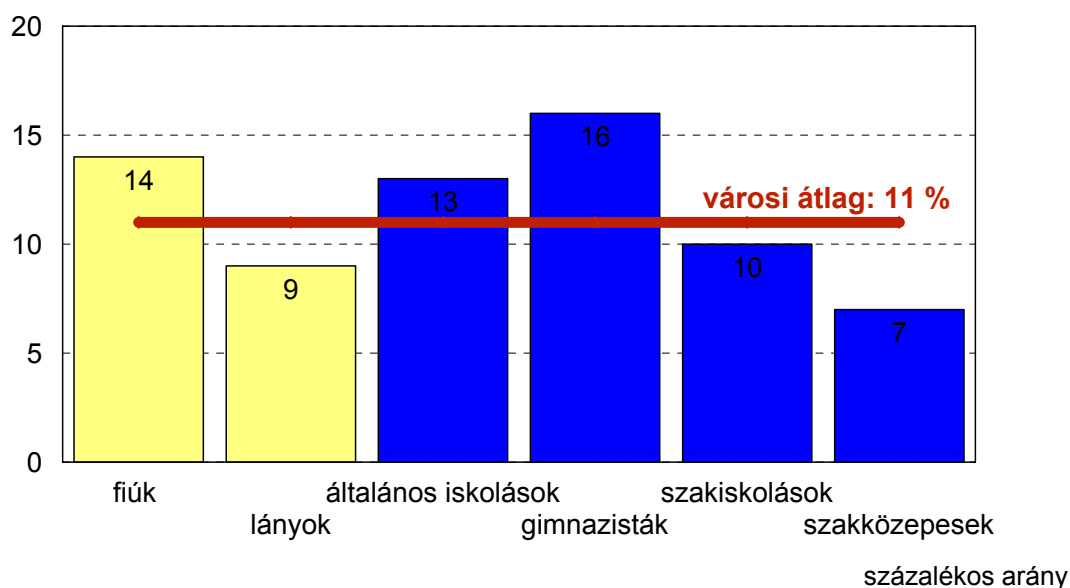
Szoktál otthon reggelizni?

Az életmóddal kapcsolatos másik elterjedtebb probléma a rendszeres testmozgás, a sport hiánya. Kérdéseinkkel azt próbáltuk vizsgálni, hogy az iskolai és a tanórán kívüli lehetőségeket milyen mértékben használják ki a vizsgált mintába került fiatalok.

A megkérdezett tanulók 11 százaléka sportol napi rendszerességgel az iskolai tanórán kívül, további 24 százalék hetente többször mozog. Heti rendszerességről 21 százalék nyilatkozott. Azok aránya, akik soha nem sportolnak saját bevallásuk szerint 17 százalék.

A napi rendszerességgel sportoló tanulók aránya

Jellemző, hogy a fiúk és a fiatalabb (13-15 éves diákok) az átlagnál sportosabbak, rendszeresebben mozognak. A település szerint is mérhető különbség, míg a szekszárdi lakosú tanulók 15 százaléka sportol valamit naponta, addig a bejárós és a kollégista diákoknak 8 százaléka, ők - feltehetően időhiány miatt - inkább a heti rendszerességet preferálják.

Szülői nevelési módszer mentén az derült ki, hogy az engedékeny szülők gyermekei az átlagnál többet mozognak, míg a legkevésbé a szigorú, kemény családokban élők. Tanulmányi átlag szerint a jeles tanulók körében alacsonyabb a napi és egy kicsit magasabb a heti rendszeresség, míg a közepes tanuló diákoknál fordított a helyzet.

	fiúk (év)			lányok(év)		
	13-15	16-17	18-21	13-15	16-17	18-21
Fel tud mászni egy kötélén csak a kezét használva (függeszkedve)	50	53	63	10	11	6
Legalább tíz hosszt le tud úszni egy medencében	58	56	53	41	43	40
Át tud ugrani egy kb. három méter széles árkot	54	63	61	23	17	19

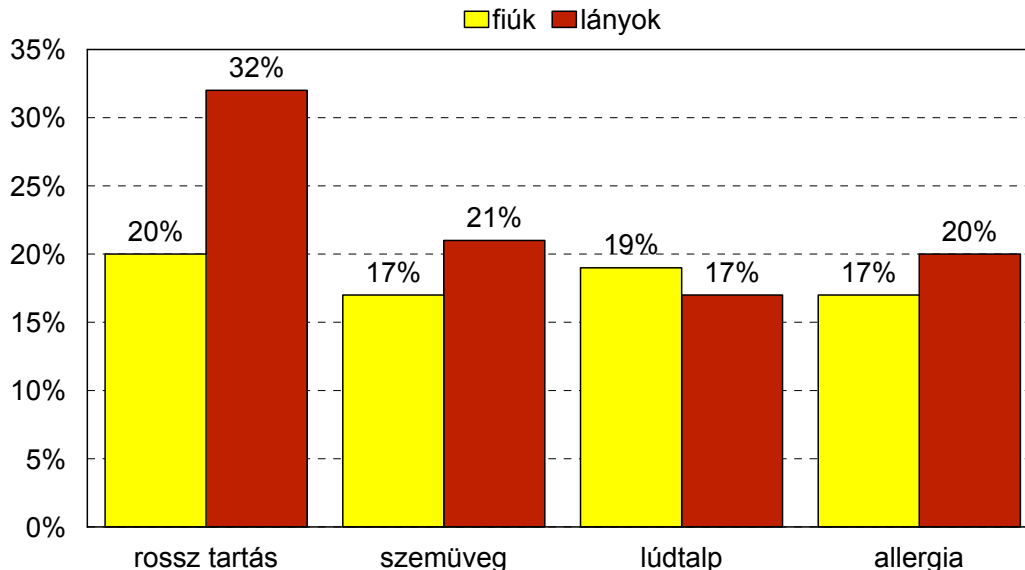
százalék

A vizsgált diákok 28 százaléka nyilatkozott úgy, hogy fel tud mászni a kötélén függeszkedve (csak a kezüket használva), 36 százalékuk pedig úgy véli le tud úszni tíz hosszt

egy átlagos úszómedencében, illetve át tud ugrani egy három méteres árkot. Mivel ebben a korosztályban a fizikum és az életkor között igen szoros összefüggés van, érdemes megnézni a válaszokat e dimenzió mentén is. Míg a 13-15 éves fiúk 50 százaléka mondta, hogy fel tud menni a kötélre, addig a 18-21 éves fiúknak 63 százaléka vélekedett így. Ugyanez a tendencia mérhető az árok átugrásával kapcsolatban is, ellenben - meglepő módon - az úzás szempontjából némileg romlik a helyzet az életkor előrehaladtával. Ezt egyértelműen a település típus okozza, ugyanis míg a szekszárdi fiúk 65 százaléka tudná leúszni a tíz hosszt, addig a bejárós tanulóknak már csak 53, a kollégistáknak pedig 36 százaléka, s az idősebb korosztályban több a nem helyi diák.

A lányoknak a függeszkedés egyáltalán nem megy, s az életkor előrehaladtával még csökken is azok aránya, akik úgy gondolják fel tudnak mászni a kötélre csak a kezüket használva (10 százalékról, 6 százalékra). A tíz hosszt a helyben lakó lányok 45, a bejárósok 39 százaléka tudja leúszni, míg a széles árkot csupán egyötödük ugorja át.

Szemüveg viselése, lúdtalp, rossz tartás és allergia a nem dimenziójában

Arról megkérdeztük a tanulókat, hogy a különböző tartós egészségi problémák jellemzőek-e rájuk. A szekszárdi diákok egyötöde szemüveges, 19 százalékuk szenved valamilyen allergiától, 18 százalékuk lúdtalpas és 27 százalékuknak - saját bevallásuk alapján - rossz testtársa van. Ez utóbbiak aránya különösen magas a lányoknál, akik között egyébként több a szemüveges és az allergiás is.

Részben az egészségmegőrzés részben pedig a szabadidő eltöltésének témaköréhez tartozik a sportolási lehetőségek használata. Szekszárdon több mint húsz különböző sportágat űzhetnek szervezett keretek között a város fiataljai. A fiúk legnagyobb arányban kerékpározni, horgászni és focizni járnak (29-34 százalék), de az asztalitenisz, a természetjárás, az úszás, a kosárlabda és a sakk is több mint 10 százalékukat fejleszti. A lányok körében a kerékpározás a legnépszerűbb, 41 százalékuk űzi alkalmanként ezt a sportágat. Ezen kívül csak a természetjárás és az úszás kapott 10 százaléknál nagyobb említési arányt.

	fiúk		lányok	
	most is űzi	régebben űzte	most is űzi	régebben űzte
kerékpár	34	6	41	9
horgászat	33	12	7	10
labdarúgás	29	28	2	7
természetjárás	19	7	19	6
asztalitenisz	16	19	9	13
úszás	15	16	18	20
kosárlabda	14	16	9	19
sakk	12	16	6	9
atlétika	6	18	3	15
modelllezés	6	5	1	2
tenisz	4	6	4	8
teke	4	4	3	3
bokszt	3	8	0	3
modern tánc	3	3	5	13
kézilabda	2	9	6	29
aerobic	2	3	6	15
dzsúdó	2	6	1	4
íjászat	2	2	0	1
karate	2	13	0	5
lovas sport	2	6	4	4
kick box	1	6	0	2
amatőr rádió	1	2	0	1
triatlón	0	4	1	1

százalékos arányok

Az is fontos információ, hogy melyek voltak azok a sportágak, amelyeket régebben

űztek a megkérdezettek, de már abbahagyták. A lista a fiúknál hasonló a jelenlegi preferenciához (horgászat, labdarúgás, asztalitenisz, úszás, kosárlabda, sakk) kiegészítve az atlétikával és a karatéval, ez utóbbit a fiúk 13 százaléka űzte korábban. A lányok több mint 10 százaléka nyilatkozott úgy, hogy korábban űzte, de már abbahagyta az asztaliteniszt, az úszást, a kosárlabdát, az atlétikát, a modern táncot, a kézilabdát illetve az aerobicot. Összeadva a jelenleg is űzött, illetve a már abbahagyott sportokat kiderült, hogy a fiúk 57 százaléka focizott/focizik, de a horgászattal és a kerékpározással is több mint 40 százalékuk próbálkozott. A lányok - akik egyébként alacsonyabb arányban sportolnak - körében a toplistát a kerékpározás vezeti (50 százalék), úszással 38 százalék, kézilabdával 35 százalék próbálkozott.

	fiúk		lányok	
	tervezi kipróbálni	elutasítja	kipróbálni tervezi	elutasítja
kerékpár	5	37	9	31
úszás	12	41	16	34
aerobic	2	82	29	38
modern tánc	6	72	29	44
természetjárás	15	50	19	46
kosárlabda	9	49	14	50
kézilabda	8	68	6	51
tenisz	15	62	25	54
lovas sport	9	69	28	54
asztalitenisz	6	47	13	57
horgászat	9	36	11	64
atlétika	4	61	7	67
modellezés	4	71	14	71
kick box	20	59	15	73
labdarúgás	7	28	7	74
teke	12	65	11	74
karate	12	61	11	76
sakk	4	58	3	77
amatőr rádió	7	76	11	77
dzsúdó	7	70	6	82
bokszt	19	56	6	83
íjászat	13	71	5	84
triatlón	4	77	3	89

százalékos arányok

Arról is kérdeztük a tanulókat, hogy melyek azok a sportágak, amelyeket sem a múltban űzték, sem pedig a jelenben nem űzik, ám a jövőben tervezik, hogy kipróbálják. Nem meglepő módon a fiúk és a lányok válaszai itt is eltérnek. A fiúk egyötöde a kick boxot, illetve a bokszot megjelölte, de a karate említése is 10 százalék fölötti volt. Ezen kívül a fiúk

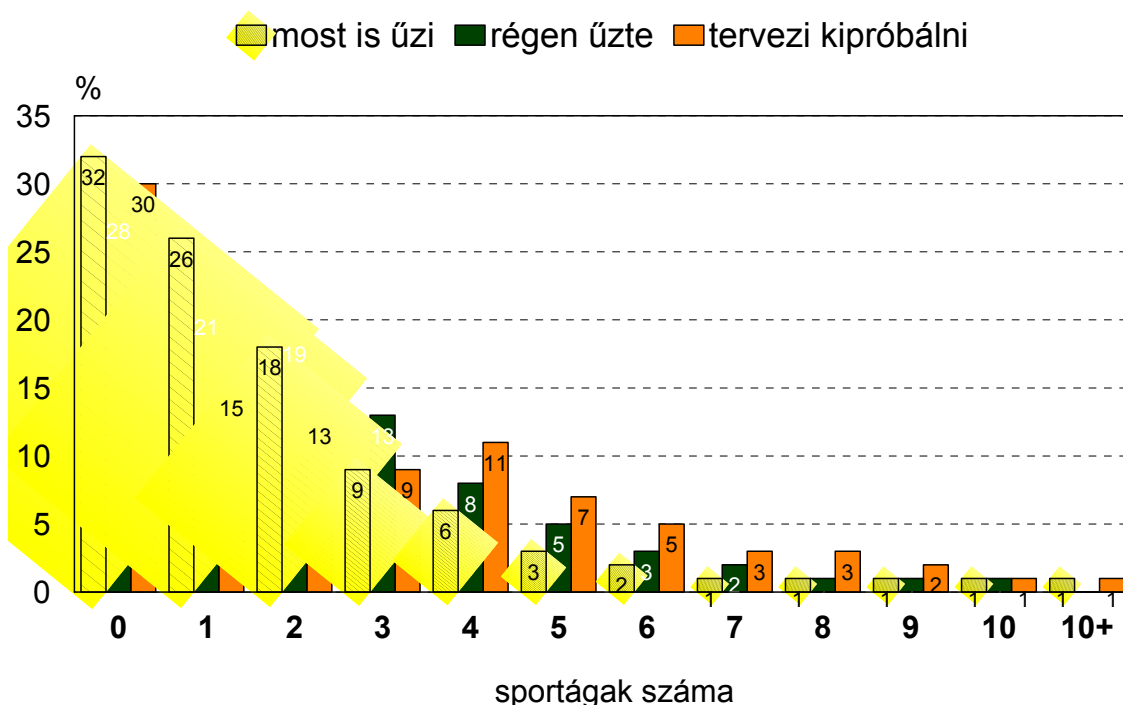
12-15 százaléka próbálná ki a tekét, az íjászatot, a természetjárást és a teniszt.

A lányok közel egyharmada (28-29 százalék) mondta, hogy tervezi kipróbálni a modern táncot, az aerobicot illetve a lovas sportot, egynegyedük a teniszt említette, de 10 százaléknál többen tervezik a jövőben kipróbálni a természetjárást, az úszást, a kick boxot, a kosárlabdát, a modellezést, az asztaliteniszt, a tekét, a karatét, a horgászatot és az amatőr rádiót.

A fiúk által leginkább elutasított sportágak a dzsúdó, a modellezés, az íjászat, a modern tánc, az amatőr rádió, a triatlon és az aerobico, míg a lányok több mint 70 százaléka mondta, hogy sem most, sem a jövőben nem tervezi, hogy kipróbálja a modellezést, a kick boxot, a labdarúgást, a tekét, a karatét, a sakkot, az amatőr rádiót, a dzsúdót, a bokszt, az íjászatot és a triatlont.

Végezetül érdemes azt is megnézni, hogy a tanulók hányféle sportot űznek, űztek, illetve hányfélét terveznek kipróbálni. Jelenleg a megkérdezett tanulók egyharmada semmit sem sportol, 26 százaléka egyféle, 18 százaléka kétféle 9 százaléka háromféle formában is sportol.

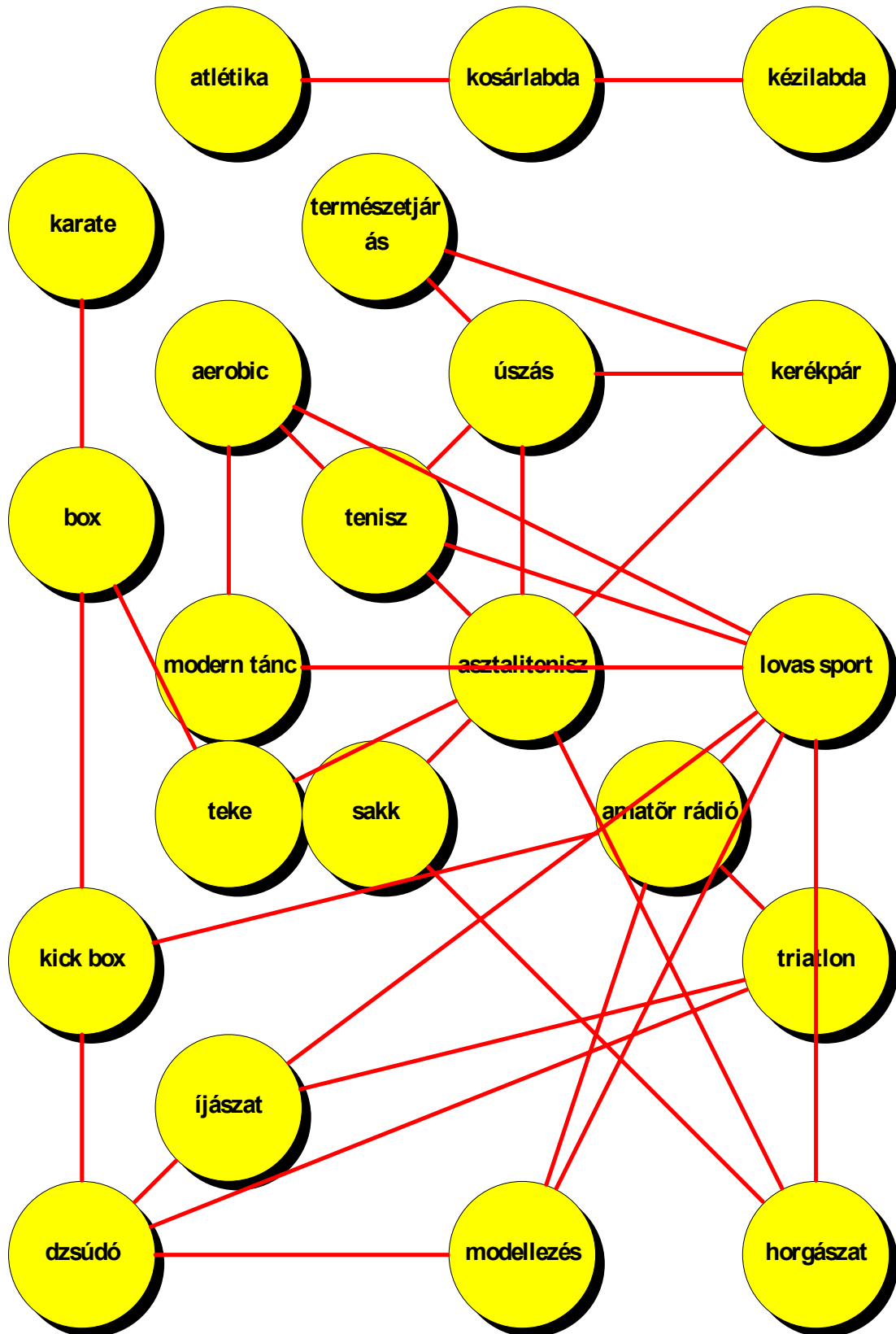
A sportágakhoz való viszny

Érdemes azt is megnézni, hogy a tanulók hányféle sportot űznek, űztek, illetve hányfélét terveznek kipróbálni. Jelenleg a megkérdezett tanulók egyharmada semmit sem sportol, 26 százaléka egyféle, 18 százaléka kétféle 9 százaléka háromféle formában is sportol.

Jellemző, hogy a fiúk átlagosan 2, a lányok 1.4 sportágat űznek. Jellemző, hogy a szülő iskolai végzettségének emelkedésével nő az űzött sportágak átlagos száma, ugyanakkor az életkor előrehaladtával ellentétes tendencia mérhető. A jövőben a fiúk átlagosan két új sportágat terveznek kipróbálni, míg a lányok hármat.

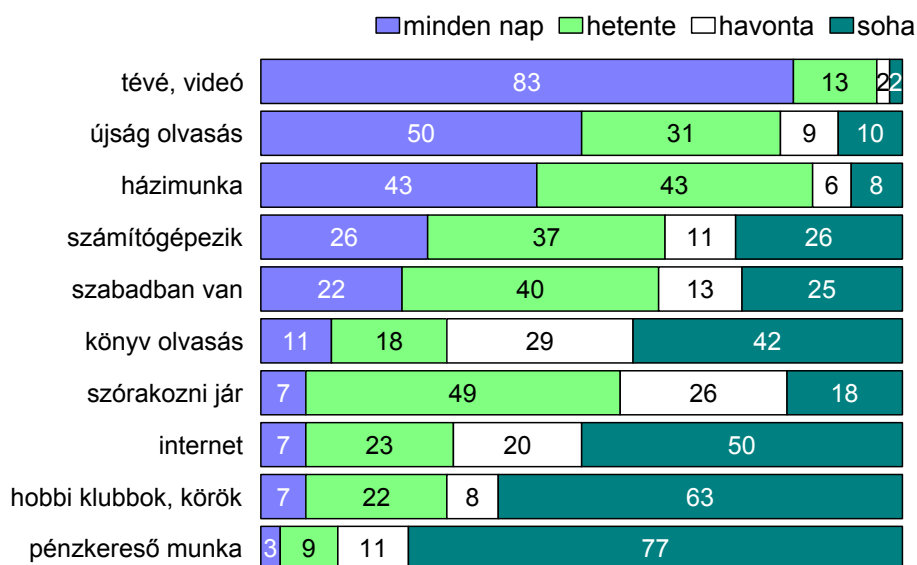
Az egyes sportágak preferenciájának vizsgálatokor megnéztük a választható sportok közötti korrelációt. Ennek ábrája a következő oldalon található (csak az $r > 0.25$ korrelációkat tüntettük fel). Azon sportágak amelyeknek a megítélése hasonló a válaszok mintázatában igen jellemzőek. Nem független egymástól a az atlétika-kosárlabda-kézilabda, aki az egyiket választotta az nagy valószínűséggel a másikat is kipróbálta/kipróbálja. Hasonlóan összefüggnek egymással a küzdősportok (karate, boks, kick box, dzsúdó) de ide kapcsolódik a teke is. Szorosan korrelál egymással az aerobic, a modern tánc, a lovas sport és tenisz, mint a modern női sportok, s az is jellemző hogy az úszás, a kerékpározás és a természetjárás is korrelál. A legtöbb kapcsolattal az asztalitenisz illetve a lovas sport rendelkezik a korrelációs hálóban, vagyis ezeket sokféle sportággal lehet párba állítani a diákok tudatában.

5. SZABADIDŐ

A fiatalok életében meghatározó jelentősége van annak, hogy a szabadidejüket milyen módon töltik, mire van egyáltalán lehetőségük. A kérdőíves felmérésben a diákoknak tíz szabadidős tevékenységet kellett értékelniük, hogy melyiket milyen gyakran végzik.

Mit csinálsz szabadidődben?

A fiatalok szabadidős tevékenysége valamivel enyhébben ugyan, de éppen úgy a passzív időtöltések felé tolódik el, mint a felnőttek esetében. Az első helyen szereplő tevékenység nem okoz meglepetést. A tévé és a videó a legkönnyebben elérhető szabadidős tevékenység, és a legkényelmesebb is. Ez egyébként nem a fiatalok sajátossága. A könyvek és magazinok olvasása igen eltérő arányt mutat. Újságot, magazint napi rendszerességgel a tanulók fele olvas, további 31 százalékuk hetente vesz kezébe újságot. A tanulók által legnagyobb arányban olvasott magazinok a különböző nőmagazinok, az életmód és divatlapok valamint a zenével foglalkozó kiadványok. A könyv olvasása már csak 11 százalékukat jellemzi napi rendszerességgel, további 18 százalékuk még hetente olvas.

A házimunka magas - heti - említése azt mutatja, hogy a családok többségében van belső munkamegosztás, legalábbis a fiatalok így látják. Ez természetesen nem klasszikus szabadidős tevékenység, hiszen a többség kötelezőként éli meg. Némileg meglepő viszont a szórakozni járás viszonylag alacsony említési aránya (44 százalék havonta, ritkábban vagy

soha sem jár). A könyvet sokak szerint felváltó számítógépet napi rendszerességgel 26, hetente további 37 százalékuk használja, s ez nem alacsony, hiszen azt jelenti, hogy közel kétharmaduk rendszeresen hozzájut a géphez. A mélyebb elemzés kimutatta, hogy a virtuális valóság igen gyors előretörése csak részben a történik hagyományos formák rovására. (pl. könyvolvasást kevésbé érinti, ellenben a közösségi klubokba járást annál inkább).

A fiatalok által említett pénzkereső munkát nézve el lehet gondolkodni azon, hogy ez bizonyos értelemben negatív (ha más tevékenység helyett, kényszerből kell dolgozni), bizonyos értelemben viszont pozitív lehet (ha a szocializáció folyamatába megfelelően épül be). Jellemző, hogy a fiúk, bejárós tanulók és a szakmai képzést adó iskolákba járók (különösen a szakmunkások) körében illetve az idősebb tanulóknál gyakrabban említett tevékenység.

Az ifjúsági közösségi élményt adó klubok, szabadidős körök említései aránya alacsony, mindössze 7 százalékuknak jelent napi, és további 32 százalékuknak heti elfoglaltságot, a többség elutasítja. Jellemző, hogy az internetes közösséggel aktívabb kapcsolatuk van a tanulóknak, mint a városban működő ifjúsági klubokkal és hobbi körökkel.

A szabadidős tevékenységek alapján, klaszteranalízissel csoportokba soroltuk a fiatalokat. A számítógépes elemzés három csoportot különböztetett meg. A következő táblázat a három csoport szabadidős tevékenységének rangsorát mutatja.

	1. csoport (N=216)	2. csoport (N=219)	3. csoport (N=208)
1.	tévé, videó	tévé, videó	tévé, videó
2.	házi munka	házi munka	újság, magazin olvasás
3.	újság, magazin olvasás	számítógép	számítógép
4.	szórakozás	újság, magazin olvasás	mozgás
5.	mozgás	szórakozás	házi munka
6.	könyv olvasás	mozgás	szórakozás
7.	ifjúsági klub, hobbi kör	internet	internet
8.	pénzkereső munka	könyv olvasás	könyv olvasás
9.	számítógép	pénzkereső munka	ifjúsági klub, hobbi kör
10.	internet	ifjúsági klub, hobbi kör	pénzkereső munka

Mint látható, a klaszteranalízis során is visszatükröződnek az említési arányok. A tévé, videó és a magazin/újság olvasása mindhárom csoportban előre került. Miután a klaszteranalízis a különbségeket próbálja megmutatni, kijelenthetjük, hogy ez a két tevékenység (a zenehallgatáson kívül) bármely csoportnak, fiatalnak a leggyakoribb szabadidős tevékenysége.

Az első a "konform" csoport, ők gyakrabban végzik a házi munkát, mint a sportolást vagy a szórakozást, s átlag feletti arányban járnak ifjúsági klubokba, körökbe is, ugyanakkor az internettel nem kerülnek kapcsolatba, s a számítógépezés sem jellemző rájuk. A másik két csoportban a számítógépezés, az internet átlagosan gyakoribb tevékenység, közöttük a különbség abban van, hogy míg a második klaszterben ezeken kívül inkább otthon ülős, s kevésbé sportos, addig a harmadik csoport éppen fordítva, a virtuális szórakozás mellett szívesen járnak valós szórakozó helyekre és sportolni is.

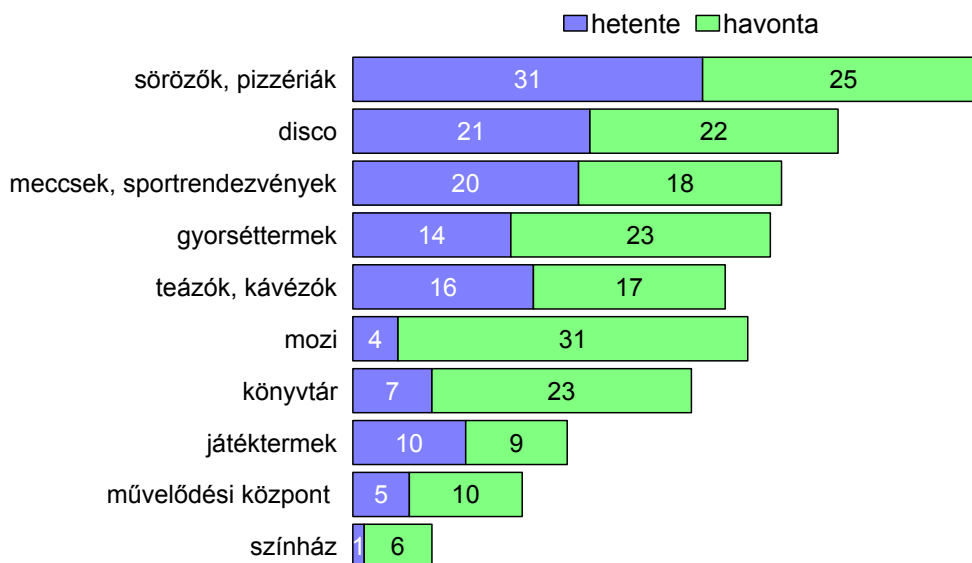
Az egyes csoportok eltérő jellemzőkkel bíró fiatalokból állnak. Az elsőben az átlagosnál nagyobb arányban vannak a bejárósok, a szakiskolások, az alacsonyabb iskolai végzettségű szülők gyermekei és az idősebbek. A másodikban sok a szakközépiskolás, a lány és a szakmunkás szülők gyermeke, míg a harmadik csoportban az átlagosnál nagyobb arányban vannak a diplomás családban élők, a helyben lakók, a jobb tanuló gimnazisták és a 13-17 éves diákok.

A szabadidő eltöltésének milyensége mellett rákérdeztünk arra is, hogy ez mely intézményeket, programokat érint. Itt a leggyakrabban említett helyszínek, intézmények, helye nem meglepő. A fiatalok leggyakrabban látogatott intézmények a város sörözői, pizzériái, de a kávézók, teázók és a diszkók is kedvelt találkozó és szabadidő eltöltési helyszínei a szekszárdi iskolásoknak. Gyorséttermekben (melyek nemcsak étkezési, hanem találkozási célokat is szolgálnak) minden tizedik szekszárdi iskolás kifejezetten gyakran, heti rendszerességgel megfordul.

Viszonylag sokan említették a könyvtárat is, bár itt azért figyelembe kell venni, hogy az iskolai kötelezettségekkel kapcsolatban is gyakran kell könyvtárba járni, ami nem feltétlenül szabadidős tevékenység a fiatalok szemében.

Nemek szerint hét esetben találtunk jelentős eltérést. A lányok gyakrabban járnak könyvtárba, színházba és a teázókban, kávézóban is sokkal többször fordulnak meg. Míg a lányok 29 százaléka kifejezetten gyakran jár ilyen helyekre, addig a fiúknál ez az arány csak 17 százalék. Ugyanakkor a fiúk rendszeresebben látogatják a játéktermet, a sörözőket, pizzériákat és a meccset.

Milyen gyakran látogatod az alábbi intézményeket?

Iskolatípus szerint is jelentősen eltér a szabadidő eltöltésének helyszíne. Az alábbi táblázatból kiolvasható, hogy a gimnazisták magasabb arányban járnak sörözőkbe, pizzériákba. Az gyorsétterem heti említési aránya az általános iskolások körében a legmagasabb. A disco említési aránya a szakközépiskolásoknál és a szakiskolásoknál átlag feletti, 25-31 százalékuk rendszeresen jár. A szakiskolások szintén jobban preferálják a játéktermeket és a meccseket is.

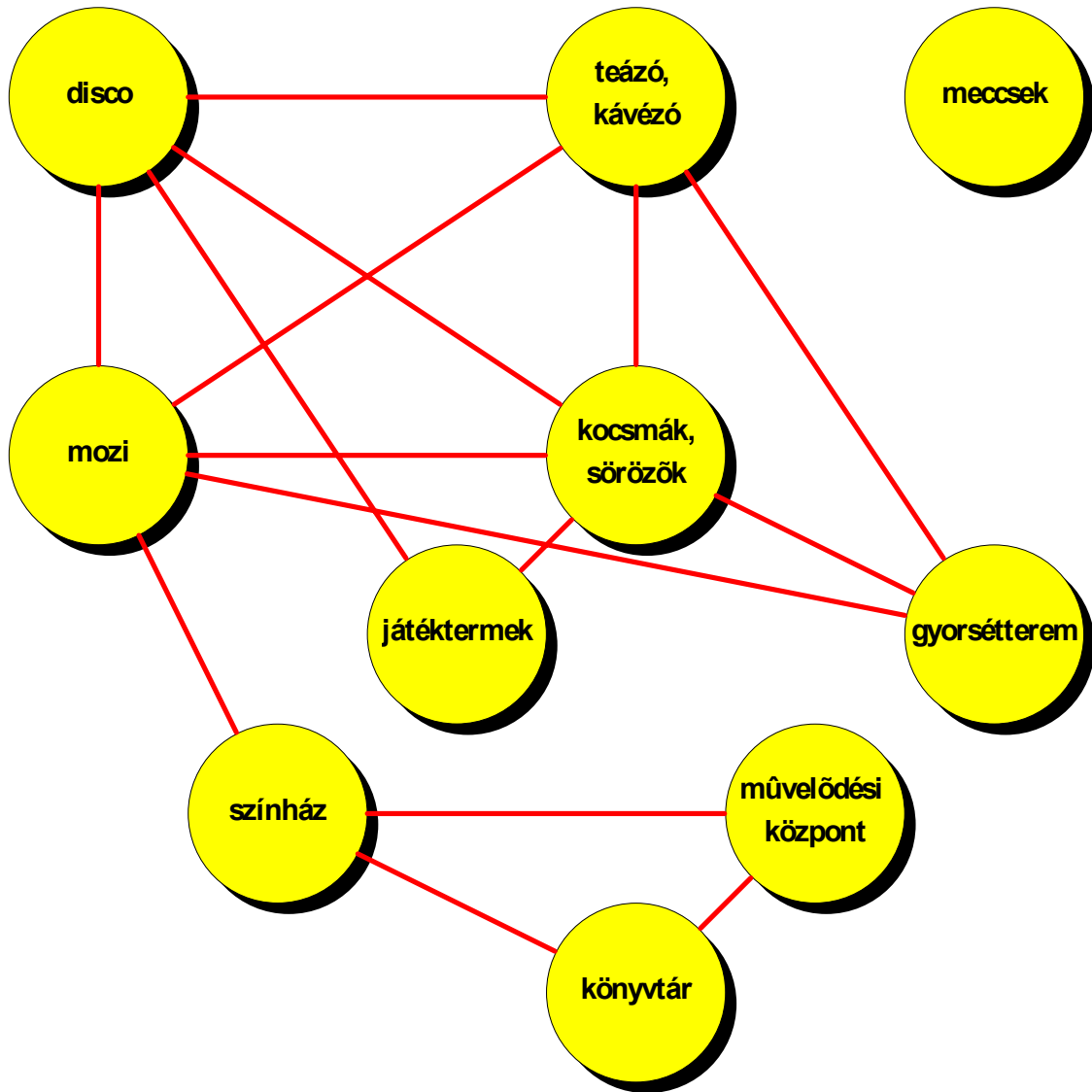
Az egyes intézményeket hetente látogatók aránya az iskolatípus szerint

	általános iskolások	gimnazisták	szakközépiskolások	szakiskolások
sörözők, pizzériák	13	41	32	38
meccsek, sportrendezvények	17	18	17	27
teázók, kávézók	7	16	20	19
disco	6	13	25	31
gyorséttermek	17	9	16	13
könyvtár	3	7	9	7
mozi	2	5	6	4
játéktermek	9	5	9	16
művelődési központ	5	4	3	6
színház	0	1	0	0

említési százalék

A szabadidő eltöltésének helyszínei nem függetlenek egymástól. A diákok által

preferált helyszínek, intézmények korreláció hálózata az alábbi rajzolatot mutatja. (Csak az $r > 0.25$ pozitív korrelációkat tüntettük fel.)

Jól látszik az ábrán három csoport elkülönülése. Az első körbe alapvetően a kilencvenes évek új típusú szabadidő eltöltési helyszínei tartoznak, szorosan korrelál egymással a gyorsétterem, a játékterem, a disco, a pizzériák. Különálló egységként önmagában áll a meccsek, sportrendezvények látogatása. A harmadik szabadidős kör a klasszikus művelődés elemeit tartalmazza (színház, könyvtár, művelődési központ). Ez utóbbi kör a mozin keresztül kapcsolódik a modern helyszínekhez.

A szabadidős érdeklődési minták és a különböző intézmények látogatási gyakoriságát együtt elemezve a válaszadó diákokat négy csoportokba soroltuk. Az alábbi táblázat mutatja

az egyes szabadidős preferenciákat a négy klaszterben, százfokú skálán kifejezve.

Klaszterek a szabadidős minták alapján

	"otthon ülők"	"bulizósak"	"sportosak"	"unatkozók"
tévézel, videózol	94	93	89	88
újságot olvasol	80	80	81	54
házimunkát végzel	77	73	79	73
számítógépezel	74	69	18	19
sportolsz	56	65	78	12
könyvtár	44	43	31	25
könyvet olvasol	43	35	27	16
mozi	40	55	35	32
gyorséttermek	37	60	27	29
sörözők, pizzériák	34	82	47	48
internetezel	33	48	6	3
szórakozni jársz	32	65	47	38
meccsek, sportrendezvények	31	54	84	15
művelődési központ	29	32	29	16
disco	26	69	41	38
teázók, kávézók	23	63	26	21
színház	19	29	16	8
hobby klubba, körbe jársz	10	38	30	15
játéktermek	10	37	37	18
pénzkereső munkát végzel	7	17	12	12
A klaszterbe került diákok százalékos aránya	28	40	13	19

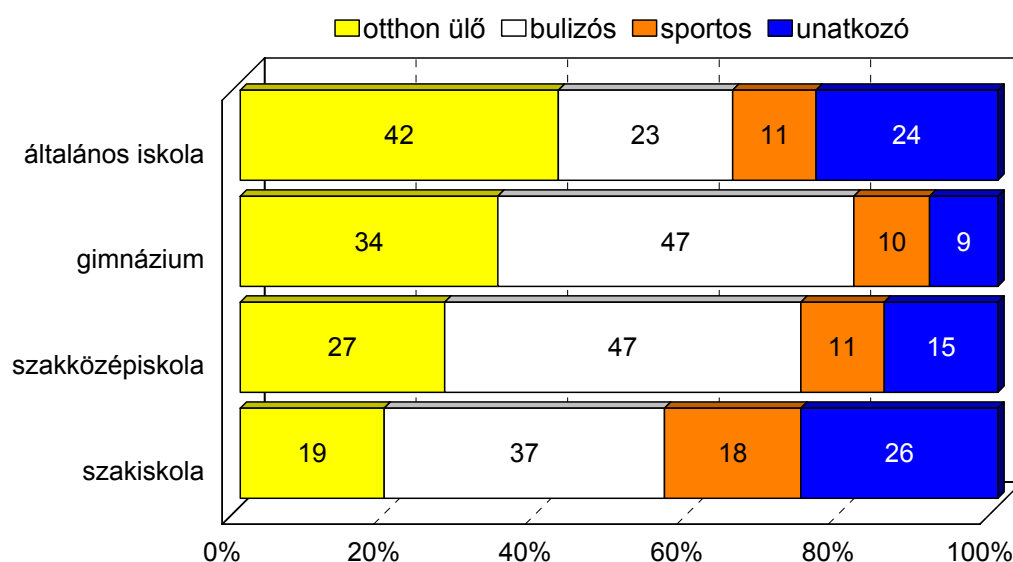
Az első klaszter az otthon ülőké. Ők a tévé, videó mellett elősorban számítógépezéssel vagy olvasással töltik az idejüket, nem nagyon járnak szórakozó helyekre, nemigen sportolnak és a közösségi találkozási pontokat (teázók, sörözők, mozi, klubok, játéktermek stb.) is kerülik. A klaszter társadalmi összetételéről elmondható, hogy többségében lányok, köztük átlagon felül találhatók a helyben lakó, szekszárdi tanulók, az általános iskolások (akiket még alacsonyabb arányban engednek el otthonról), a jobb tanulók és a szülő nevelési stratégiája szerint féltő szülők gyermekei között.

A második klaszter az "bulizósoké". Itt a klaszter nevében is benne van a legfőbb tulajdonsága, az aktív, bulizós élet: az ide tartozó fiatalok bár sokat tévéznek és interneteznek, gyakran járnak gyorséttermekbe, sörözőkbe, pizzériákba, szeretnek szórakozni (disco, mozi, színház). Ezzel együtt is az átlagot meghaladó mértékben olvasnak, és nem vetik meg a mozgást sem. Szenzoros ingerkereső alapállás jellemzi őket, keresik a közösségi formákat.

Szüleik legalább érettségizettek, ők maguk is érettségit adó iskolákban (gimnázium, szakközépiskola) találhatóak meg leginkább, s átlagon felül vannak a 16-17 éves korosztályban. Szüleik inkább engedékenyek. A vizsgált populáció 40 százaléka ide tartozik.

A harmadik klaszter a "sportosoké". Mozgás, sport szempontjából ők a legaktívabbak, de nemcsak úzni, hanem nézni is szeretik a sporteseményeket, sportrendezvényeket. Ezzel párhuzamosan olvasni nem nagyon olvasnak, a számítógéppel és a virtuális világgal nincs kapcsolatuk, s körükben átlagos a szórakozóhelyek látogatottsága. Ez alól csupán a játéktermek képeznek kivételt, melyet jobban preferálnak. Az ide tartozó fiatalok elsősorban gyengébb tanulmányi eredményt produkáló szakiskolások, akik alacsonyabban kvalifikált családban élnek, de mobilitás szempontjából felfelé mobilak és szüleik körében felül vannak reprezentálva a féltő nevelési stratégiát alkalmazók.

Szabaididős mintázatok az egyes iskolákban

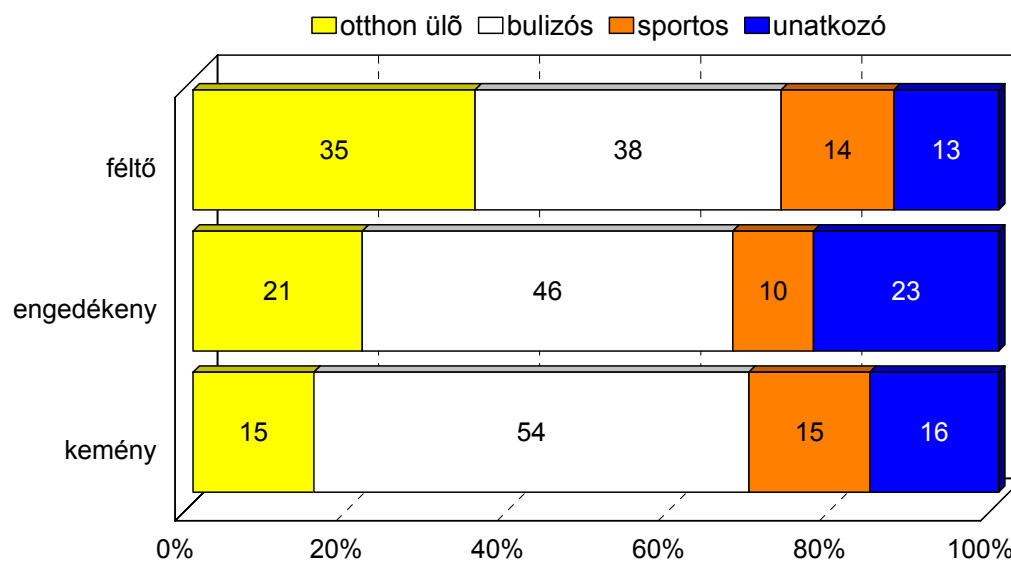

Az utolsó klaszter a "unatkozóké", az ő ismertetőjegyük, hogy - a tévézést leszámítva - valamennyi szabadidős tevékenységi mód iránt kevésbé érdeklődnek mint a többiek és nincs kiemelt szabadidős preferenciájuk. Szüleik között sok a teljesen képzetlen előfordulási arányuk az átlagnál nagyobb a szakiskolákban, a csonka családok gyermekinél és a 18 éven felüliek között.

Ha iskolatípusonként nézzük az érdeklődési mintázatok megoszlását, kiderül, hogy míg a 7-8. osztályosok 42 százaléka otthonülő, s csupán "tanuló", s csupán 23 százalékuk bulizós, addig a középiskolásoknál ez az arány fordított. A gimnazisták és szakközépiskolások

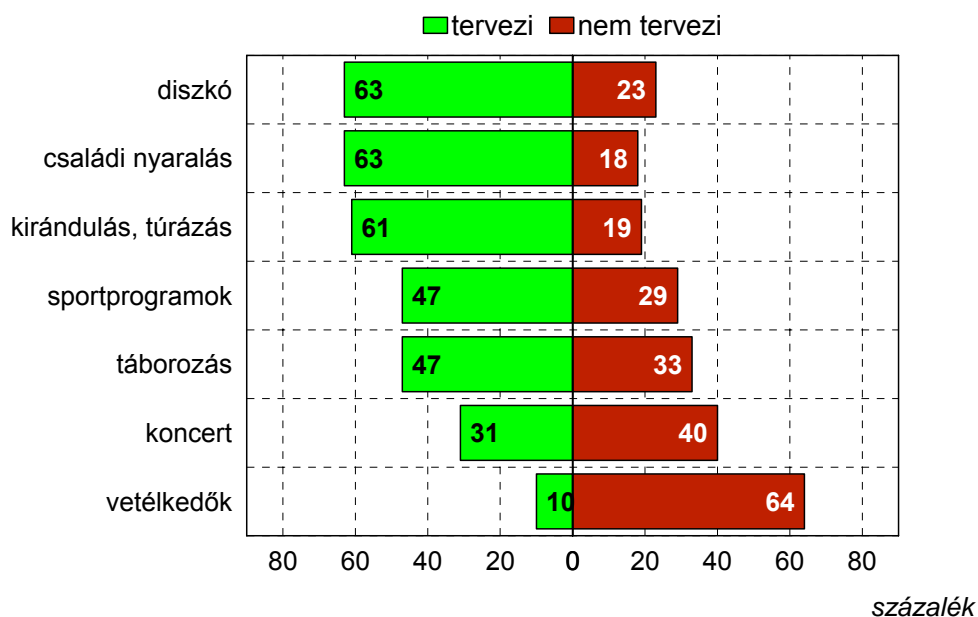
47 százaléka bulizós, 10-11 százaléka sportos, de az otthoni szórakozást választók aránya már eltérő, a gimisek között 7 százalékkal többen vannak. A szakiskolások között van a legkevesebb otthonülő, és a legtöbb sportos tanuló, de a legtöbb unatkozó diák is (26 százalék).

Szabadidős mintázatok a szülői stratégia mentén

Gyakran hallani, hogy diákok a nyári szünetben nem mindig tudnak mit kezdeni magukkal. A kutatás során kíváncsiak voltunk arra is, hogy a szekszárdi tanulók milyen szabadidős programokat terveznek a nyári szünetre. A megkérdezettek közel kétharmada a diszkóra, a közös családi nyaralásra, és a kirándulásokra, túrázásra mondta, hogy tervezi a nyárra, míg a vetélkedőkön való részvételt ugyanennyien utasítják el. Sportprogramon és táborozáson 47 százalékuk, koncerten 31 százalékuk tervezi, hogy részt vesz.

A nyári szünetben milyen szabadidős programokon tervezed, hogy részt veszel?

	"otthon ülők"	"bulizósak"	"sportosak"	"unatkozók"
koncert	23	45	19	23
diszkó	38	86	61	54
sportprogramok	42	52	81	17
vetélkedők	12	13	13	4
táborozás	43	57	47	38
kirándulás, túrázás	58	70	65	43
közös nyaralás a családdal	72	67	58	48

a programon való részvételt tervezők százalékos arány

	általános iskola	gimnázium	szakközép-iskola	szakiskola
koncert	22	42	32	30
diszkó	45	57	69	72
sportprogramok	45	53	48	42
vetélkedők	13	6	12	9
táborozás	49	48	52	41
kirándulás, túrázás	58	56	67	57
közös nyaralás a családdal	75	73	63	51

a programon való részvételt tervezők százalékos arány

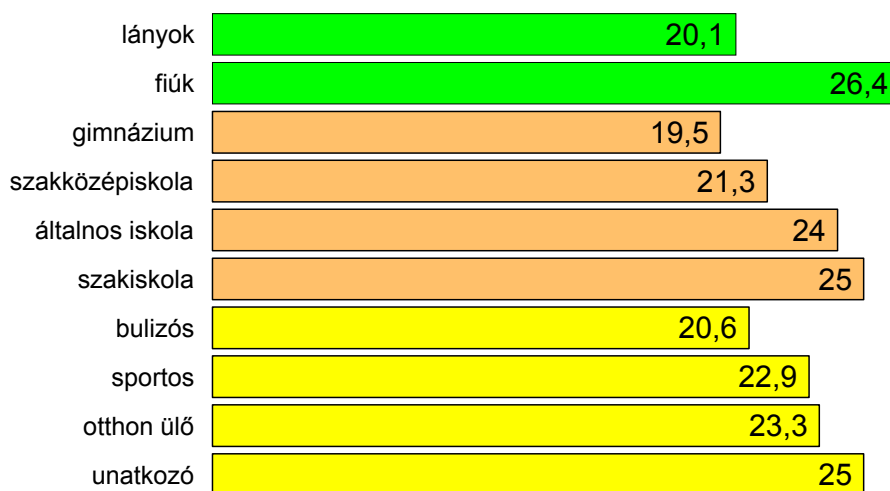
Szabadidős érdeklődési minták alapján vizsgálva a nyári szünetre tervezett programokat nem meglepően a bulizós fiatalok említették legnagyobb arányban a legtöbb programfélét, a diszkót 86 százalékuk, a kirándulásokat 70, a táborozást 57, a koncertet 45 százalékuk vette tervbe. A sportos diákok érthetően a sportprogramokat favorizálják a nyári szabadidős tevékenységben is, míg az otthonülő tanulók a családi nyaraláson kívül csak kirándulni mennének.

Iskolatípus szerint is jelentős eltérés mérhető, az általános iskolások átlag feletti arányban jelölték meg a közös családi nyaralást, a gimnazisták a családi nyaralást, a sportprogramokat és a koncerteket, a szakközépiskolások a táborozást, kirándulást és a diszkót, míg a szakiskolások mindenekelőtt a diszkókban töltik a nyári szabadidő jelentős részét.

6. MÉDIAFOGYASZTÁS

Korábban utaltunk rá, hogy a fiatalok szabadidős tevékenysége az utóbbi évtizedben a passzív időtöltések felé tolódott el. A tévé, a videó, a számítógép és az utóbbi években az internet az egyik legkönnyebben elérhető, legkényelmesebb szabadidős tevékenység, s a diákok az egyik legnagyobb elektronikus médiafogyasztók. A szekszárdi 7-13 osztályos tanulók egy átlagos hétköznap 164 percet töltenek a tévé előtt, ez hétfőtől péntekig több mint 13 órát jelent. Egy átlagos hétvégi napon 263 percet, közel négy és fél órát töltenek a képernyő előtt. Ha mindent összeadunk egy átlagos tanuló egy héten 22.6 órát, azaz a hét 168 órájának 13 százalékát tölti tévénézéssel. Mindössze a diákok két százaléka nyilatkozta, hogy nem tévéznek.

Tévénézésre fordított átlagos idő hetente

óra/hét

A tévénézési szokásokat befolyásolják az egyes társadalmi/demográfiai jellemzők. A fiúk, a fiatalabb diákok, a gyengébb tanulók és a képzetlen szülők gyermekei az átlagnál többet tévéznek, míg a diplomás szülők gyermekei, a jeles tanulók, a lányok valamivel kevesebbet. Szabadidős preferenciák szerint ahogy az várható volt, az unatkozó tanulók tévéznek átlagon felül, heti 25 órát töltenek a képernyő előtt, míg a legaktívabb bulizós diákok a legkevesebbet. Iskolatípus szerint még nagyobb eltérés mérhető, míg a gimnazisták

csak heti 20 órát tévéznek, addig a szakközépiskolások már 21, a szakiskolások pedig 25 (!) órát.

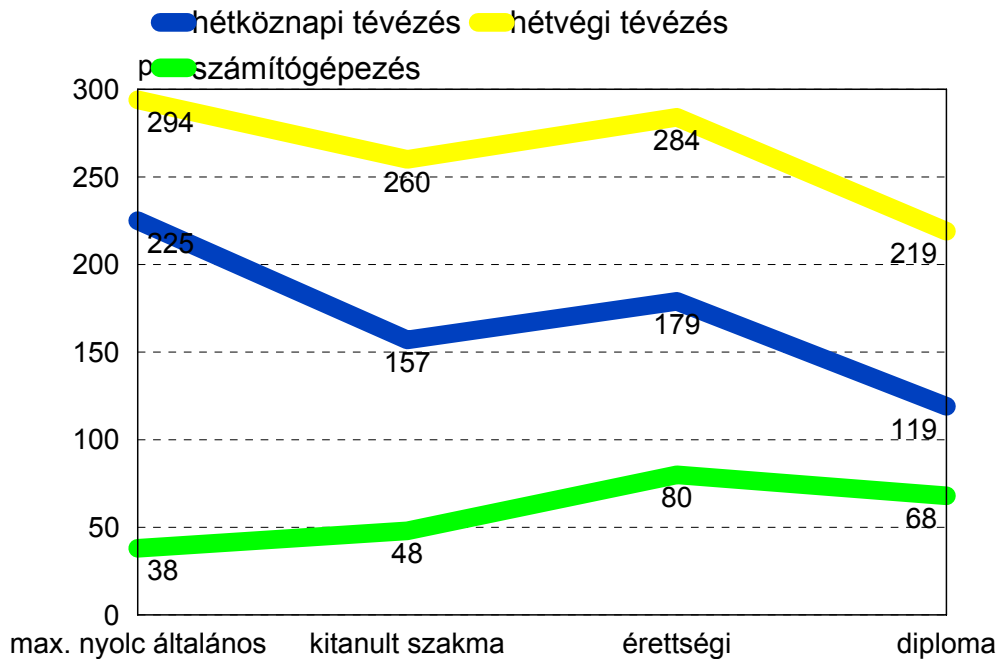
A legvédeettebbek a média hatásaitól a kollégisták, ahol a házirend és pontosabb időbeosztás valamint a nehezkesebb hozzáférésnek köszönhetően egy átlagos hétköznap "csupán" 100 percet tévéznek, míg a bejárósok 171 percet. Azt azonban hozzá kell tenni, hogy hétvégén már a kollégisták is bepótolják, átlagosan több mint 5 órát, 306 percet tévéznek.

A tévéképernyők mellett a számítógép is egyre inkább meghatározó elemmé válik a fiatalok szabadidő-eltöltési szokásaiban és információszerzési stratégiájukban. A kérdőívben megkérdeztük, hogy az iskolán kívüli szabadidejükben a diákok naponta hány órát ülnek a számítógép előtt (nem számítva tehát az iskolai kötelező használatot). Itt már 42 százalék volt azok aránya, akik semennyi időt nem töltenek a számítógép képernyője előtt iskolán kívül, a többiek viszont napi 99 percet ülnek a gép előtt. Hozzá kell venni, hogy a diákok 41 százaléknak otthonában van saját vagy testvérével közösen használt számítógép, ugyanakkor nem mindenki használja rendszeresen. Van egy 15 százalékos réteg, akiknek ugyan otthon nincs gépe, de máshol talál (átlagban napi egyórányi) számítógépezési lehetőséget valahol. Akinek egyébként van saját számítógépe, az napi 123 percet is eltölt mellette.

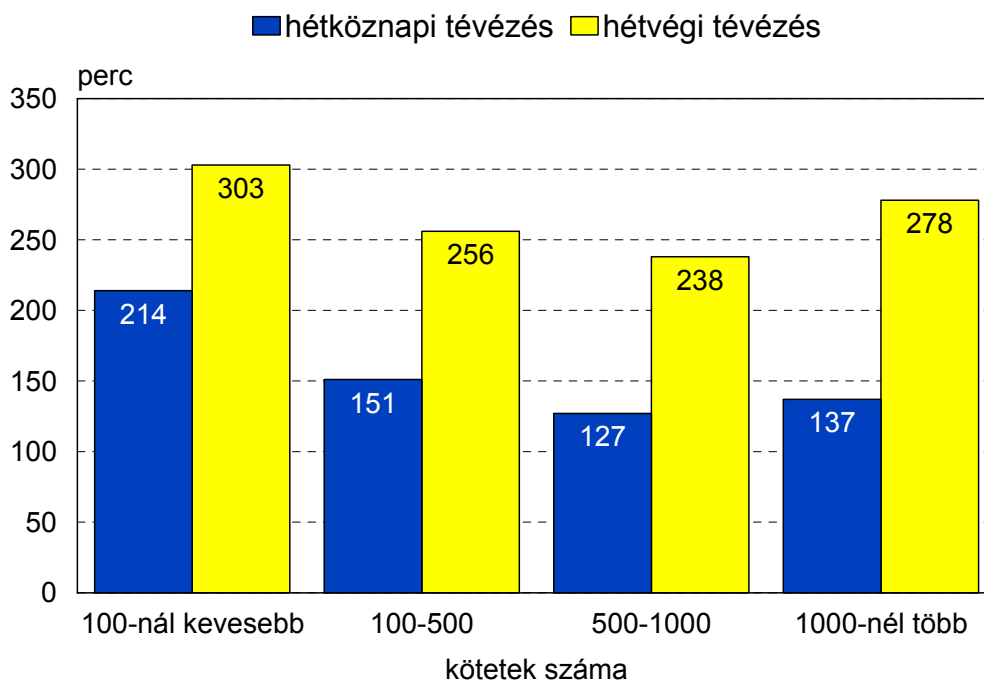
A számítógép egyelőre inkább fiús elfoglaltság, a lányok feleannyi időt töltenek előtte. Intenzívebb fogyasztás jellemzi az általános iskolásokat és szakközépiskolások, akik géphez jutnak közülük azok igen sok időt, napi 103-105 percet töltenek előtte. Többet számítógépeznek a Szekszárdon helyben lakó, diákok a gyengébben tanulók és a fiatalabbak.

A szülő iskolai végzettsége meglehetősen nagy eltéréseket okoz a képernyő bármelyik típusának „fogyasztásában”, így ezt egy külön ábrán is bemutatjuk. Jól látható, hogy míg a hétköznapi és a hétvégi tévénézés az apa iskolai végzettségének növekedésével csökken, addig a számítógép-használat, ahol az elsődleges különbségek a hozzáférési (anyagi) lehetőségekben rejlenek, folyamatosan nő, és a diplomás apák gyermekeinél már megközelíti a tévénézésre fordított időt, legalábbis hétköznapokon.

A képernyők előtt töltött idő az apa végzettsége mentén

Tévzés a házikönyvtár nagysága mentén

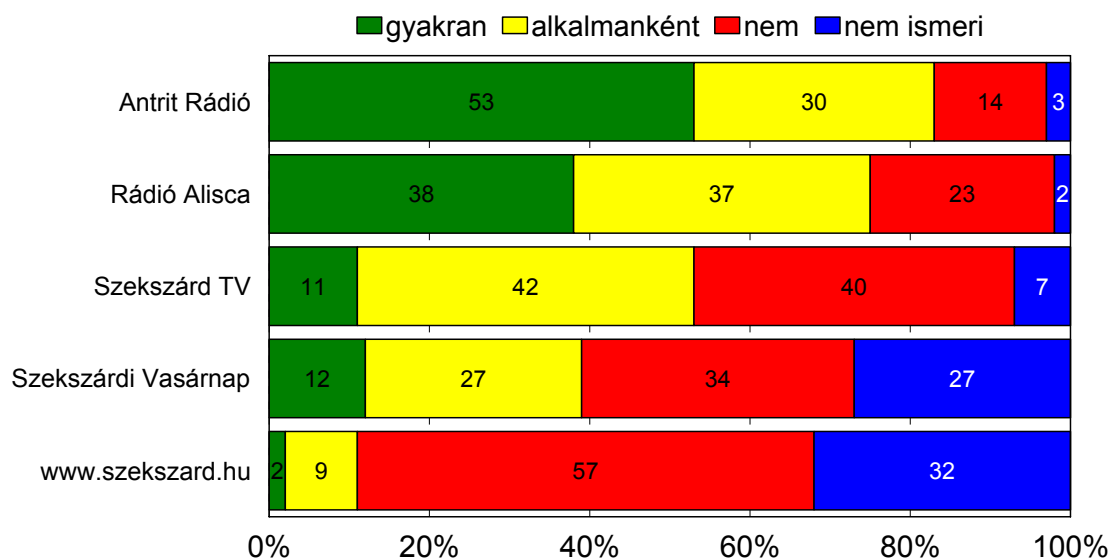
Az is kérdéses, hogy van-e olyan tevékenység, ami kiválthatja a képernyőket. Megkértük a diákokat, hogy tippeljék meg, hány könyvük van otthon. Többségüknél (34 százalék) 100 és 500 közti a házi könyvtár állománya, ennél több a diákok egynegyedénél, kevesebb pedig 14 százalékánál van. Az is jelzésértékű azonban, hogy a fiatalok egynegyede nem tudott tippelni. A fenti ábra az otthoni könyvek száma és a tévé előtt eltöltött órák közti összefüggést mutatja, ahol jól látszik, hogy általában minél nagyobb a házikönyvtár, annál kevesebb idő megy el a képernyő előtt, különösen hétköznap.

Ez az összefüggés a számítógéppel éppen fordított, vagyis minél több könyv van otthon, annál több időt ülnek a fiatalok a monitor előtt. Ez a két dolog ugyanarra vezethető vissza, a nagyobb kulturális tőke, a magasabb végzettségű apa, és ennél fogva a nagyobb átlagkereset együttesére.

A városi önkormányzat hetilapját a Szekszárdi Vasárnapot az általános iskolások 62, a középiskolások 34 százaléka olvassa alkalmanként vagy rendszeresen. Ugyanakkor, ha ezt az adatot nem a teljes populációra vetítjük, hanem csak a Szekszárdon lakó diákokra, akkor magasabb ismertséget és olvasottságot mérhetünk, a helyben lakó középiskolás diákok 30 százaléka rendszeresen, további 47 százaléka alkalmanként olvassa a lapot (csupán 4 százalékuk nem ismeri). Ha ezt az iskolatípusok szerint bontjuk, akkor az derül ki, hogy az helyi nyomtatott újságok olvasottsága növekszik az iskolázottsággal együtt.

A városban nemcsak írott, hanem elektronikus médiából is informálódhatnak, a tanulók. Ezek ismertsége - az internetes www.szekszard.hu oldalt leszámítva - nagyjából megegyező, ugyanakkor a fiatalok igencsak eltérő arányban fogyasztják őket. A városi tévé műsorait a tanulók 40 százaléka soha sem, 42 százaléka csak alkalmanként nézi. A legnépszerűbb helyi elektronikus médium a két rádióadó, a tanulók háromnegyede rendszeresen vagy alkalmanként hallgatja műsorait. A két rádióadó között jellemző eltérés, hogy míg az Antrit Rádió műsorait a diákok 53 százaléka rendszeresen hallgatja, addig a Rádió Aliscát csak 38 százalékuk, ugyanakkor az alkalmankénti hallgatók közül az Alisca tudhat egy kicsivel többet magáénak a korosztályból.

A 7-13. osztályos tanulók tájékozódási szokásai a helyi sajtóból

A városi internetes portált a diákok 68 százaléka ismeri, ám csupán 11 százalékuk olvassa néha az oldalakat. Az alacsony olvasottsági arány jelentősen nő, ha csak azokat nézzük meg, akik fizikailag is olvashatják a lapot, mert interneteznek. Azok a szekszárdi diákok, akik rendszeresen (naponta) böngésznek a hálózaton 24 százalékban olvassák alkalmanként a városi weblapot.

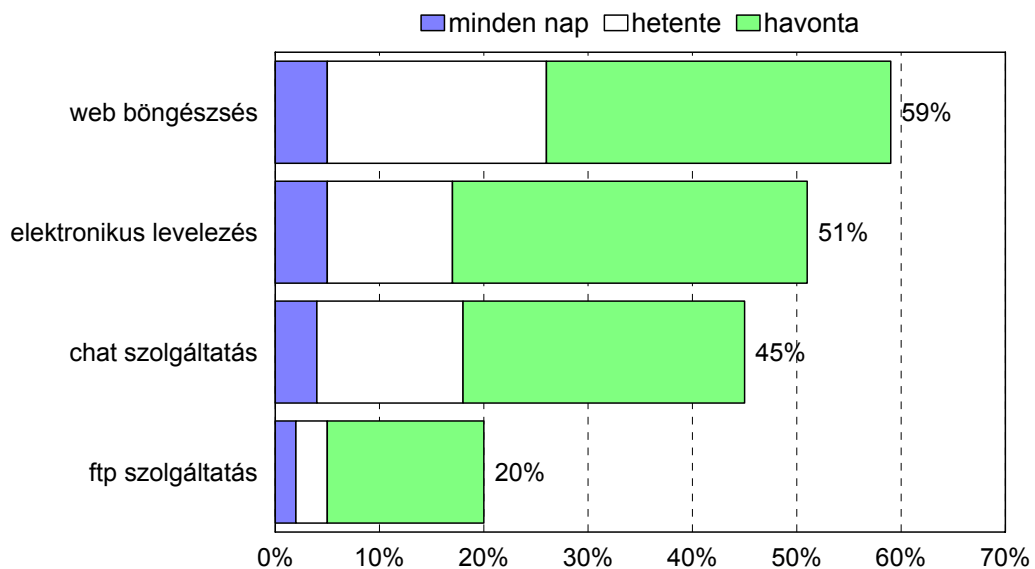
A médiafogyasztási szokások vizsgálatakor kiemelt figyelmet szenteltünk az internetnek, az internet adat lehetőségek használatának. Egyelőre nem jellemző, hogy az internet a tanulók napi használati eszköze lenne, mindössze 5 százalékuk internetezik napi rendszerességgel. Böngészni hetente 21, ennél ritkábban 33 százalékuk böngészik a weben, e-mailt 5 százalékuk naponta, 12 százalékuk hetente, 34 százalékuk pedig ennél ritkábban ír, vagy fogad. A chat szolgáltatást mindösszesen 45, az ftp szolgáltatásokat pedig 20 százalékuk veszi igénybe, elsősorban havi rendszerességgel.

Mindent összevetve a legnépszerűbb internetes szolgáltatás a webes böngészés, a szekszárdi 7-13 osztályosok kétharmada használta már, ugyanakkor rendszeres internet használónak³ 33 százalékuk minősíthető. A rendszeres internet használók a diplomás családok gyermekei és az érettségit adó képzésben résztvevő középiskolások között találhatók meg, arányuk eléri a 40-50 százalékot is. Szabadidős minták szerint az otthon ülő tanulók 37

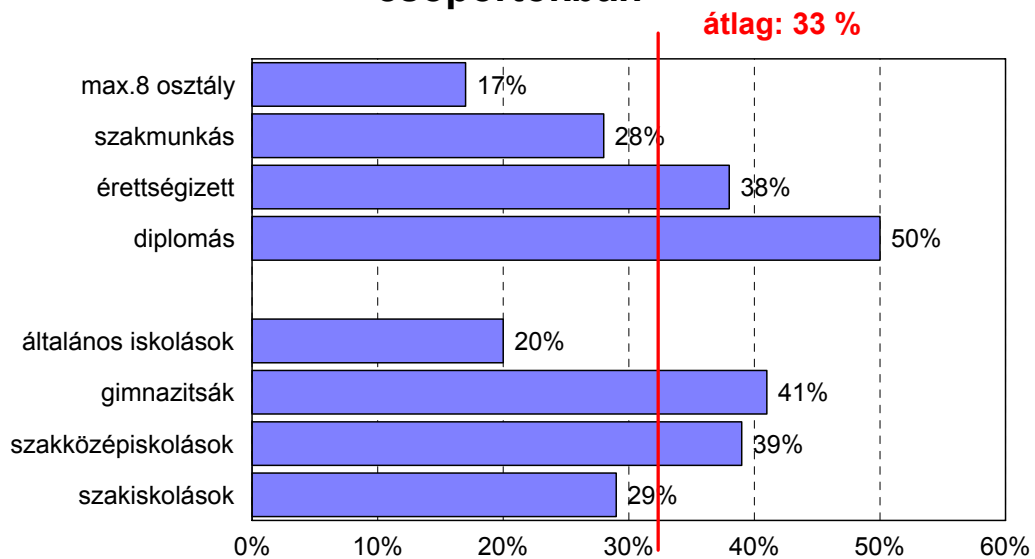
³Azt minősítettük rendszeres internet használónak, aki legalább heti rendszerességgel használja az internet valamely szolgáltatását.

százaléka, a sportosok 11 százaléká, a bulizósak 53 százaléká rendszeres internethasználó míg az unatkozó diákok között csupán 5 százalék arányuk.

Internet használat gyakorisága

A rendszeres internet használók aránya az egyes csoportokban

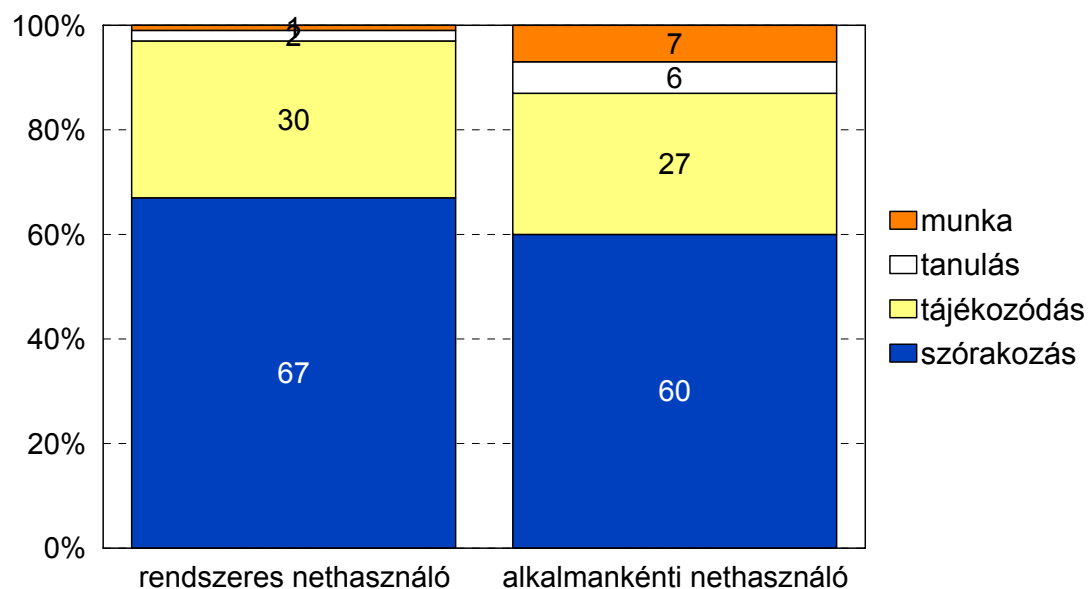
Mire használod az internetet elsősorban?

	általános iskola	gimnázium	szakközép-iskola	szakiskola
elsősorban szórakozásra	56	70	72	51
elsősorban tájékozódásra	28	26	24	39
elsősorban tanulásra	6	2	3	5
elsősorban munkára	10	2	1	5

százalékos megoszlás

A kutatás során arról is megkérdeztük a tanulókat, hogy mire használják elsősorban az internet adta lehetőségeket. A válaszok alapján kiderült, hogy a tanulók túlnyomó többsége elsősorban szórakozásra, másodsorban tájékozódásra használja a hálózatot. Azok aránya, akik elsősorban tanulási célokból veszik igénybe az internetet 4 százalék. Nemek szerint kimutatható árnyalatnyi eltérés, a lányok az átlagosnál magasabb arányban említették a szórakozást, míg a fiúk a tájékozódást.

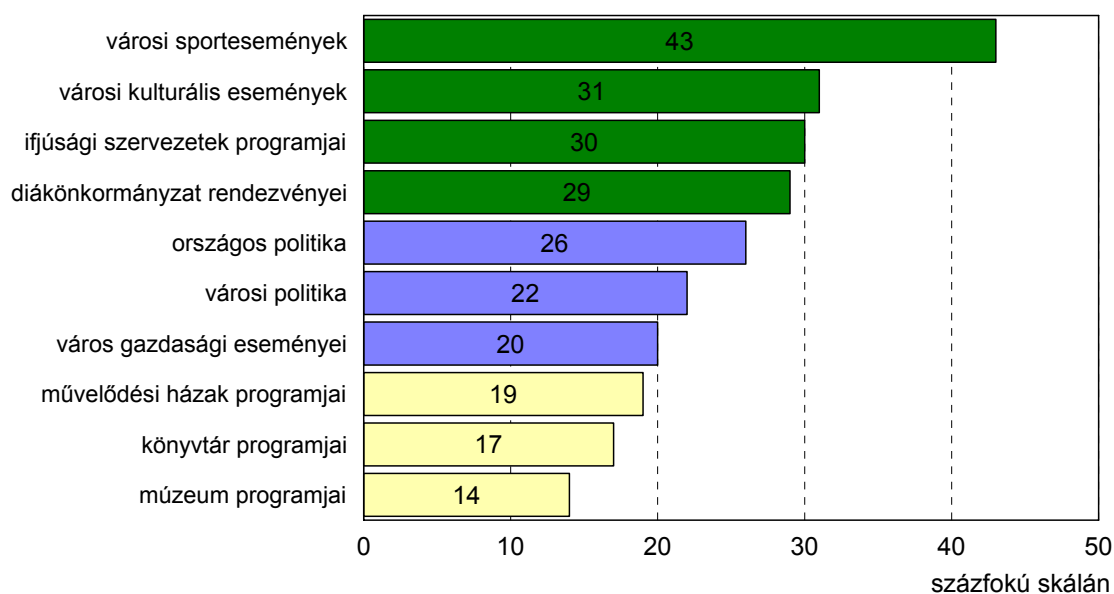
Az internethasználat célja a rendszeresség szerint

7. IFJÚSÁGI KÖZÉLET

A közéleti tevékenységeket nagymértékben meghatározza a fiatalok általános érdeklődési köre, az hogy ebben mennyi helye van magának a közéletiségnek. Mi tíz dologgal kapcsolatban kérdeztük meg, hogy mennyire érdeklik ezek a fiatalokat. A feltett lehetőségeket faktoranalízissel soroltuk csoportokba, és különös módon a csoportok (összesen három, az ábrán eltérő színel jelölve) úgy tűnik az érdeklődési fok alapján alakultak ki, bár a csoportokhoz tartozó elemek közt amúgy is felfedezhető hasonlóság.

Mennyire érdekelnek az alábbiak?

A fenti ábrából egy meglehetősen közönyös fiatalság képe szűrődik le. Ötven pont fölé egyik item sem került, és 40 pontot is egyedül a városi sporteseményekkel kapcsolatos érdeklődés érte el, de még ez is a bizonytalansági zónán (40-60 pont) belül van. A többi témával kapcsolatosan meglehetősen nagy érdektelenséget mértünk, és ez különösen igaz az intézményes kulturális-művelődési szféra által nyújtott lehetőségekre, de a közéletiséget meghatározó események is inkább kevesebb, mint több érdeklődésre tartottak számot.

Általában elmondható, hogy az érdeklődést a fenti lehetőségekkel kapcsolatban három jellemző befolyásolja. A lányok a különböző kulturális programokat illetően érdeklődőbbek az átlagnál, míg a gimnazistákat a városi politikán, a gazdaságon és a diák-önkormányzati rendezvényeken kívül minden jobban érdekli az átlagnál. Végezetül a tanulmányi átlag is

hasonlóképpen hat az érdeklődési szintre, minél magasabb, annál nyitottabbak a fiatalok (kivéve a sporteseményeket). Egy tényezőről kell még szólni, az életkor hatásáról. Az iskolaévek előrehaladtával a fiatalokat egyre jobban érdeklik az országos politikával kapcsolatos események, míg egyre kevésbé a városi sportesemények, a diák-önkormányzati és más ifjúsági szervezetek által szervezett rendezvények. Ez utóbbi figyelmeztető jel lehet az érintettek számára.

Érdeklődés a szabadidős mintázatok mentén

	"otthon ülők"	"bulizósak"	"sportosak"	"unatkozók"
az országos politika eseményei	28	29	24	18
a város politikai eseményei	23	22	23	19
a város gazdasági eseményei	20	21	21	14
a város kulturális eseményei	37	34	27	20
a város sport eseményei	39	48	64	22
a diákönkormányzat rendezvényei	32	31	26	21
az ifjúsági szervezetek programjai	32	34	28	23
a könyvtár programjai	22	17	14	10
a múzeum programjai	20	13	12	8
a művelődési házak programjai	23	23	15	12

az érdeklődés nagysága százfokú skálán

Az ifjúsági közélettel, közéleti aktivitással kapcsolatos kérdésblokkban az iskola világával, belső jogszabályaival kapcsolatban is tettünk fel kérdéseket. Az iskolával kapcsolatos elégedettségi itemsorban elkülönítettünk általános elégedettséget és a diákjogokkal kapcsolatos elégedettséget. Az általános elégedettségi itemek közül - a technikai felszereltség kivételével - mindegyik az ötven pontos határ fölé került a százfokú skálán, de markáns elégedettség csak az oktatás színvonalával kapcsolatosan figyelhető meg, a többi inkább a bizonytalansági zónába esett – igaz annak pozitív felére. A diákjogokkal kapcsolatosan szintén inkább a bizonytalanság volt jellemző, bár az érvényesülésük (annak ellenére, hogy a DÖK munkája pozitívan lett értékelve) már az ötven pontos határ alatt van.

Figyelemreméltó emellett mindkét típusú elégedettség folyamatos gyengülése az iskolai évek előrehaladtával, valamint az hogy ezek lényegében párhuzamosan változnak, az általános elégedettség mindig egy kicsivel magasabb.

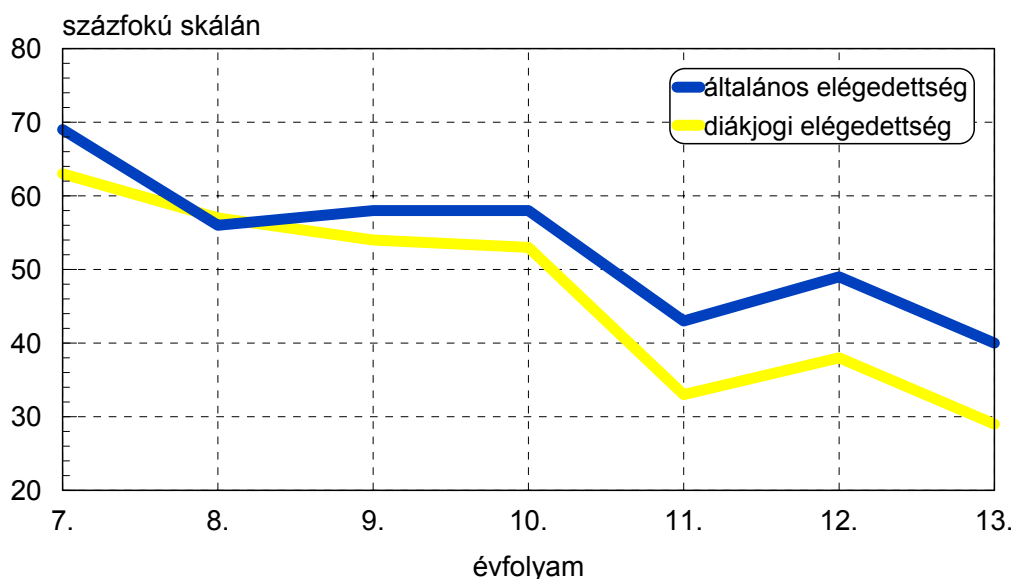
Mennyire vagy elégedett az alábbi területekkel az iskoládban?

	általános iskola	középiskola

Általános elégedettség		
Mennyire vagy elégedett az iskolában folyó oktatás színvonalával?	65	60
Mennyire vagy elégedett az iskolában folyó nyelvoktatás színvonalával?	69	51
Mennyire vagy elégedett az iskolában folyó nevelés színvonalával?	59	53
Mennyire vagy elégedett az iskola technikai felszereltségével?	52	47
Diákjogokkal kapcsolatos elégedettség		
Mennyire vagy elégedett az iskolai diákönkormányzat működésével?	63	48
Mennyire vagy elégedett a városi diákönkormányzat működésével?	63	47
Mennyire vagy elégedett az iskolában a diákjogok érvényesülésével?	49	40

elégedettség százfokú skálán

Elégedettségi indexek az évfolyam dimenziójában

A legfontosabb szabályzó dokumentum, a házirend ismertsége nem kimagasló, a tanulók negyede gondolja úgy, hogy teljesen ismeri, további 58 százalékuk csak “inkább igen” választ adott. Jellemző, hogy a házirendet egy kicsit jobban ismerik a lányok, ugyanakkor a szülő iskolai végzettségétől és a diák tanulmányi eredményétől mindez független.

Az iskolai házirend betartásával kapcsolatban érdekes kettősség figyelhető meg, a

diákok saját véleménye szerint ők maguk lényegében inkább nem tartják be a házirendet, ennek indexe csak 40 pont százfokú skálán, ami az ötven pontos határ alatt van. Ugyanakkor pozitívan nyilatkoztak a házirend betartásával kapcsolatban a tanárokról, akik a rájuk vonatkozó részeket inkább betartják, mint a diákok (54 pont).

	teljesen (%)	inkább igen (%)	inkább nem (%)	egyáltalán nem (%)	pontszám százszáz skálán
Mennyire ismered az iskolai házirendet?	25	58	14	3	70
Mennyire jellemző osztálytársaidra, hogy zavarják a tanóra menetét?	30	47	19	4	68
Mennyire tartják be a házirendet a tanárok	16	43	27	14	54
Mennyire jellemző, hogy túltartják az órákat?	15	32	38	15	49
Mennyire jellemző osztálytársaidra, hogy igazolatlanul hiányoznak?	18	24	38	20	47
Jellemző, hogy a diákot megalázó helyzetbe hozzák?	13	32	33	22	45
Mennyire tartják be a házirendet a diákok?	4	28	52	16	40
Jellemző, hogy a tanár elolvassa a diák levelét?	8	19	29	44	30

A házirend mellett rákérdeztünk két tipikus iskolai fegyelmi problémára is, az igazolatlan hiányzásra és a tanórák menetének zavarására (pl. beszélgetéssel, levelezéssel). Összességében mindkét magatartási gond inkább jellemző az iskolák tanulóira. Levelezéssel, beszélgetéssel a megkérdezettek 77 százaléka szerint osztálytársaik zavarják a tanítás menetét. Az igazolatlan hiányzással kapcsolatos kérdésre is igen választ adott 42 százalékuk. Az igazolatlan hiányzás indexértéke az ötven pontos határ körül van (47 pont a százfokú skálán), ebben különösen a fiúk, a szakmunkásképzőbe járók és a gyengébb tanulmányi átlaggal rendelkező tanulók "jeleskednek", utóbbiaknál az index értéke már 61 pont.

Az iskola fegyelmi életére vonatkoznak a diákok sérelmei is. A diákjogok deklarálása óta egyre kevesebb helyen fordul elő, hogy a pedagógusok megsértik a tanulók jogait. Mi három tipikus diáksérelmet soroltunk fel (óratúltartás, megalázó helyzet, levéltitok megsértése) és megkérdeztük, hogy mennyire jellemzőek ezek az iskolára. Mint a fenti táblázatból is látszik, ezek a sérelmek bár általában nem jellemzőek a vizsgált iskolákra, a tanulók több mint harmada beszámolt alkalmankénti előfordulásukról.

A diákok 15 százaléka szerint teljesen, további 32 százaléka szerint inkább jellemző a tanárookra iskolájukban, hogy túltartják az órákat, s hasonló arányban vélik, hogy a diákot

megalázó helyzetbe hozzák. A legkevésbé jellemző a felsoroltak közül, hogy a tanár elolvasná a diák levelét, ezzel mindösszesen 27 százalékuk értett egyet. Az egyes diákjogi problémák, kérdések súlyosságát előfordulásuk gyakorisága szerint - a tanulói vélemények alapján - érdemes megnézni a különböző iskolatípusokban.

Az egyes diákjogi problémák súlyossága

	<i>általános iskola</i>	<i>gimnázium</i>	<i>szak-középiskola</i>	<i>szakiskola</i>
iskolai házirend ismertsége	67	61	71	72
házirend betartása a diákok részéről	41	50	36	38
házirend betartása a tanárok részéről	59	55	49	55
igazolatlanul hiányozás	31	27	50	67
diákok zavarják a tanóra menetét	72	54	69	70
levéltitok megsértése	32	11	27	45
diák megalázása	49	33	47	47
tanórák túltartása	51	51	45	50

pontszám százfokú skálán

A táblázatból kiolvasható, hogy a házirendet a tanulók leginkább a gimnáziumokban tartják be. Az igazolatlan hiányzás, a levéltitok megsértése és a tanóra menetének zavarása leginkább a szakiskolákra jellemző.

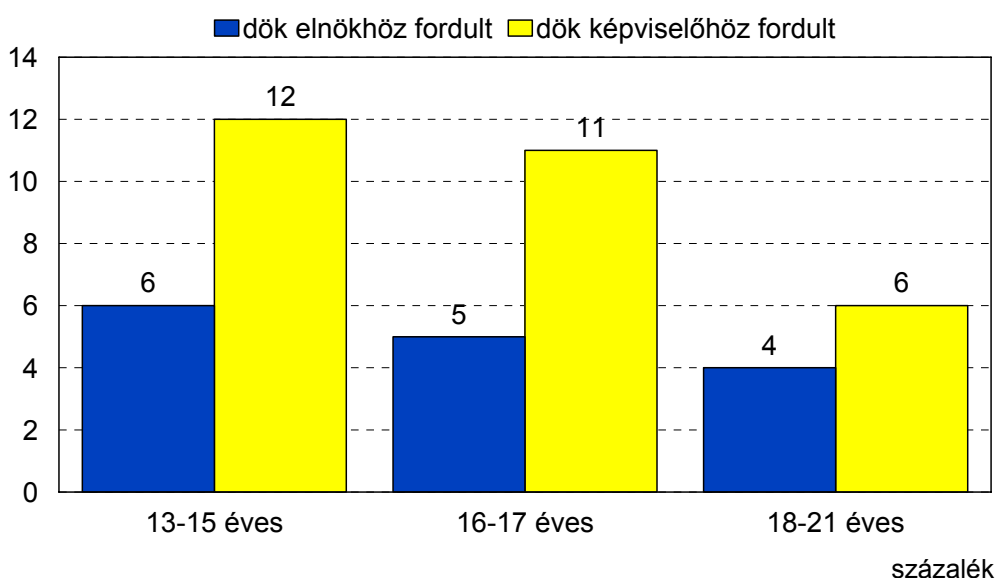
A középiskolásoknak érdekeik védelmére, képviseltük ellátásra jogosultak önkormányzó testületet létrehozni az iskolán belül. A diákképviselőket az osztályközösségek választás útján delegálják az iskolai diákönkormányzatba, melynek működési kereteit, anyagi és technikai feltételeit törvény garantálja. Az iskolai diákönkormányzatok - az egyesülési jog és a közoktatási törvény passzusai alapján - jogosultak szövetségre, közös szervezetbe tömörülni is.

Az iskolai diákönkormányzat elnökét, vezetőjét a szekszárdi tanulók kétharmada, 68 százaléka ismeri, de túlnyomó többségük még soha nem kereste meg jogsérelmével. Olyan fiatal, aki fordult már hozzá valamilyen problémával csak elvétve talál, mindössze a tanulók 5 százaléka kereste meg az iskolai diákönkormányzat vezetőjét. Erre csak részben szolgál magyarázatul, hogy a diákönkormányzat képviseleti rendszerében a hierarchia legalsó fokán az osztályképviselők állnak, ők vannak napi kapcsolatban a diákokkal, ezért a tanulónak problémáikkal, javaslataikkal első körben hozzájuk kellene fordulniuk. Ha megnézzük a tanulók ilyen irányú szándékait városi szinten hasonlóan alacsony arányt találunk, mindössze a fiatalok 10 százaléka mondta, hogy felkereste már valamilyen

problémával a diák-önkormányzati képviselőjét, azaz osztályonként 3 fő. Ez az átlag azonban elfedi azt a tényt, hogy a fiatalabbak (13-15 évesek), a lányok és a képzetesebb szülők gyermekei aktívabban használják az érdekvégyényesítés e csatornáját.

Összességében elmondható, hogy a diákképviselői rendszer használata alapvetően a tanulók családi háttérétől függ, s ez leképeződik az iskolatípusok mentén is. A szakmunkástanulók 5 százaléka fordult diákképviselőjéhez valamilyen ügyben, a szakközépiskolásoknál ez az arány már 10 százalék, s a legnagyobb aktivitás a gimnazisták között mérhető (15 százalék).

A diákönkormányzati csatorna használata az életkor dimenziójában

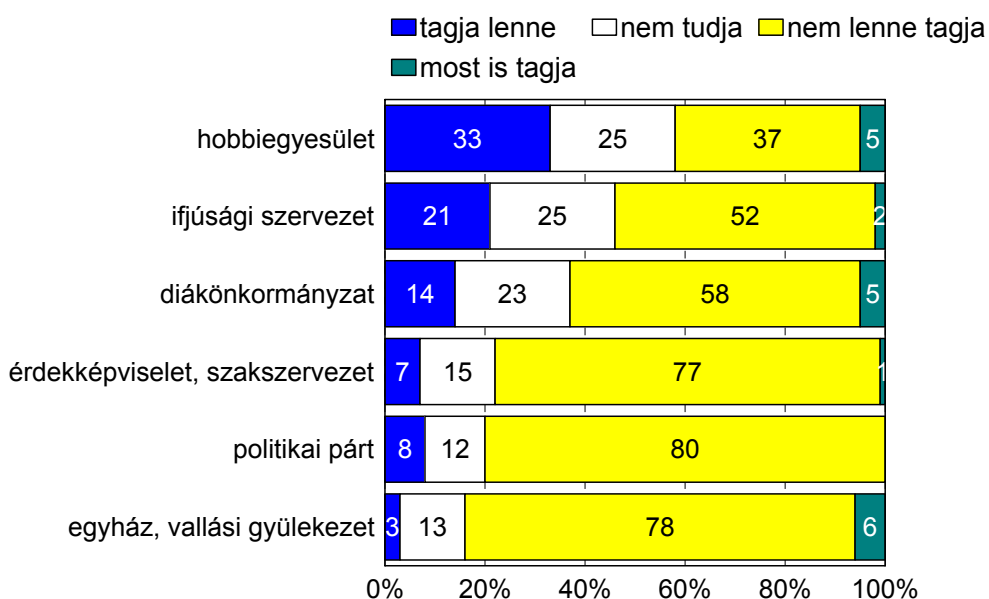
A diákönkormányzat elnökéhez fordulás és az osztályképviselő felkeresése nem független egymástól, a korrelációs együttható mértéke $r=0,34$. Ez azt jelenti, hogy aki felkeresi a diákönkormányzat elnökét, az nem zárkózik el az alacsonyabb szintű fórum használatától sem. Számszerűsítve ez azt jelenti, hogy a tanulók 3 százaléka fordult már mindkét helyre, további 8 százalék csak az osztályképviselőt kereste fel, s teljesen passzívnak 87 százalékuk tekinthető.

	Diákönkormányzat elnökét	
	<i>felkereste</i>	<i>nem kereste fel</i>

osztály- képviselőt	felkereste	3 %	8 %
	nem kereste fel	2 %	87 %

A fiatalok közéleti szerepvállalását is tanulmányoztuk, arról faggattuk őket, hogy tagjai-e valamilyen civil szervezetnek, egyháznak vagy politikai pártnak. A megkérdezett középiskolások 5 százaléka tagja valamilyen hobbi egyesületnek, ami összevetve az országos adatokkal átlagosnak tekinthető. Egyháznak, vallási csoportnak jelenleg a 7-13. osztályos tanulók 6 százaléka tagja, ifjúsági szervezethez 2 százaléka tartozik.

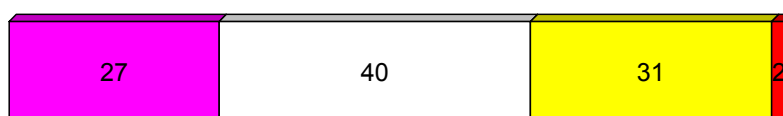
Társadalmi szervezetekhez való viszony

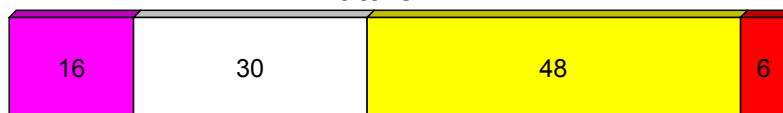
Arra is kíváncsiak voltunk, hogy a fiatalok vajon lennének-e tagjai bizonyos szervezeteknek. Legkevesebben valamely egyházat választották. Politikai pártnak illetve szakszervezetnek, érdekképviselőnek mindössze a fiatalok 7-8 százaléka lenne tagja a jövőben (további 12-15 százalék bizonytalan). Más kutatásokhoz hasonlóan legtöbben a leglazább szerveződési típusokat, a ifjúsági szervezeteket vagy hobbi egyesületeket választották, ezeknek a fiatalok 20-30 százaléka lenne tagja, ami azonban éles ellentétben áll a tényleges tagságot firtató kérdésre kapott eredményekkel. Nagy távolság van a hajlandóság és a tényleges részvétel között.

Kíváncsiak voltunk arra is, hogy a megkérdezett fiataloknak mi a véleménye, a városi önkormányzatnál illetve az iskolai diákönkormányzatnál mennyire ismerik, hogy mit szeretnének az itt élő fiatalok, diákok.

Mennyire ismerik az önkormányzatnál, hogy mit szeretnének a fiatalok?

Mennyire ismerik a diákönkormányzatnál, hogy mit szeretnének a fiatalok?

■ egyáltalán nem □ egy kicsit ■ nagyrészt ■ teljes mértékben

százalékos megoszlás

A vizsgált tanulók véleménye alapján egyáltalán nem, vagy csak egy kicsit ismeri az önkormányzat azt, hogy mit szeretnének a városban élő fiatalok, s csupán a teljes korosztály egyharmada vélte úgy, hogy nagyrészt ismerik a képviselők, önkormányzati szakemberek a fiatalok igényeit, szándékait. E kérdésben a tanulók véleménye nem egységes, a fiúk és gyengébb tanulók és az idősebb diákok kritikusabbak.

Azt is megkérdeztük, mit gondolnak a fiatalok, hogy az iskolai diákönkormányzatnál mennyire tudják, mit szeretnének a diákok. Az iskolások 6 százaléka szerint teljes mértékben, további 48 százalékuk szerint nagyrészt ismerik a DÖK-nél, a tanulók igényeit.

Mennyire ismerik az önkormányzatnál/diákönkormányzatnál a tanulók igényeit?

Önkormányzatnál	általános iskola	gimnázium	szakközép-iskola	szakiskola
teljesen	3	0	2	4
inkább igen	33	34	27	34
inkább nem	40	45	38	39

egyáltalán nem	24	21	33	23
Diákönkormányzatnál				
teljesen	8	9	2	7
inkább igen	57	60	41	46
inkább nem	24	19	39	27
egyáltalán nem	11	12	18	20

százalékos megoszlás

8. A FIATALOK SZEKSZÁRDHOZ VALÓ VISZONYA

A vizsgált korosztály viszonyát a településhez először azzal a kérdéssorral próbáltuk meghatározni, amelyben azt tudakoltuk tőlük, hogy mire büszkék és mit szégyellnek a városban.

A megkérdezettek 56 százaléka nevezett meg olyan dolgot, amire büszke, viszont ennél egy kicsit kevesebben (53 százalék) szégyelltek valamit a településen. A büszkeség tárgyai alapvetően a parkokra, környezeti szépségre, a sportcsarnokra és a város borkultúrájára fókuszálnak, míg a tanulók leginkább a roma etnikumot, az utcai koszt, szemetet és a szórakozóhelyek, üzletek hiányát szégyellik. A két kérdés során keletkezett leggyakoribb válaszkategóriákat a következő táblázatban foglaltuk össze.

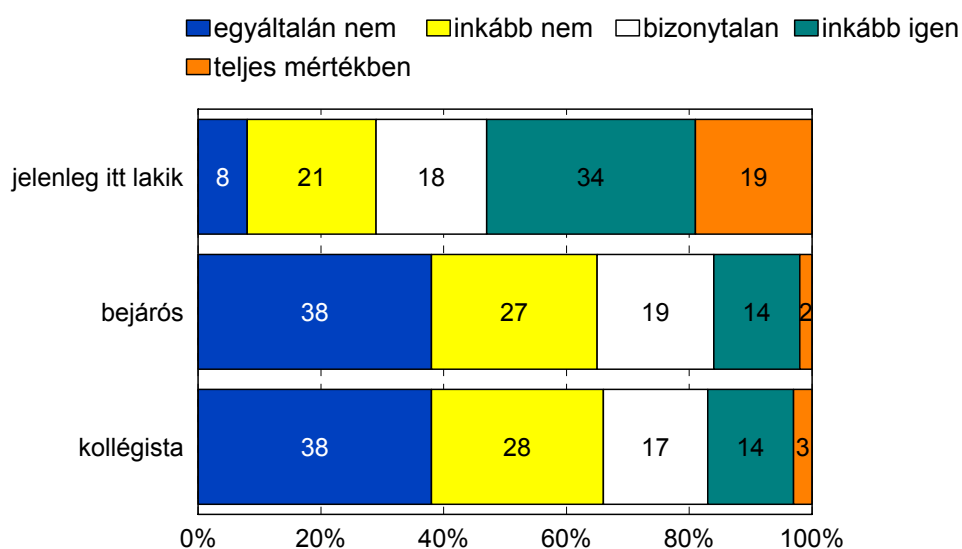
Amire büszkék		Amit szégyellnek	
	Említések száma		Említések száma
borok, borkultúra	26	szemét, piszok	58
parkok, környezet	21	roma etnikum	58
sportcsarnok	15	kevés a szórakozóhely	22
iskolák	13	kevés az üzlet	10
múzeum	12	csövesek	10
rendezvények, fesztiválok	11	elmaradottság	9
Béla téri templom	7	hajléktalanok	8
zöld területek	6	nincs benne élet	7
éttermek, sörözők	6	szobrok, emlékművek	7
barátságos település	5	igénytelenség	5
kilátó	4	buszjáratok	5
műemlékek	4	utak állapota	5
üzletek	4	falfirkák	4
zeneiskola	3	hiányos szolgáltatások	3
diszkók	3	környezetszennyezés	2
Kálvária	3	közlekedési helyzet	2
lehetőségek	3	munkanélküliség	2
múlt	3	versenysport hiánya	2
játéktermek	2	kulturális elmaradottság	2
SEMMIRE	149	SEMMIRE	185

A fejlődés és az eredmények ellenére a tanulók megosztottak abban a kérdésben, hogy a jövőben szeretnének-e Szekszárdon lakni, élni. A jövőben egyáltalán nem akar Szekszárdon lakni az itt tanuló fiatalok 26 százaléka, inkább nem akar 25 százalékuk, inkább szeretne itt lakni 22 százalékuk, s mindössze 9 százaléknyi fiatal ragaszkodik a városhoz (18 százalékuk

bizonytalan). Ezek az arányok jelentősen módosulnak ha a lakóhely szerint vizsgáljuk a kérdést. A jelenleg is Szekszárdon lakó fiatalok 53 százaléka nyilatkozott úgy, hogy nem nagyon kíván a települést változtatni, itt élne a jövőben is - legalábbis egy ideig. A bejárós és a kollégista tanulókat ugyanakkor nem sikerül a városnak megfogni, megtartani, csupán 16-17 százalékuk tervezi, hogy a jövőben beköltözne Szekszárdra, s ugyanennyien bizonytalanok e tekintetben.

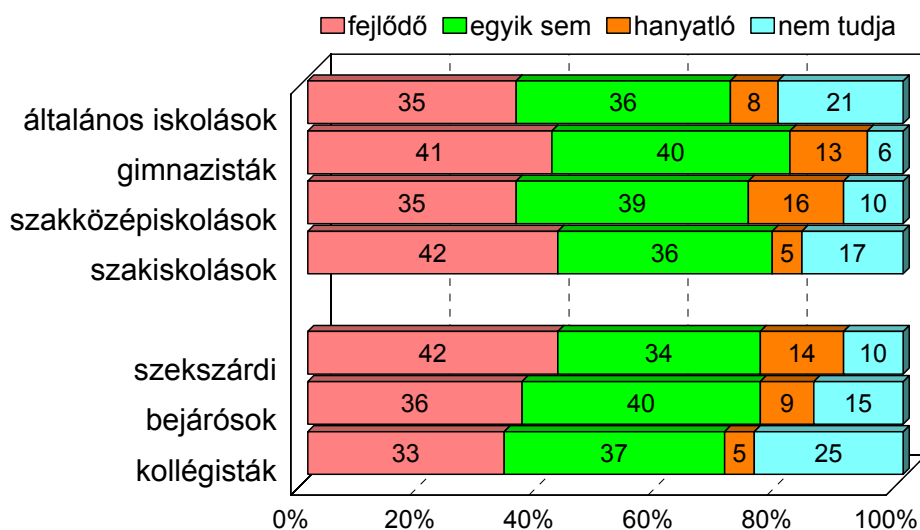
Életkor szerint az derült ki, hogy míg a 13-15 évesek 41 százaléka maradna a jövőben a városban, addig a 16-17 éveseknek már csak 31, a 18 évnél idősebb diákoknak pedig mindössze 17 százaléka szeretne a jövőben (is) Szekszárdon lakni. Igen alacsony arányban lalnának a jövőben a városban a szakiskolások (20 százalék) és a szakközépiskolások (23 százalék), míg a gimnazisták 38 százalék vélekedik így.

Szeretnél a jövőben Szekszárdon lakni?

A megkérdezett fiatalok megosztottak abban, hogy a város fejlődik-e. 38 százalék inkább fejlődőnek látja Szekszárdot, mint hanyatlónak, ez utóbbit csak 10 százalékuk állította. Egyharmaduk sem fejlődőnek, sem hanyatlónak nem véli a várost, míg 14 százalék nem tudta ezt eldönteni. Ha ezt a kérdést az iskolatípus illetve a jelenlegi település dimenziójában vizsgáljuk, akkor árnyaltabb képet láthatunk.

Szekszárd fejlődő vagy hanyatló település?

Aki fejlődőnek látja a várost, azok 43 százalékban a jövőben is itt élnének, ugyanakkor akik szerint a város inkább hanyatló, 68 százalékban biztosak abban, hogy nem laknának Szekszárdon. Megkérdeztük azt is, hogy ha lehetőségük lenne rá, melyik magyar településen élnének felnőtt korukban a fiatalok. Erre a fiatalok 77 százaléka válaszolt valamit. A válaszadók 17 százaléka említette Szekszárdot, mint felnőttkori letelepedésre választott települést, igaz túlnyomó többségük (négyötödük) most is szekszárdi. A fővárost a fiatalok 21 százaléka választotta. Ennél sokkal kisebb az elszívó ereje Pécsnek, ide a tanulók 10-11 százaléka költözne. A következő táblázat azokat a választott településeket mutatja, amelyeket legalább 2 tanuló említett.

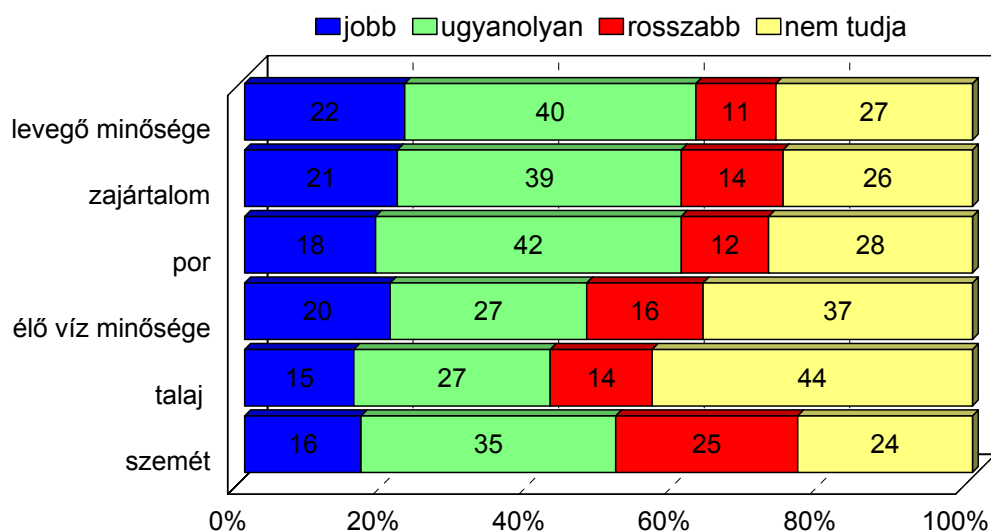
Említések száma		Említések száma	
Budapest	111	Bátaszék	5
Szekszárd	92	Nagydorog	5
Pécs	75	Ócsény	4
Paks	24	Decs	4
Székesfehérvár	14	Baja	4
Bonyhád	12	Eger	4
Győr	11	Hőgyész	3
Tolna	8	Várdomb	3
Debrecen	8	Fadd	3
Soporon	6	Alsónána	3
Tolna megye	6	Kecskemét	3
Balaton	6	Harc	3
Dunaújváros	5	Mohács	3

Az utóbbi években Magyarországon és szerte a világon egyre nagyobb gondot

okoznak a környezetvédelmi problémák, a bekövetkezett lokális ökológiai katasztrófák. A kérdőívben foglalkoztunk a szekszárdi diákok környezeti kérdésekhez való viszonyával, a tanulók környezettudatával is. Arra vártunk választ, hogy hatféle klasszikus környezetterhelést, környezeti problémát (levegő, por, zaj, szemét, élővizek, talaj) tekintve Szekszárd vajon jobb helyzetben van-e, mint az országos átlag. Ennél a kérdésnél az is informatív, hogy a tanulók 26-36 százaléka nem tudott válaszolni. Az értékelhető választ adó diákok közül is a relatív többség úgy nyilatkozott, hogy szerintük a szekszárdi környezeti helyzet megegyezik az országos helyzettel, nem lát lényeges eltérést.

Ha csak azokat nézzük, akik érzékelnek, látnak eltérést, a levegő, a zajártalom, a vízminőség és a por esetében egy kicsit többen vannak, akik jobbnak tartják a város helyzetét az országos állapothoz képest, a talaj tekintetében megegyezik a negatív és a pozitív eltérést érzékelők aránya, s szemét kérdésében többen látják rosszabbnak a helyzetet, mint jobbnak. Ha a környezeti terheléseket egyfajta mérleg-indexre vetítve nézzük, kivéve az elemzésből a bizonytalan válaszadók tömegét, akkor az derül ki, hogy a levegő, a por és a zajártalom tekintetében Szekszárd jobb helyzetben van az országos átlagnál (legalábbis a diákok szerint), míg a szemét területén az országos átlagnál rosszabb a helyzet a városban.

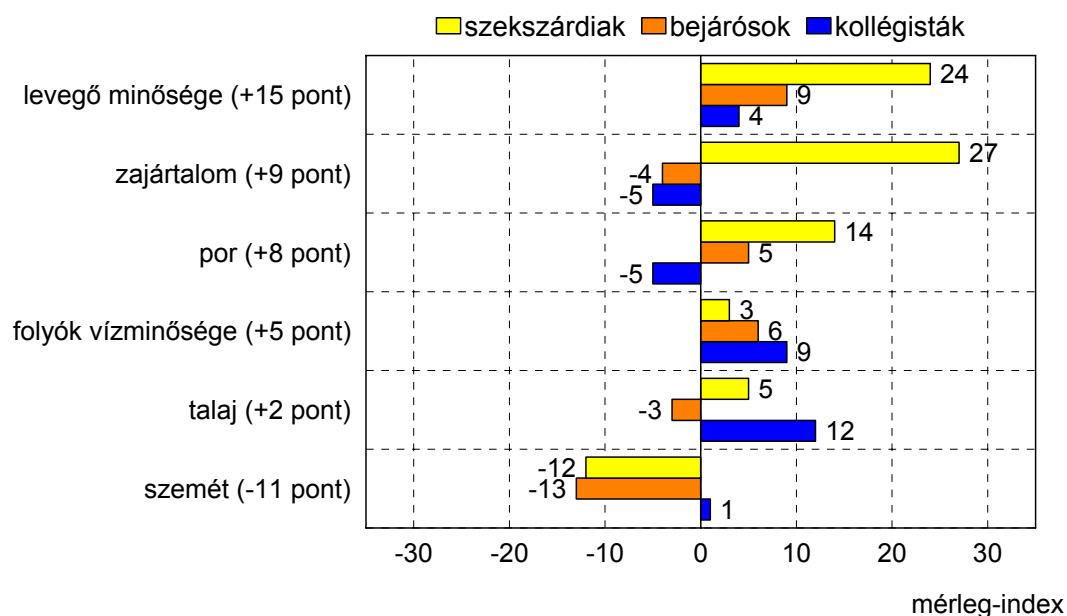
Szekszárd helyzete az országos átlaghoz viszonyítva

Érdekes megvizsgálni, hogy miben tér el a városban lakó szekszárdi diákok és a környező településekről bejáró tanulók ítélete, ugyanis okunk lehet feltételezni, hogy a

bejárós tanulóknak más viszonyítási alapjuk van (környezeti ártalmakkal kevésbé terhelt lakótelepülésük), s hajlamosabbak az átlagnál sötétebben látni a nagyobb várost.

Az egyes környezeti ártalmak tekintetében a város helyzetének értékelése az országos átlaghoz képest

Az ábrán jól látszik, hogy minden környezeti terhelés esetén szignifikáns különbség van. A szekszárdiak a levegő, a zaj és a por tekintetében pozitívabban látják a helyzetet, mint a környező településekről naponta bejáró tanulók. A kollégisták a zaj és a por tekintetében a legkritikusabbak, ugyanakkor a vizek és a talaj tekintetében ők vannak a legjobb véleménnyel a városról. Jellemző, hogy a lányok, a képzetlenebb szülők gyermekei és azok akik nem tervezik, hogy a jövőben Szekszárdon lakjanak az átlagnál kritikusabban tekintenek a város környezeti állapotára, s talán ez oka lehet az elutasításnak.

9. A DIÁKOK PSZICHÉS ÁLLAPOTA

A tanulók élethelyzetét, élményvilágát, értékrendjét felmérő kutatásunk nem lenne teljes a diákok pszichés állapotának és identitásának vázolója nélkül.

A tanulók többsége a lelki állapotára vonatkozó negatív jellemzőket általában nem érezte magára nézve igaznak, ugyanakkor a vizsgált 7-13. évfolyamosok harmada kisebb nagyobb intenzitással, de küszködik valamilyen lelki problémával.

A következő állításokat mennyire érzed igaznak magadra nézve?

	általános iskola		középiskola	
	teljesen %	inkább igen %	teljesen %	inkább igen %
Boldog vagyok	31	41	24	45
Sikerés életet élek.	9	39	7	38
Gyakran idegeskedem.	18	32	23	38
Gátlásos vagyok.	6	19	8	24
Sokszor magányosnak érzem magam.	8	21	11	21
Néha úgy érzem, hogy senkinek sincs rám szüksége.	6	16	11	20
Gyakran fog el félelemérzés.	7	15	7	20
Általában rosszul alszom.	5	6	5	13
Kerülöm a társaságot.	2	7	1	7

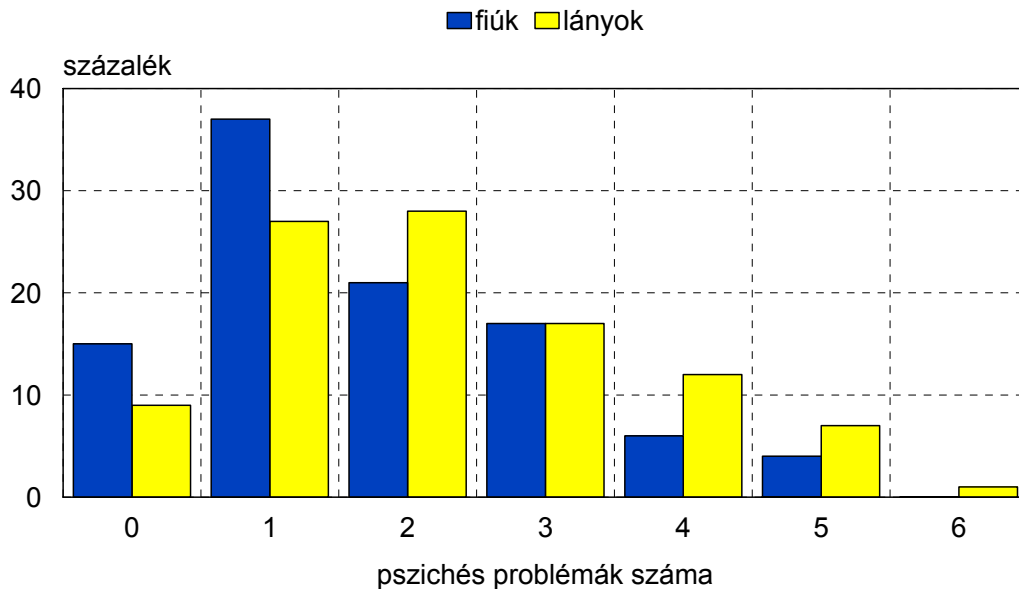
A diákok fele nyilatkozott úgy, hogy gyakran idegeskedik 28 százaléka érzi néha úgy, hogy senkinek sincs rá szüksége. A gátlásossággal 30 százalékuk, a magány érzetével 32 százalékuk, félelemérzéssel pedig minden negyedik tanuló küzd több-kevesebb rendszerességgel. Az alvászavar 16 százalékuknál jelentkezik. Külön vizsgálva az általános iskolásokat és a középiskolásokat megállapítható, hogy a középiskolásokat magasabb arányban jellemzik a pszichés problémák.

Ha összevonjuk a pszichés problémákat (félelemérzés, magány, gátlások, alvászavar, idegesség, feleslegesség érzése) egy közös változóba, akkor megdöbbentő, hogy 89 százalékánál találtunk legalább egy itemet, 58 százalékánál minimum kettőt, s a tanulók harmadánál három vagy több pszichés probléma alkalmankénti vagy gyakori előfordulását regisztráltuk. Érdeemes összegezni a pszichés problémákat egy közös változóba, mely egy 0-100 közötti szám lesz. Az index városi átlagpontszáma 34.

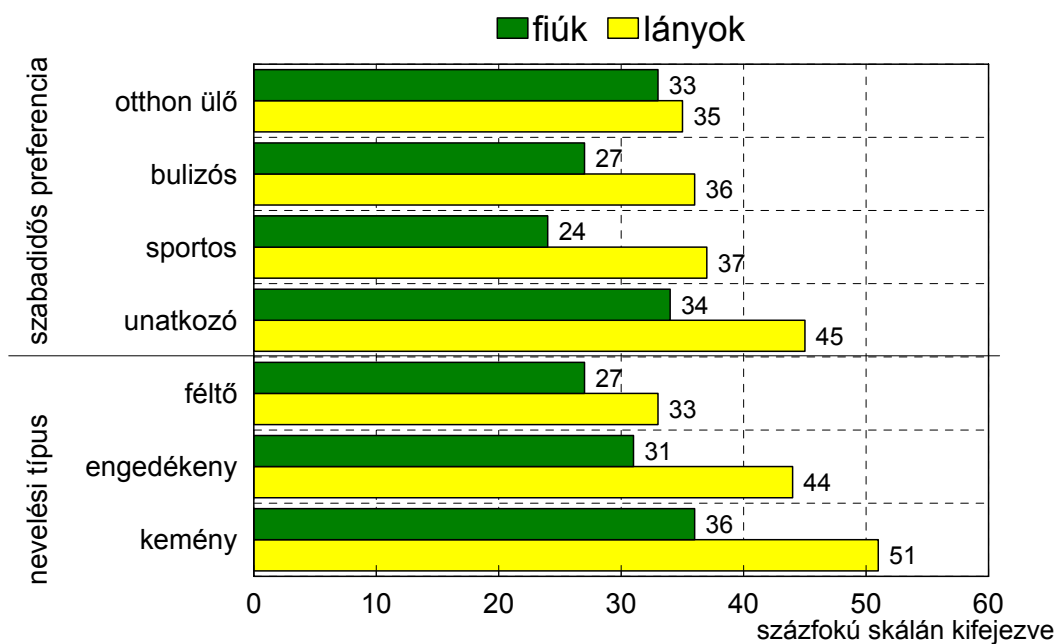
A lelki problémákkal szignifikánsan magasabb arányban küszködnek a lányok, a

kollégisták, a szakközépiskolások, nagyon gyenge és a jeles tanulók, a kemény szülők gyermekei valamint a szabadidős preferencia szerint unatkozó diákok.

Az pszichés problémák előfordulási aránya

A lelki problémákat jelző index a szabadidőshasználat és a szülői nevelési típus mentén

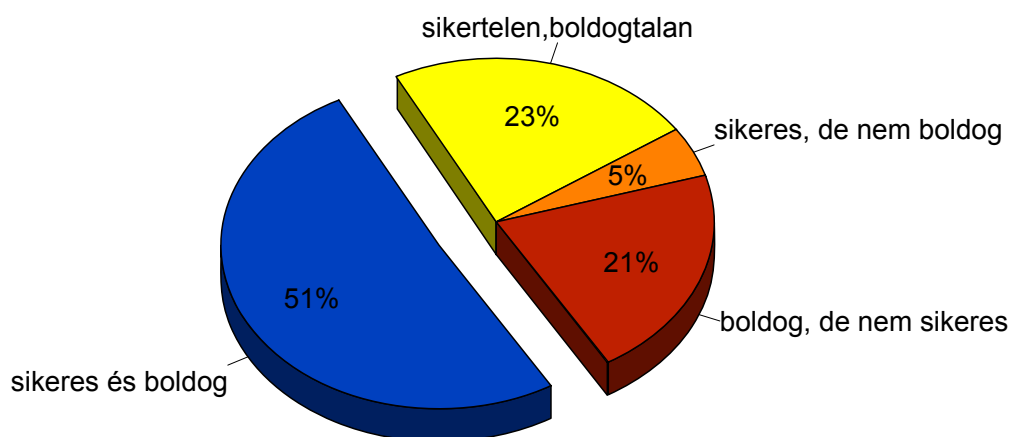
A tanulók lelki állapotát jellemezni lehet azzal is, hogy mennyien vallják magukat

boldognak, illetve sikeresnek. Azok, akikre teljes mértékben igaz, hogy sikeres életet élnek, a válaszadók 9 százalékát adják, de további 46 százalék is inkább igen választ adott. Az alapvető demográfiai jellemzők szerint tekintve a fiúk között 17 százalékkal magasabb azok aránya, akik úgy vélik sikeresek. Arra a kérdésre, hogy boldog életet élnek-e, a tanulók túlnyomó többségben igent válaszoltak, 27 százalékuk teljes mértékben, 47 százalékuk inkább egyetért.

A sikeres és boldog élet között erős pozitív összefüggés van ($r=+0.53$). A sikeres és boldog életet élő tanulók aránya 51 százalék. A boldog, de nem sikeres tanulóké 21 százalék, a sikeres boldogtalanoké 5, míg a boldogtalan és sikertelen diákok aránya 23 százalék. Ez azt is jelenti, hogy a boldog élet, és a boldog élet jellemző értékei könnyebben élhetőek a tanulók számára.

Érdeemes megvizsgálni, hogy a pszichés problémákat jelző indexe mennyivel alacsonyabb a boldog, sikeres tanulóknak, mint a boldogtalan, sikertelen diákoknak.

A sikeres és boldog tanulók aránya

	a pszichés problémák intenzitása a fiúknál	pszichés problémák intenzitása a lányoknál
sikeres és boldog	24	29
boldog de nem sikeres	28	37
sikeres de nem boldog	36	41
sikertelen és boldogtalan	47	56

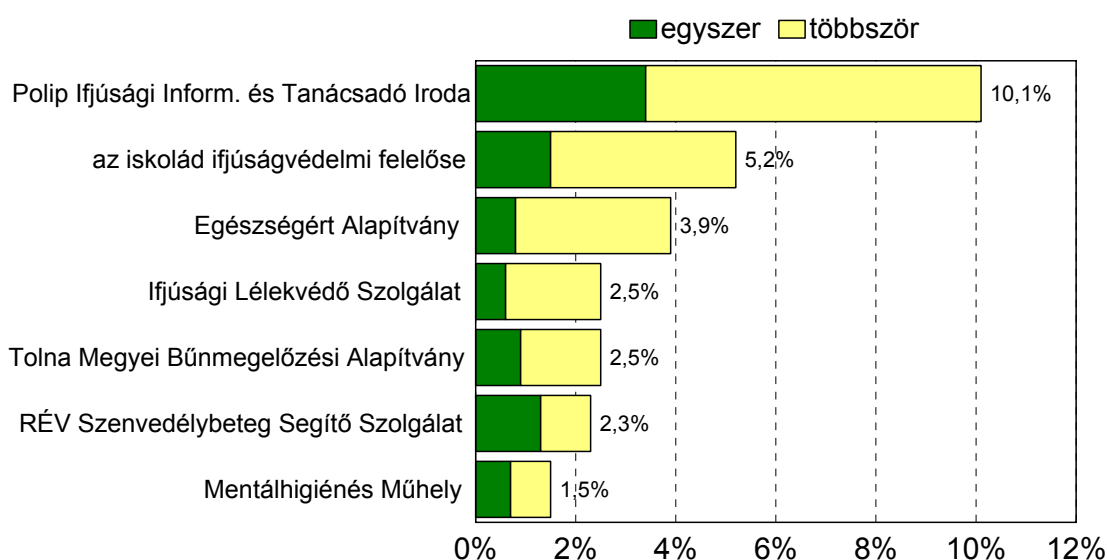
pontszám százfokú skálán

A sikeres tanulók körében a lelki problémákat jelző index értéke 28 pont, míg a

magukat sikertelennek vallóknál 44. Még nagyobb az eltérés a boldog/boldogtalan dimenzióban, a boldog diákoknál 29, a boldogtalanoknál ehhez képest 21 ponttal több, 50 pont a pszichés problémáit mutató index értéke.

A tanulók problémáikkal több segítő intézményhez is fordulhatnak a városban. Ennek ellenére igen alacsony azok aránya, akik igénybe veszik az intézményes segítő hálózat szolgáltatásait. Ugyanakkor nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy mivel a vizsgált 7-13. osztályos korosztály lélekszáma közel 5 ezer fő, a néhány százalékos említési arány is több száz tanulót jelent a városban. A legtöbb tanuló által megkeresett intézmény, a Polip Ifjúsági Információs és Tanácsadó Iroda, melyet a megkérdezettek 7 százaléka egyszer, 3 százaléka többször is megkereste már.

Az alábbi intézményekhez fordultál már valamilyen problémával ?

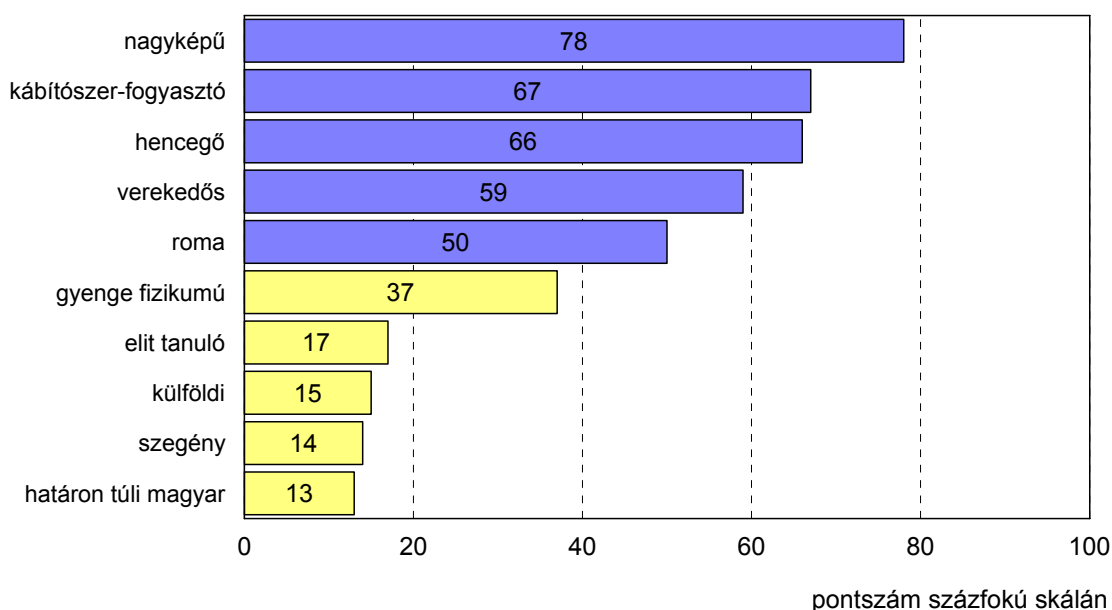
Fontos információ az is, hogy melyek azok az intézmények, szervezetek, amelyek létezéséről nem is tudnak a fiatalok. A felsoroltak közül a az ifjúsági iroda, az iskolai ifjúságvédelmi felelős, a bűnmegelőzési alapítvány és az Egészségért Alapítvány létezéséről a tanulók 12-14 százaléka nem hallott, a RÉV Szenvedélybeteg Segítő Szolgálatról és az Ifjúsági Lélekvédő Szolgálatról 17-18 százaléuk nem tud, s Mentálhigiénés Műhely létezéséről 23 százaléuk nem tud - saját bevallásuk alapján.

Ha nem nagyon használják a humánszolgáltató intézményeket, joggal tehető fel a kérdés, hogy a felmerülő problémáikat kivel osztják meg, kihez fordulnak segítségért

elsősorban. Más vizsgálatokból az derült ki, a középiskolásoknak szerencsére a legfontosabb segítői háttérük a szüleik, a legtöbb problémával hozzájuk fordulnának. Anyagi problémával, életvezetési gondokkal, tanulmányi nehézségekkel elsősorban őket keresik meg. Szerelmi problémára elsősorban a baráti körben keresnek válaszokat, kortársaikkal osztják meg a gondolataikat. A diákjogi problémák tekintetében megosztottabbak, egyrészt a barátokhoz, egyrészt a tanáraikhoz fordulnak, s ez az a probléma csoport, aminek megoldásában szerepet szánának néhányan a segítő szervezeteknek is.

A diákok előítéletességének vizsgálatára felsoroltunk tanulóknak több olyan társadalmi csoportot, amely jelenleg a többségi társadalom kritikáját, ellenérzését válthatja ki. Arra kértük a tanulókat nyilatkozzanak arról, mennyire tudnák elfogadni padtársuknak a különböző csoportokba tartozó tanulókat. E kérdések a tanulók tolerancia szintjéről is informálnak minket e tekintetben. Ez nem lehet közömbös, hiszen a személyiség fontos összetevője a tolerancia, mely meghatározza, hogy mennyire vagyunk megengedők, elnézőek bizonyos normakerülő magatartásformákkal szemben, mennyire fogadjuk el mások - nekünk esetleg nem tetsző – tulajdonságait. Ez a kérdés tulajdonképpen a Bogardus-féle társadalmi távolság skála módosított változata volt. A tíz felsorolt szubpopuláció elfogadottságát az alábbi ábra szemlélteti.

Mennyire zavarna ha a padtárad ... lenne?

A középiskolások körében a fenti ábra tanúsága szerint a felsorolt tízből öt társadalmi csoport inkább ellenszenvet vált ki, igaz eltérő mértékben. A legnagyobb mértékben a

nagyképű diákokat utasítanak el, a tanulók 84 százalékát zavarná, ha padtársa lenne, jelentős részüket nagyon. A kábítószer-fogyasztókat és a hengegőket 70 százalékuk utasítja el. A kifejezetten magatartási problémák közül a verekedés is elutasított „deviancia”. A magyar társadalomban jelen lévő roma-ellenesség itt is tetten érhető, a roma padtárs elutasítása 50 százalékos (!). Érdeemes megnézni, hogy miben tér el az egyes iskolatípusban tanulók véleménye.

Téged mennyire zavarna, ha a padtársad ...

	általános iskola	gimnázium	szakközép-iskola	szakiskola
határon túli magyar diák lenne	16	13	12	13
nagyon szegény családból származó lenne	17	13	13	13
verekedős diák lenne	62	58	58	58
roma fiatal lenne	56	50	56	38
kábítószer-fogyasztó lenne	76	64	66	64
úgy gondolná, mindenkinél jobban tud mindent	80	80	76	77
állandóan a márkás cuccaival dicsekedne	67	68	66	63
külföldi diák lenne	12	15	16	17
a legjobb tanuló lenne az osztályban	15	16	16	20
gyenge fizikumú diák lenne, aki állandóan a többiek céltáblája	37	27	37	41

pontszám százfokú skálán

Mindent összevetve, az egyes csoportok közül a fiatalok 7 százaléka egyik csoportot sem utasította el, s 18 százalékuk csak egy-két csoporttal szemben viselkedett elutasítóan, s ez általában neveltségi problémát produkáló volt. A tanulók 38 százaléka 3-4 csoportot utasít el, s szintén 38 százalékuk ötöt vagy annál többet.

Végezetül vizsgáljuk meg, hogy az elutasított csoportok száma mekkora az egyes társadalmi/demográfiai változók mentén. A teljes mintát tekintve a 10 csoportból az elutasított csoportok átlagos száma 3.8. A település annyiban befolyásolja a válaszadást, hogy a Szekszárdon helyben lakó tanulók kevésbé toleránsak (!), csakúgy mint a jobb tanulók, a képzetesebb családok gyermekei és a fiatalabbak.

Az értékrend fontos összetevője, hogy egyes deviáns cselekedeteket hogyan ítélnék meg a fiatalok, különösen akkor, ha azokat esetleg kortársaik, barátaik követik el.

Mennyire ítéled el a következőket?

	fiúk	lányok	Különbség
ha valaki autót lop	74	91	+17
ha valaki kábítószerrel árusít	73	83	+10
ha hamisan tanúzik egy fegyelmi tárgyaláson	69	81	+12
valaki csokit lop az ABC-ből	57	68	+11
ha valaki elveteti magzatát	55	64	+9
ha valaki hazudik a szüleinek	54	58	+4
ha valaki verekedik az iskolában	43	59	+16
ha lopott számítógépes programot használ	38	62	+24
ha tiltott helyen rágyújt	36	43	+7
ha valaki lóg az iskolából	35	41	+6
valaki átmegy a piros lámpán	30	32	+2
ha valaki puskázik a dolgozat írásánál	17	21	+4
ha valaki 18 éves kora előtt elveszti a szüzességét	14	21	+7

pontszám százfokú skálán

Az általunk felsorolt cselekedetek közül a fiúk és a lányok is az utólopást, a kábítószer árusítást és a hamis tanúzást ítélték el legnagyobb arányban, a cselekedet súlyossága meghaladja a 60 pontot. Ezen kívül a lányoknál ebbe a tartományba esik az abortusz és az illegális szoftverhasználat is. Az el nem ítélandó cselekedet között van a közlekedési kihágás, a puskázás és a szüzesség korai elvesztése, valamint a fiúknál az iskolai lógás és a tiltott helyen való dohányzás is. Összevetve a fiúk és a lányok válaszait kiderült, hogy kivétel nélkül mindegyik cselekedetet határozottabban ítélik el a lányok. A legnagyobb különbség nemek szerint a lopott számítógépes program használatának megítélésében van (24 pont).

Az iskolatípus is szegregálja a véleményeket. A képzettségi szint emelkedésével nő szigor a lógás, a kábítószer-árusítás, a csokilopás, az autólopás, a verekedés és a hamis tanúzás megítélésében, ezzel párhuzamosan csökken a tiltott helyen való dohányzás és a közlekedési kihágás súlyossága a tanulók szerint.

10. AZ Y-GENERÁCIÓ JÖVŐKÉPE

A tanulók iskolai tanulmányaik alatt folyamatosan tervezgetik jövőjüket, karrierjüket, konkrét és kevésbé konkrét lépéseket tesznek céljaik elérése érdekében. Köztudomású, hogy a kilencvenes évek társadalmi-gazdasági és politikai változásai jelentősen átrendezték és egyben szegregálták az emberek értékhierarchiáját. Felmerült a tradicionális családi értékekhez való visszatérés gondolata éppen úgy, mint az ezzel élesen szembenálló piaci alapokon nyugvó, fogyasztáscentrikus attitűd. A szabadpiaci szemléletmód megjelenése eltérő típusú válaszreakciókat "provokált".

Azok, akik társadalmi és kapcsolati tőkájukat gazdaságira tudták váltani, könnyen idomultak az új helyzethez, sikeres életpályán mozognak, s gyermekeiknek sem okoz jelentősebb problémát az új világrend szocializációja. A pedagógusok és a fiatalokkal foglalkozó más humánszolgáltató szakemberek körében sokan vannak, akik hisznek a társadalmi igazságosságban és felháborodnak olyan társadalmi jelenségek láttán, melyek a piacgazdaságnak természetes velejárói, de értékrendjüknek nem felelnek meg. Gyakran panaszkodnak a fiatalok, diákok "eltorzult" értékrendjére, s igyekeznek a szerintük elvárható klasszikus értékek szerint nevelni a rájuk bízott tanulókat. Ugyanakkor a tanulók látják a sikertelen és boldogtalan szülői és tanári mintát, s az értékkonfliktusban egyre határozottabban utasítják el azt. Megpróbálnak alkalmazkodni az új világ új rendjéhez, hiszen a legfontosabb számukra, hogy az átalakult társadalmi és gazdasági berendezkedés játékszabályai szerint sikeresen próbáljanak helytállni az életben.

Az emberrel élete folyamán sok olyan dolog történik, ami megváltoztatja vagy jelentősen befolyásolja további életét. A fiataloknak felsoroltunk 10 eseményt, ami jelentősnek, egyesek fordulópontnak mondhatók az életükben. Arra kértük őket, mondják meg, vajon hány éves korukban fognak ezek az események bekövetkezni. Mint az alábbi táblázatban látható, ez kemény dió volt, hiszen még a leggyakrabban megválaszolt eseményeknél is 23-25 százalék körül volt a bizonytalanok aránya. A legnagyobb bizonytalanság a házasságnál, a tanulmányok várható befejezésénél és a munkába állásnál volt, itt a diákok 46-47 százaléka nem tudott időpontot mondani.

Azt is elmondhatták a fiatalok, ha úgy vélik, soha nem következik be az adott eseményt. A legtöbben (5 százalék) a házasságot és a gyermekvállalást tartották be nem következő eseménynek, ami a társadalmi normák más kutatásokban is hangsúlyozott átalakulását erősíti, az azonban már elgondolkodtató, hogy 5 százalékuk azt is mondta,

egyáltalán nem akar függetlenedni szüleitől. A szexuális tapasztalatszerzés, az együtt járás és a szakmaválasztás az, amelyről egyik fiatal sem mondana le.

Az emberrel élete folyamán sok olyan dolog történhet, ami megváltoztathatja az életét. Ezek közül most felsoroltunk néhányat. Te mit gondolsz, hány éves korodban fognak az alábbiak bekövetkezni? Ha már bekövetkezett, hány éves voltál akkor?

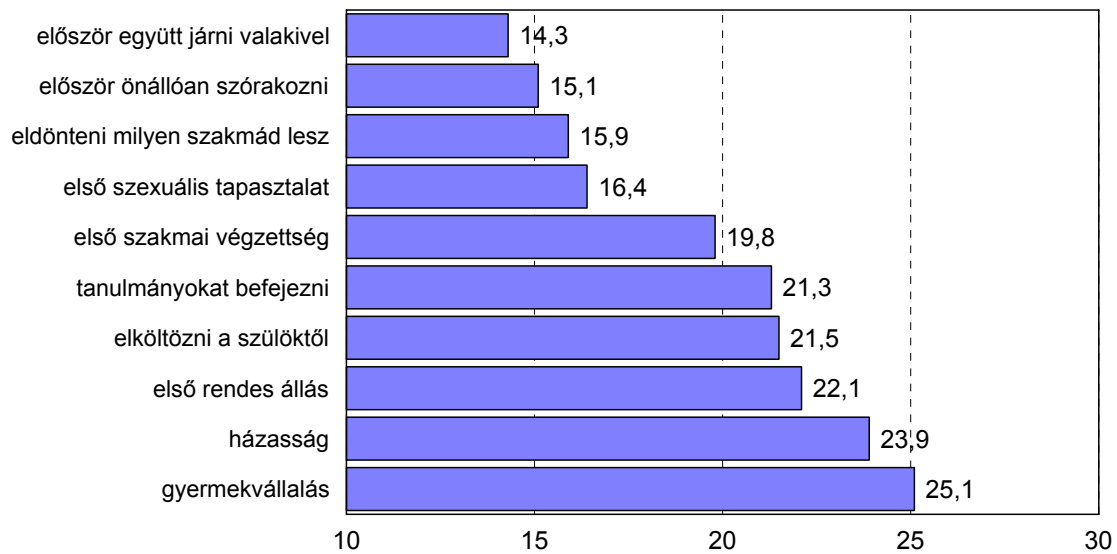
Események	legalacsonyabb életkor	legmagasabb életkor	átlag-életkor	soha	nem tudom
	év			százalék	
először együtt járni valakivel	9	23	14,3	1	23
először önállóan szórakozni menni	10	28	15,1	2	25
el dönteni, hogy milyen szakmád lesz	8	24	15,9	1	40
első szexuális tapasztalatokat szerezni	10	31	16,4	1	34
az első szakmai végzettséget megszerezni	17	28	19,8	2	38
befejezni tanulmányaidat	16	40	21,3	2	47
elköltözni, függetlenül élni a szülőktől	14	35	21,5	5	41
először rendes állásban dolgozni	17	30	22,1	2	47
megházasodni	17	40	23,9	5	46
gyermeket vállalni	16	45	25,1	5	43

Mint a táblázat adataiból kiolvasható, a szélső életkori értékeknél a házasság, a munkába állás és a szakmai végzettség megszerzése volt, amelynek legelső dátuma a legkésőbbre húzódott, míg a szakmaválasztáson és az első együtt járáson a fiatalok mindegyike szeretne túl lenni 24 évesen.

A fenti események amúgy három, jól elhatárolható életszakaszhoz kötődnek. Az első 17 éves korig tart, és domináns elemei a szórakozás, valamint az élet első tapasztalatai (együtt járás, szexuális tapasztalatok) A második 22 éves korig tart, itt már komolyabb témák kerülnek elő (első szakmai végzettség, tanulmányok befejezése, különköltözés). 23 éves kor felett pedig már igazán „felnőtt” témák következnek: házasság, gyermekvállalás. Mint a lenti ábrán is látszik, ezek az események viszonylag logikus sorrendben követik egymást, az első párkapcsolattól a gyermekvállalásig, nagyjából egy évtizedet fogva át.

Mikor következnek be az alábbiak az életedben?

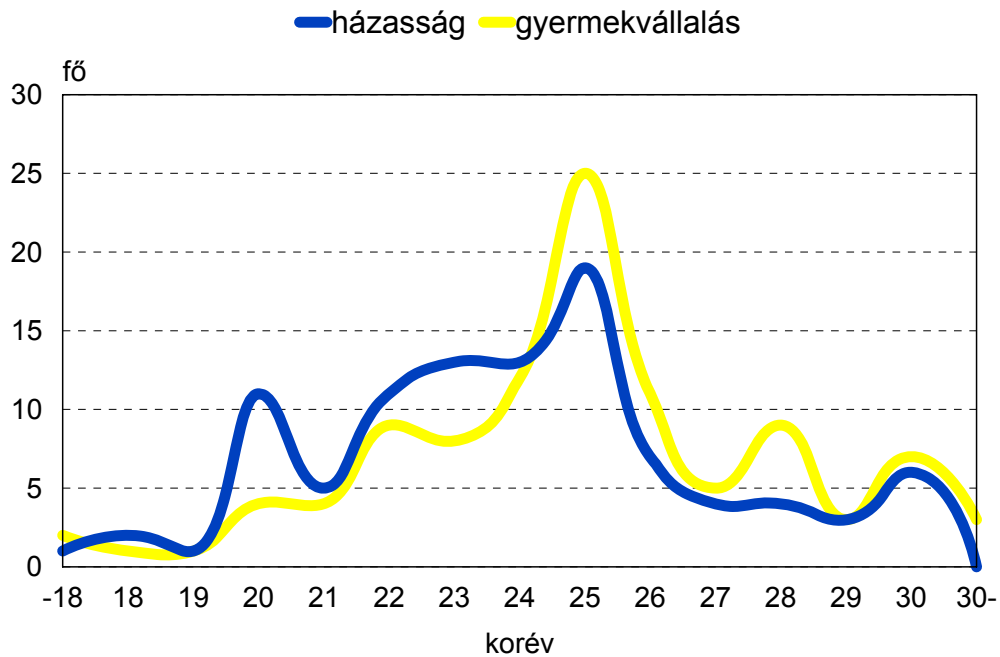
(átlagéletkorok)

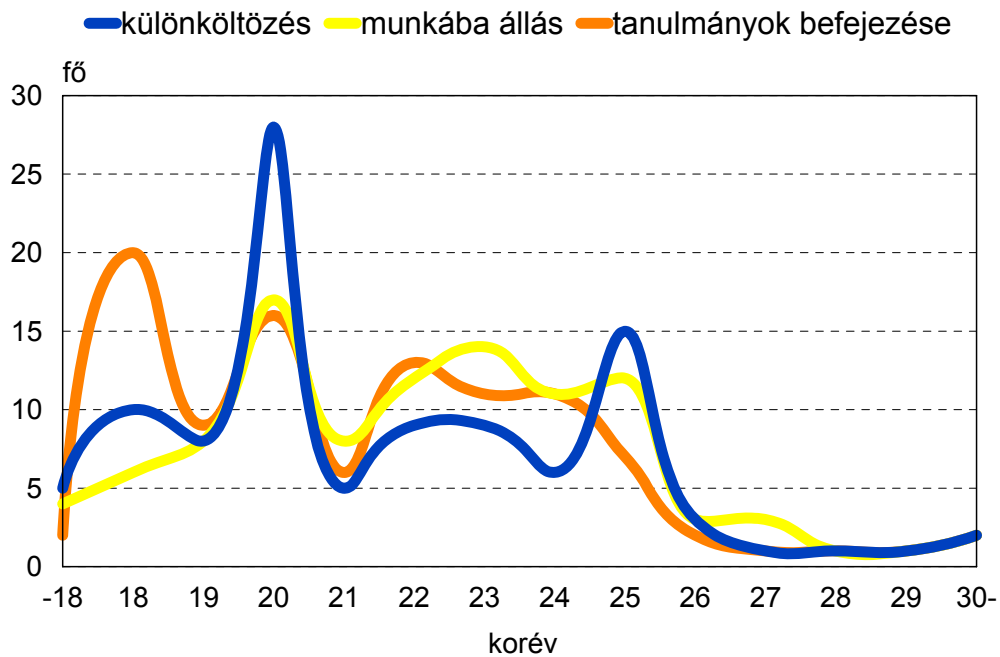
A lányok a fiúknál később szeretnék a szakmáról dönteni, a végzettséget megszerezni illetve az első szexuális és párkapcsolati tapasztalaton túlesni. Ezzel szemben a fiúk későbbre datálják a gyermekvállalást és a házasságot. Az apa iskolai végzettsége négy esemény bekövetkeztét befolyásolja, a magasabb végzettségű apák gyermekei később fejezik be a tanulmányaikat, minek következtében később szerzik meg első szakmai végzettségüket, aminek okán később vállalnak állást, és később is kívánnak megházasodni és gyermeket vállalni. Mindez leképeződik az iskola típusának dimenziójában.

A jövővel kapcsolatos elképzelések egyik legfontosabb mércéje az, hogy a fiatalok mikor akarnak különköltözni a szüleiktől, elkezdni dolgozni, megházasodni és gyermeket vállalni, ezért a válaszolók időgörbéit is bemutatjuk.

A házasság és a gyermekvállalás tervezett időpontja

A különköltözés, a tanulmányok befejezés és munkába állás tervezett időpontja

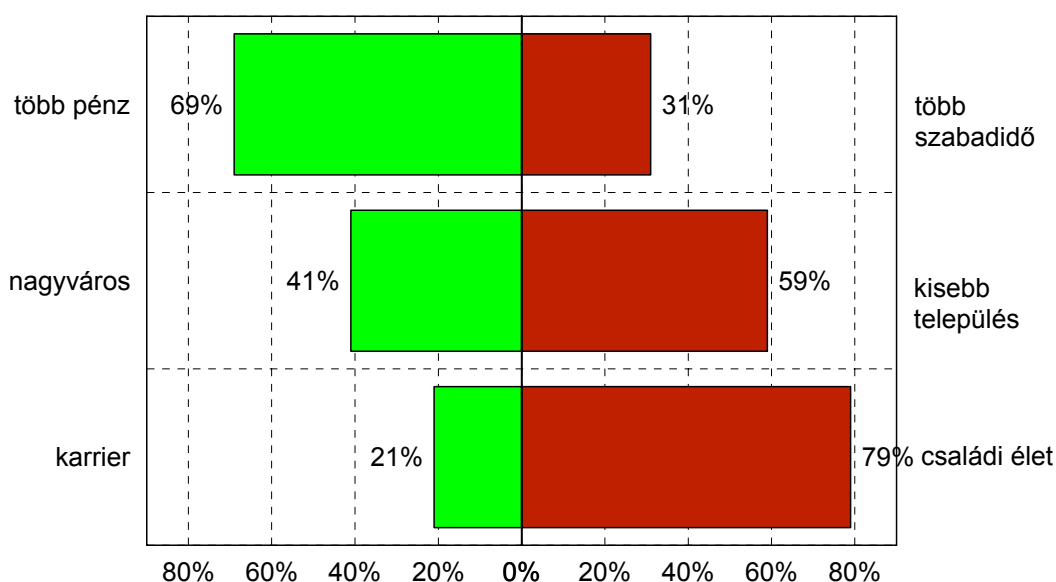

Részben a jövőképről, részben a tanulók értékrendjéről informál az a kérdéssor, melyben három - az életben felmerülő - dichotóm kérdés közül kellett választaniuk. A

kérdések a sok pénz vagy sok szabadidő, a karrier vagy család és a nagyváros lét vagy kis település relációkat jelentették.

A tanulók többsége fontosabbnak tartja a megfelelő anyagi háttérrel és az gazdagságot mint a szabadidőt, a diákok kétharmada ha választhatna, inkább a több pénzt és nem a több szabadidőt választaná. Ebben bár meglehetősen nagy az egyetértés, a tanulmányi átlag és az iskolatípus tekintetében is mérhető némi eltérés, a jobb tanuló gimnazisták körében egy kicsit magasabb (43 százalék) a szabadidőt választók aránya. A szabadidős preferencia szerint a sportos tanulók 42 százaléka, a bulizós diákok 33 százaléka az otthon ülős és unatkozó tanulóknak pedig 22-26 százaléka választotta a szabadidőt.

Dichotóm választások

A karrier vagy család közötti választás szintén sok embernek - különösen nőnek - okoz problémát. A megkérdezett szekszárdi diákok 79 százaléka ebben a relációban inkább a boldog családi életet választaná. A lányok között egy kicsit magasabb azok aránya akik, nem áldoznák fel a családi életet a karrierért (83 százalék), míg a fiúk 27 százaléka egyértelműen a karrier mellett voksol. Ugyanakkor az is jellemző tendencia, hogy a szülő iskolai végzettségének emelkedésével egy ideig nő a karriert választók aránya, míg a maximum 8 osztályt végzett szülők gyermekeinek 17 százaléka, a szakmát tanult szülők gyermekeinek pedig 21 százaléka választotta a karriert a családdal szemben, addig az érettségizett családban élő diákok 23 százaléka.

Végezetül egy harmadik elképzelt választási helyzet elé is állítottuk a válaszolókat,

arra kértük őket nyilatkozzanak, ha választaniuk kellene hogy egy modern nagyvárosban vagy a természetes környezetben lévő kis településen éljenek, hogyan döntenének. A diagramból kiolvasható, hogy a tanulók megosztottak, 59 százalék inkább a nyugodtabb, tisztább kisebb települést választaná, míg a tanulók 41 százaléka a modern nagyváros mellett döntene annak minden előnyével és hátrányával együtt.

A nagyváros-pártiak több alcsoportban meghaladják az 50 százalékot. A Szekszárdon helyben lakó tanulók körében 55 százalék a nagyvárost preferálók aránya, míg a környező községekről bejáró tanulóknak csak 33 százalékát vonzza a városi lét. A diplomás szülők gyermeki is többségében a nagyvárost választanák csakúgy, mint a gimnazisták és - nem véletlenül - a bulizós diákok.

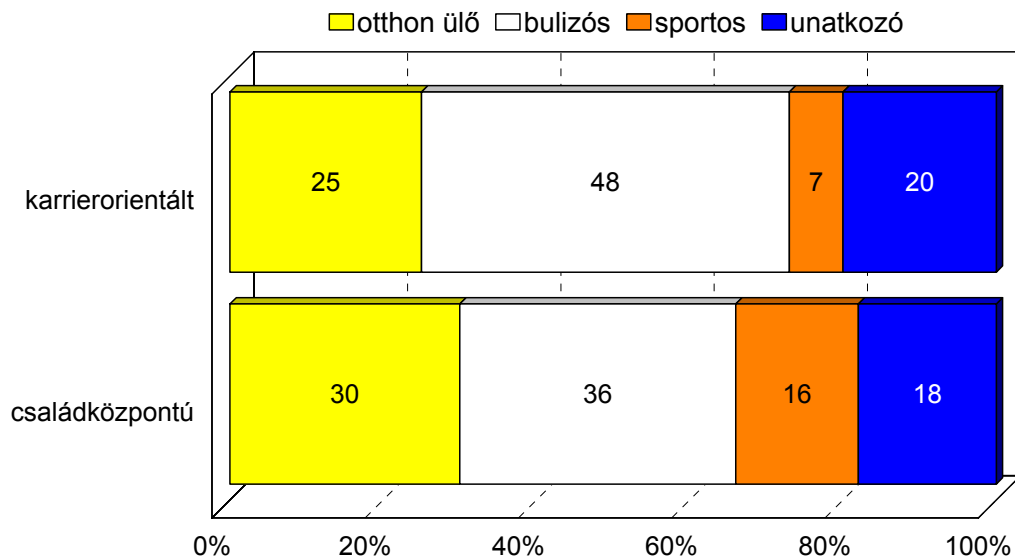
A korrelációs elemzés kimutatta, hogy a három dichotóm választás nem független egymástól, aki a pénzt választja, az nagyobb valószínűséggel választja a karriert a családdal szemben, s életét inkább egy modern nagyvárosban képzelel el. A klaszteranalízis során pontosítani lehetett azon tanulók körét, akik a jövőre vonatkozó tervüket tekintve inkább karrier orientáltak (41 százalék), illetve azokat, akik inkább családközpontúnak minősíthetők (59 százalék). A legtöbb karrier orientált gyerek a szakközépiskolákban (47 százalék) és szekszárdi lakosú tanulók között (53 százalék) van. Ugyanakkor intő jel, hogy a karrier orientált diákok körében már most intenzívebb egészségkárosítási szokás mérhető, mint a családközpontú tanulóknál, s a pszichés problémákat jelző index értéke is magasabb körükben. A karrier orientált tanulók egyébként heti átlagban másfél órával többet is tévéznek, mint a családközpontúak.

Családközpontú	Karrier orientált
inkább több szabadidő	inkább több pénz
inkább család	inkább karrier
inkább kis település	inkább nagyváros
59 százalék	41 százalék

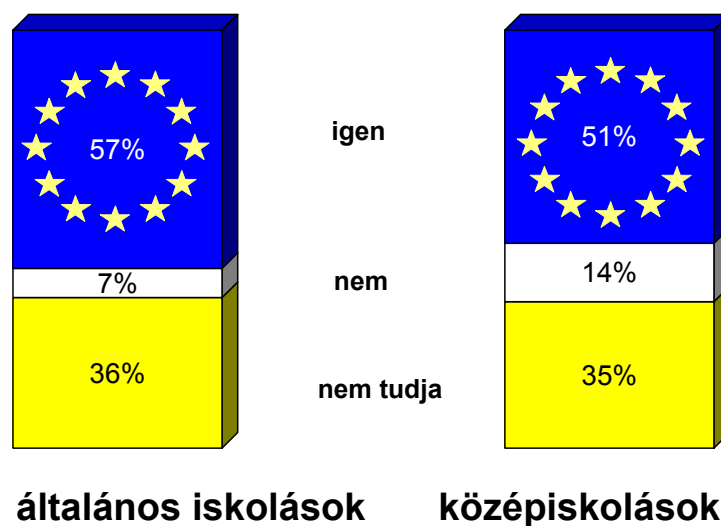
Amikor a mostani középiskolás korosztály nagy része belép a munkaerőpiacra várhatóan Magyarország már tagja lesz az Európai Uniónak, s ezáltal a fiatalok előtt szélesebbre nyílik a külföldi karrierlehetőség. Ezzel tisztában vannak a tanulók is. A megkérdezett diákok többsége egyetért azzal, hogy amint csak lehet, az országnak csatlakoznia kell az Európai Unióhoz, bár nem szabad elfelejteni a 13 százaléknyi ellenzót, és

a válaszadók további egyharmadát, akik nem tudtak véleményt nyilvánítani.

Szabadidős mintázatok a karrier mentén

Egyetértesz azzal, hogy amint csak lehet, az országnak csatlakoznia kell az Európai Unióhoz?

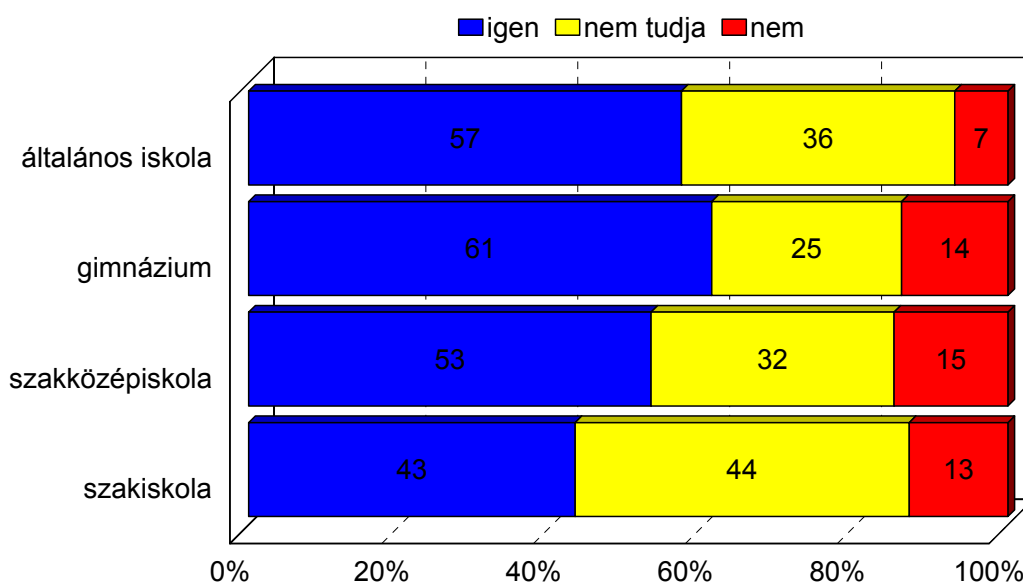

A magasabban képzett családi háttérrel rendelkezők magasabb arányban támogatják a csatlakozást, a diplomás szülők gyerekei 63, míg a képzetlen családban élő tanulók 38

százaléka vélekedett erről pozitívan. Jól kirajzolódó tendencia az is, hogy a fiúk között magasabb a csatlakozást támogatók aránya (+9 százalék), míg a lányok körében a bizonytalanok aránya átlag feletti (+19 százalék).

Az iskola típusa is hatással van a válaszok alakulására. Míg a szakiskolások 43 százaléka támogatja egyértelműen a csatlakozást, addig a szakközépiskolásoknál 53, a gimnazistáknál pedig 61 százalék ez az arány.

Egyetértés az azzal, hogy az országnak amint lehet, csatlakoznia kell az Európai Unióhoz ?

Jellemző, hogy az ellenzők aránya mindegyik szubpopulációban 7-15 százalék körüli, s ebből azt a következtetést lehet levonni, hogy a tanulók eltérő támogatási aránya nem az ellenzés vagy támogatás, hanem a tanácstalanság vagy támogatás közötti választás különbözőségéből fakad, s minél képzetesebb, magasabb státuszú családról van szó, minél nagyobb karrier lehetőség van a tanuló előtt, annál biztosabban támogatja a csatlakozást (véltetően a saját életre való - feltételezett - pozitív hatása miatt). Ezt erősíti az is, hogy a karrier orientált tanulók 62 százaléka támogatja az EU csatlakozást, a család orientált tanulóknak csak 47 százaléka mondta, hogy az országnak amint lehet csatlakoznia kell az EU-hoz.

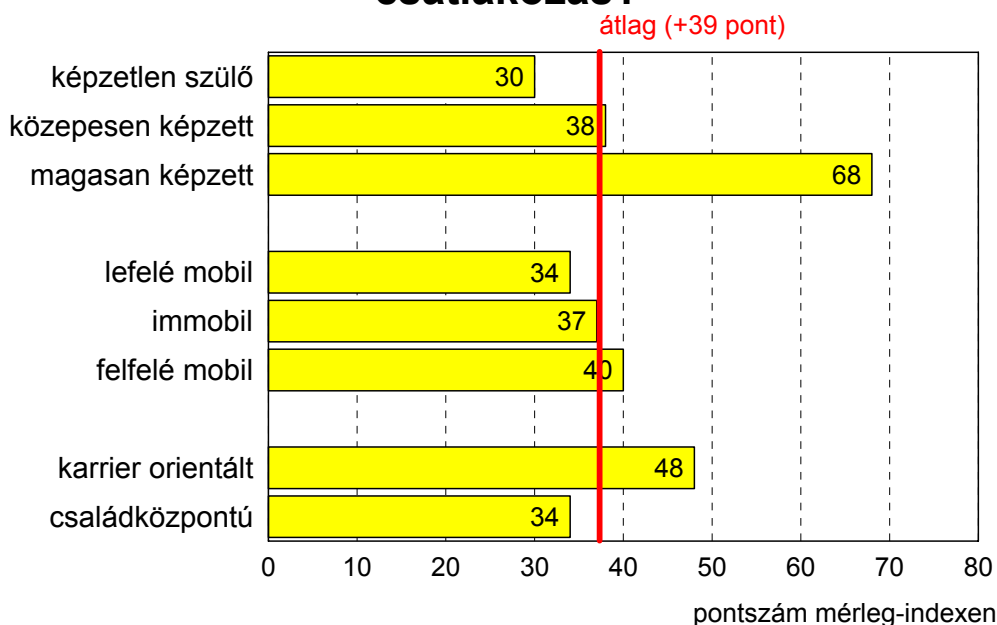
Az Európai Unióhoz való csatlakozás majdani mérlegét természetesen nem lehet előre megvonni, de a csatlakozástól a politikusok és a közvélemény is általában javulást vár, még akkor is, ha plusz kiadások terhelik az országot vagy rövid távon akár hátrányos helyzetbe is

kerülhetünk.

Amikor azt kérdeztük, hogy a válaszadó saját életére az EU csatlakozás inkább pozitív vagy negatív hatással lesz, akkor a tanulók felé (51 százalék) pozitív hatásról számolt be, 13 százalék negatívról, míg minden harmadik diák szerint a csatlakozás nem lesz hatással az ő életére. Ez mérleg-indexen kifejezve +39 pont. A gimnazista tanulók ennél is bizakodóbbak, +64 pont a mérleg-index értéke, míg a szakmunkás és szakiskolás tanulóknál csak +20 pont.

Kimutatható, hogy a család vagyoni helyzetének emelkedésével egyre nő a csatlakozástól pozitív hatást várók aránya, s az is jellemző, hogy azok a tanulók akik az intergenerációs mobilitás tekintetében felfelé mozdultak el szüleikhez képest és/vagy karrier orientáltabb stratégiát követnek, az átlagnál bizakodóbbak.

A válszó saját életére milyen hatással lesz a csatlakozás?

Sem a hazai karrier, sem pedig a külföldi munkavállalás szempontjából nem mindegy, hogy a diákok ismernek-e idegen nyelveket. Annak ellenére, hogy minden diák legalább egy, de többségük két élő nyelvet tanul, nagyon alacsony a nyelvvizsgával rendelkező fiatalok aránya. A megkérdezettek közül mindössze 14 százalék rendelkezik valamilyen nyelvvizsgával (többségük német nyelvből tett sikeres középfokú vizsgát). Az iskolai tanulmányokban való előrehaladással nő a nyelvvizsgával rendelkezők aránya, az érettségizőknél már 18 százalékuknak van.

A családi háttér képzettségi szintjének emelkedése jótékony hatással van az idegen nyelvi kompetenciára is, a szakmunkás szülők gyermekeinek 9 az érettségizett szülők

gyermekeinek 18, a diplomásokénak pedig 31 százaléka tett már valamilyen szintű sikeres nyelvvizsgát. Az is jellemző, hogy a karrier orientált tanulók körében egy kicsit magasabb a nyelvvizsgák aránya, mint a család központú diákoknál.

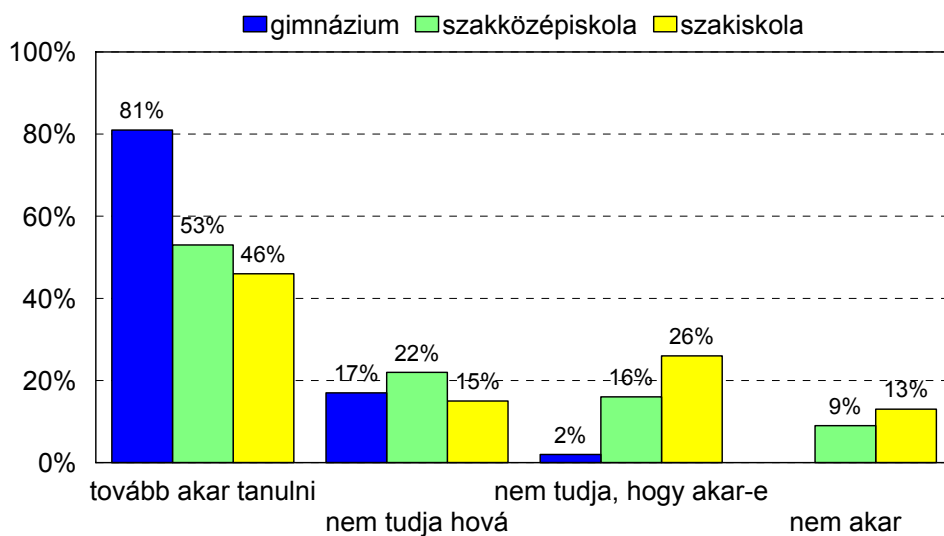
A középiskola választással nem dőlt el végérvényesen a szakmaválasztás, számos lehetőség van a továbbtanulásra. A gimnáziumban érettségizők tanulhatnak valamilyen szakmát, vagy továbbtanulhatnak felsőfokú oktatási intézménybe, csakúgy, mint a szakközépiskolában érettségizők. Ez utóbbi csoport ezeken kívül az érettségire épülő szakképzésbe is bekapcsolódhat, technikusi bizonyítványt szerezhethet. De még a szakmunkás tanulók sem biztos, hogy a bizonyítvány megszerzése után rögtön belépnek a munkaerőpiacra, mert egyre többen vélik úgy, hogy ha a szakmunkások szakközépiskolájában érettségit tesznek, akkor jobb pozícióból indulnak majd munkát keresni.

A vizsgált tanulók döntő többsége élni is kíván valamilyen továbbtanulási lehetőséggel, 60 százalékuk biztos abban, hogy tovább szeretne tanulni, s nagyjából azt is tudja mi lesz a következő állomás, további 18 százalékuk pedig úgy nyilatkozott, hogy szeretnének továbbtanulni jelenlegi iskolájuk befejezése után, ám még nem döntötték el, hogy hol, milyen irányban. A továbbtanulás kérdésében teljesen bizonytalanok aránya 14 százalék, s mindössze a megkérdezett diákok 8 százaléka véli úgy, hogy befejezi mostani iskoláját és rögtön kilép a munkaerőpiacra.

Éles eltérést okoz e kérdésben az iskolatípus. Míg a gimnazisták számára gyakorlatilag kötelező továbbtanulni (98 százalék), a szakközépiskolásoknak 25 százaléka, a szakiskolásoknak pedig egyharmada bizonytalan, vagy azt gondolja, hogy a bizonyítvány megszerzése az intézményes tanulás utolsó állomása számára.

A gimnazisták és a szakközépiskolások 93-98 százaléka, a szakmunkás tanulóknak 77 százaléka tervezi úgy, hogy valamikor meg kívánja szerezni az érettségi bizonyítványt. Mivel nem teljesen merevek az egyes iskolatípusok, a szakközépiskolások egynegyede úgy gondolja, nem ártana egy szakmunkás bizonyítvány sem, de döntő többségük vagy technikusi, vagy felsőfokú esetleg mindkét papír megszerzést vette tervbe. Érdekes, hogy a szakiskolások negyede érettségi utáni technikusi képzésbe kapcsolódna be, illetve 17 százalékuk egyenesen a diplomát tűzte ki célul. Hogy ezek a tervek mennyire reálisak, az más kérdés, de a pályaelképzelések között mindenképpen számolni kell azzal a ténnyel, hogy a diákok túlnyomó része felismerte azt, hogy a kitörés és a biztos egzisztencia egyik kulcsa a minél magasabb kvalifikáció megszerzése.

Továbbtanulási szándék az egyes almintákban

Mindent összevetve megállapítható, hogy a tanulók átlagosan kétféle szintű bizonyítvány megszerzését vették tervbe, s ebben nincs igazán különbség az egyes alcsoportokban.

A tanuló tervei között szereplő iskolai végzettség iskolatípusonként

	általános iskola	gimnázium	szakközépiskola	szakiskola
szakmunkás bizonyítvány megszerzése	35	4	23	89
érettségi bizonyítvány megszerzése	82	98	93	77
technikusi bizonyítvány megszerzése	27	9	70	28
diploma megszerzése	60	98	62	17

igen válaszok százaléka